

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

04.02 - МКР. 1969 «С» 2023.10.30. 1343 «С» 2024.08.29.

005. ПЗ

ГОРИ ОЛЕКСАНДРА ЄВГЕНІЙОВИЧА

2024 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ННІ неперервної освіти і туризму

УДК 338.48(477.41)

ПОГОДЖЕНО

Директор

ННІ неперервної освіти і туризму

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувачка кафедри готельно-

ресторанної справи та туризму

_____
(підпис)

Іван ГРИЦЕНКО

«____» _____ 2024 р.

_____
(підпис)

Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО

«____» _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Розвиток туристичного потенціалу Київської області»

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Освітня програма «Міжнародний туристичний бізнес»

Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Гарант освітньої програми

к.е.н., доцент

_____
(підпис)

Стефанія МОСІЮК

Керівник магістерської

кваліфікаційної роботи

PhD, старший викладач

_____
(підпис)

Ірина КОВАЛЬЧУК

Виконав

_____
(підпис)

Олександр ГОРА

КИЇВ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ННІ неперервної освіти і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

**завідувач кафедри готельно-ресторанної
справи та туризму**

д.е.н., професор _____ Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО
(підпис)

« _____ » _____ 2023 р.

З А В Д А Н Н Я

**до виконання магістерської кваліфікаційної роботи
здобувачу вищої освіти**

Гори Олександра Євгенійовича

Спеціальність: 242 «Туризм і рекреація»

Освітня програма: «Міжнародний туристичний бізнес»

Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Розвиток туристичного потенціалу Київської області»

Затверджена наказом ректора НУБіП України від «30» жовтня 2023 р. № 1969 «С». Часткова зміна до наказу № 1969 «С» від 30.10.2023 р. у зв'язку зі зміною кадрового складу кафедри від 29.08.2024 р. №1343 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру до: 30.10.2024 р.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: законодавчі та нормативні акти України, матеріали Державної служби статистики України, наукові праці зарубіжних та вітчизняних авторів, матеріали науково-практичних конференцій.

Об'єкт дослідження – Розвиток туристичного потенціалу Київської області.

Предмет дослідження – методичні та практичні підходи для розвитку у туристичного потенціалу Київської області

Мета дослідження – розроблення та обґрунтування методичних і практичних засад розвитку у туристичного потенціалу Київської області.

Перелік завдань, які повинен виконати здобувач вищої освіти для досягнення поставленої мети:

- дослідити сутність туристичної дестинації Київської області та її характерні особливості.
- проаналізувати методичні підходи до оцінювання привабливості туристичної дестинації Київської області.
- сформулювати особливості процесу просування дестинацій у Київській області в міжнародному туризмі.
- надати загальну туристичну характеристику Київської області як дестинації.
- оцінити стан брендингу туристичних дестинацій київської області.
- узагальнити сучасні напрями просування туристичної дестинації Київської області на міжнародному ринку.
- з'ясувати проблемні питання просування туристичної дестинації Київської області на міжнародний ринок.
- визначити напрями удосконалення просування туристичної дестинації Київської області на міжнародний ринок.
- розробити план просування брендів туристичної дестинації Київської області на міжнародному туристичному ринку.

Дата видачі завдання: 06 листопада 2023 р.

**Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи,
PhD, старший
викладач**

науковий ступінь, вчене звання

_____

(підпис)

Ірина КОВАЛЬЧУК

(ім'я та прізвище)

**Завдання прийняв до
виконання**

_____

Олександр ГОРА

(підпис)

(ім'я та прізвище)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Етапи підготовки та захисту магістерської кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки (фактично виконано)
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи, підготовка завдання, складання плану, вступу, консультації з проведення дослідження	<i>1 листопада-10 грудня 2023 р.</i>	<i>виконано</i>
2.	Підготовка першого розділу роботи	<i>11 грудня 2023 р. - 1 лютого 2024р.</i>	<i>виконано</i>
3.	Підготовка другого розділу роботи	<i>2 лютого - 30 березня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
4.	Підготовка третього розділу роботи	<i>1 квітня - 30 травня 2024р.</i>	<i>виконано</i>
5.	Підготовка тез за результатами виконаної роботи	<i>до 30 червня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
6.	Підготовка висновків, списку використаних джерел та додатків. Оформлення роботи відповідно до встановлених вимог, передача на перевірку керівникові.	<i>до 1 вересня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
7.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника (консультанта)	<i>до 30 вересня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
8.	Перевірка роботи на академічний плагіат	<i>1-10 жовтня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
9.	Отримання відгуку керівника роботи	<i>11-15 жовтня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
10.	Отримання зовнішньої рецензії	<i>16-20 жовтня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
11.	Постерна презентація роботи	<i>21-25 жовтня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
12.	Подача роботи на кафедру	<i>16-30 жовтня 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
13.	Підготовка доповіді і презентації	<i>1-4 листопада 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
14.	Допуск магістерської кваліфікаційної роботи до захисту завідувачем кафедри	<i>5 листопада 2024 р.</i>	<i>виконано</i>
15.	Захист роботи перед екзаменаційною комісією	<i>Відповідно до графіка</i>	

Відгук керівника магістерської кваліфікаційної роботи

Студент Гора Олександр Євгенійович виконав магістерську кваліфікаційну роботу на актуальну тему, яка передбачає аналіз понятійно-термінологічного апарату туристичного потенціалу регіону, дослідження питання сталості в туристичній індустрії Київської області як з екологічної, так і з економічної точки зору.

Для дослідження розвитку туристичного потенціалу Київської області здобувачем були використані законодавчі та нормативно-правові акти, наукові праці як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, матеріали наукових конференцій і семінарів, статистичні дані, а також аналітичні дані маркетингових досліджень туристичних компаній.

Автор дослідив економічну сутність туристичного потенціалу та потенційну ємність туристичних ресурсів регіону, провів комплексну оцінку туристичного потенціалу Київської області, зосередивши свою увагу на аналізі сучасного стану та ресурсної бази розвитку туризму Київщини, провів SWOT-аналіз розвитку туризму досліджуваної області, оцінив тенденції та перспективи післявоєнного розвитку туристичної галузі Київської області з позиції застосування нових тенденцій та інновацій у розвитку туристичної індустрії у післявоєнний період Київщини

Практична значимість отриманих результатів дослідження полягає у розробці конкретних практичних заходів розвитку туристичного потенціалу Київської області з урахування фізико-географічних та економіко-географічних особливостей розташування досліджуваного регіону.

Магістерська кваліфікаційна робота Гори Олександра Євгенійовича виконана відповідно до вимог і може бути рекомендована до захисту в екзаменаційній комісії.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи

_____

(підпис, дата)

Ірина КОВАЛЬЧУК

Висновок про магістерську кваліфікаційну роботу:

Магістерська кваліфікаційна робота студента Гори О.Є. може бути допущена до захисту в екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої
програми

_____

(підпис)

Стефанія МОСІЮК

Завідувач кафедри

_____

(підпис)

Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО

«___» листопада 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Гора О.Є **Розвиток туристичного потенціалу Київської області** маг. робота: спец. 242 «Туризм і рекреація»: / Гори Олександра Євгенійовича; НУБіП України; кафедра готельно-ресторанної справи та туризму; керівник І.В. Ковальчук, PhD, старший викладач. - Київ, 2024. 123 с.

У роботі проаналізовано теоретичні аспекти розвитку туристичного потенціалу регіону. Проведено дослідження сучасного стану туристичної галузі Київської області, її ресурсної бази та інфраструктурного забезпечення. Визначено ключові проблеми та перспективи розвитку туристичного потенціалу Київщини. Розроблено рекомендації щодо ефективного використання туристичних ресурсів Київської області для підвищення її конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: туризм, туристичний потенціал, Київська область, туристична дестинація, регіональний розвиток, туристична інфраструктура.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	14
1.1. Економічна сутність туристичного потенціалу, та його складові	14
1.2. Характеристика культурно-історичної спадщини Київської області, оцінка її привабливості	23
1.3. Потенційна ємність туристичних ресурсів дослідженого регіону	29
РОЗДІЛ II. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА КИЇВЩИНІ	37
2.1. Аналіз ресурсної бази розвитку туризму Київській області	37
2.2. Дослідження сучасного стану туризму на Київщині	57
2.3. SWOT-аналіз розвитку туризму Київської області	71
РОЗДІЛ III. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	80
3.1. Програмні моделі розвитку туристичного бізнесу у післявоєнний період	80
3.2. Застосування нових тенденцій та інновацій для розвитку туристичної індустрії у післявоєнний період	84
3.3. Проектування нового туристсько-рекреаційного напрямку в Київській області	92
3.4. Ефективність від запровадження нового туристсько-рекреаційного напрямку в Київській області	104
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	110
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	113
ДОДАТКИ	120

ВСТУП

Актуальність дослідження. Туризм є стратегічно необхідним та вигідним для розвитку будь-якої країни, оскільки розвиток туристичної галузі включає в себе природно-рекреаційні ресурси та дестинації, які цікаві, або можуть зацікавити потенційних туристів.

Київська область має багатий туристичний потенціал для залучення туристів. Дослідження цього потенціалу може виявити природні, культурні та історичні ресурси, які можуть бути використані для розвитку туризму. Розвиток туризму може сприяти підвищенню обізнаності про культурну спадщину, історію та природу Київської області. Це має позитивний вплив на соціокультурний розвиток регіону та сприяє обміну культурними цінностями. Дослідження туристичного потенціалу території може призвести до більш ефективного управління її ресурсами. Саме тому, тема дослідження є надзвичайно актуальною на сьогодні.

Значний внесок в дослідження туристичного потенціалу були привнесені науковцями, серед яких варто виділити таких як О.О. Бейдик, П.О. Масляк, О.О. Любіцева, Н.В. Фоменко, Л. М. Воловик, А.М. Полтавець, Н.О. Алешугіна, М.П. Мальська, Г.В. Горин, І.В. Смаль, О.В. Кифякта ін.

Туристична література містить різні підходи до обґрунтування змісту туристичного потенціалу. Різні науковці по своєму роблять акцент на відповідних ознаках досліджуваного поняття. Туристичний потенціал території – це сукупність її природних та суспільно-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, її іміджу, які слугують чи можуть слугувати передумовами розвитку певних видів туризму.

Оцінка туристичного потенціалу є важливою для розвитку туризму та рекреації. Цей процес включає аналіз та визначення різних факторів, що впливають на рекреаційні можливості на певній території. Оцінка рекреаційного потенціалу є корисною не лише при формуванні стратегій

розвитку туризму та рекреації, але й при вирішенні питань сталого використання природних ресурсів та збереження навколишнього природного середовища.

Необхідність вивчення рекреаційно-туристичного потенціалу полягає також у доленосних та історичних змінах, які відбуваються через повномасштабну війну російської федерації в Україні. Оскільки велика кількість галузей та сфер діяльності, зокрема й індустрія туризму, опинилися у дуже скрутному становищі через війну та через пандемію COVID-19.

Саме тому, маючи високий ступінь забезпечення рекреаційними ресурсами та сприятливі природньо-кліматичні умови, туристична галузь України має бути організована таким чином, щоб забезпечити задоволення туристичних інтересів і потреб з урахуванням суспільно-політичних та соціально-економічних умов, та без шкоди для рекреаційного потенціалу.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процеси формування туристичного потенціалу Київської області та його складові: оцінювання рекреаційно-туристичного потенціалу, чинники формування, природні ресурси, історико-культурна та інфраструктурна компонента.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та організаційні умови розвитку і використання туристичного потенціалу Київської області.

Мета дослідження полягає в аналізі сучасного стану та розвиток і використання туристичного комплексу Київської області, його інфраструктурного забезпечення на території України.

Досягнення та реалізація поставленої у роботі мети потребує вирішення таких **завдань**:

- розглянути теоретичні основи туристичного потенціалу, його складові;
- запропонувати методи дослідження та оцінки туристичного потенціалу території;
- передумови та чинники формування рекреаційно – туристичного потенціалу в регіоні;

- природні ресурси регіону як чинник його туристичної привабливості
- історико-культурна компонента рекреаційно-туристичного потенціалу регіону;
- інфраструктура компонента рекреаційно-туристичного потенціалу регіон.
- оцінювання культурно-історичної спадщини міст Київської області;
- розрахувати місткість туристичних об'єктів (ресурсів);
- аналіз сильних та слабких сторін Київської області;
- запровадження нового туристично-рекреаційного напрямку по Київській області (по районах).

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти дослідження розвитку туристичного потенціалу Київській області.

Основними методами дослідження є: теоретичний, експертний, порівняльно-описовий, системно-структурний, картографічний. Крім того, використано діалектичний метод щодо вивчення сутності організації туристичної діяльності та інфраструктури туризму в регіоні; логіко-аналітичний метод та статистичний аналіз – для дослідження кількісних туристичних показників; графічний метод – для створення графічного зображення та схематичного подання теоретичного матеріалу; абстрактно-логічний метод – для здійснення теоретико-методичних узагальнень та формулювання висновків.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти Законів України «Про туризм», «Про охорону культурної спадщини», Постанов Кабінету Міністрів України «Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України», «Про занесення пам'яток історії, монументального мистецтва та археології національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України»; матеріали Державного реєстру національного культурного надбання; матеріали офіційних сайтів

Управління культури, національностей та релігії Київської ОДА, Управління інфраструктури Київської ОДА, Управління промоції та туризму Київської МДА; статистичні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Київській області; наукові видання та інші джерела; фактичний матеріал, що міститься у виданнях зарубіжних і вітчизняних дослідників, у періодичній пресі.

У роботі запропоновано програмні моделі розвитку туристичного бізнесу у післявоєнний період, на основі дослідження туристичного потенціалу Київської області запропоновано туристично-рекреаційний напрям, що сприятиме збагаченню духовної культури, пізнання історії і традицій народу України, виховання у молодого покоління національної самосвідомості та проведено маркетингове дослідження для визначення ефективності від запроваджених етнографічних турів.

Практична цінність що отримані результати можуть бути використані туристичними підприємствами для включення запропонованих етнографічних турів до туристичного продукту розвитку внутрішнього туризму, а також при розробці стратегії розвитку туризму Київської області.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та наукові результати кваліфікаційної магістерської роботи були оприлюднені у наукових виданнях:

1. Гора О. Зарубіжний досвід повоєнного відновлення туристичної індустрії країни. Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції «Гостинність і туризм майбутнього: наукові і практичні горизонти», 16-17 травня 2024 р. Київ: НУБіП України., 2024.

2. Гора О., Нечепоренко Д., Дослідження історико-культурної спадщини: регіональний аспект / Конкурс наукових робіт студентів і молодих учених «Майбутнє збереження історичної спадщини та розвитку культурного туризму: Україна-Європа» у рамках реалізації проекту Erasmus+ Jean Monnet Module European experience in the promotion of heritage and cultural tourism (EERNCT), 2024 р. Диплом I ступеня.

3. Олександр Гора. Туристична зона / Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт за спеціальності «Туризм і рекреація» НУБіП України, 2024 р., Диплом I ступеня

Загальний обсяг магістерської кваліфікаційної роботи складає 128 сторінки друкованого тексту, у якому представлено таблиці, рисунки, діаграми, формули, список використаної літератури та додатки.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

1.1. Економічна сутність туристичного потенціалу, та його складові

Туристично-рекреаційний (туристичний, рекреаційний) потенціал і ресурси є одним з найбільш використовуваних понять у вітчизняній туристській науці і практиці, проте до сьогодні проблематика визначення їх сутності та структури є актуальною [49].

Для початку розглянемо поняття самого слова «потенціал» (від лат. Potential - міць, сила), якої виникло у фізиці, і в сучасній літературі йому надають смислові значення потужності, можливостей, сукупності засобів, здібностей, резервів, джерел, запасів, ресурсів і т. п., які можуть бути використані в будь-яких цілях [10].

Потенціал має кілька проявів, які в сукупності і висловлюють його сутність:

- потенціал визначає минуле з точки зору відображення сукупності накопичених властивостей,
- обумовлюють здатність до будь-якої діяльності і досягнення будь-яких цілей (потенціал приймає значення «ресурс»);
- потенціал відображає даний з точки зору практичного застосування і використання наявних здібностей (потенціал має значенням «резерв»);
- потенціал розвитку (майбутнє), в процесі якого сформуються нові здібності (потенціал має значення «можливості») [50].

Виходячи зі сказаного, туристський потенціал являє собою просторово-тимчасове поєднання природних, громадських і природно-суспільних ресурсів, резервів і можливостей для організації та здійснення туристської діяльності.

Туристичний потенціал включає:

- природні ресурси (клімат території, рельєф, ландшафти, унікальні екосистеми);
- пам'ятки культури, історії та археології;
- інфраструктуру туризму;
- матеріально-технічну базу; [56]

Усі вищеперераховані групи та їх елементи пов'язані між собою, і відсутність хоча б одного з них робить неможливий розвиток туризму в цілому.

Сьогодні дослідженню світового та національного розвитку потенціалу туристичної галузі та його методів оцінки присвячено багато наукових праць і розробок з туризму, але єдиної методики оцінки збалансованого розвитку потенціалу туристичної галузі досі не визначено

Єдина науково обґрунтована методика для оцінки привабливості туристичної території відсутня.

Існуючі методики оцінки потенціалу туристичної галузі можна поділити на групи:

- спрямовані на оцінку окремих ресурсів чи груп ресурсів;
- за допомогою яких відбувається комплексна оцінка туристичних територій;
- пов'язані з оцінкою результатів роботи туристичної галузі;
- спрямовані на визначення можливостей ефективного використання потенціалу (ресурсів) туристичної галузі

Щодо складових компонент туристично-рекреаційного потенціалу території, то серед вітчизняних фахівців і фахівців близького зарубіжжя існує багато точок зору. Так, І.В. Зорін вважає, що туристично-рекреаційна система формується на стику трьох окремих підсистем - природи, суспільства, народного господарства — й містить у собі компоненти вказаних підсистем: природні туристичні ресурси, туристи (формальна

тимчасова суспільна група), туристичні засоби (матеріально-технічні, енергетичні й трудові ресурси, необхідні для обслуговування туристично-рекреаційної системи) [15 с. 52].

Інший вчений А.В. Дроздов пропонує для дослідження сукупного туристичного потенціалу виділяти дві основні компоненти: перша компонента — це природні й культурні ландшафти, друга — засоби та умови здійснення туристичної діяльності [12 с.122].

Найбільш ґрунтовним є підхід вченого Н.В. Святохо [46с. 32], з ним погоджується В.Г. Герасименко [39], за яким туристичний потенціал території розглядається як сукупність чотирьох основних компонент — природно-ресурсної, історико-культурної, економічної та соціальної, які взаємопов'язані й взаємодіють між собою.

Вітчизняний вчений — професор А.А. Терехух [52 с. 341] розглядає туристичний потенціал як сукупність п'яти компонентів: природна, природно-антропогенна, історико-культурна, інфраструктурна, інвестиційна. На його думку, природна компонента включає: геологічні, орографічні, кліматичні, гідрографічні, рослинні та тваринні ресурси. На відміну від А.А. Терехуха, В.Г. Герасименко цю компоненту називає природно-ресурсною.

На відміну від попередніх українських вчених, Н.В. Корж і Д.І. Басюк [52 с. 56] у своїй роботі «Управління туристичними дестинаціями», а також І.Г. Смірнов [47 С. 239-246] відзначають такі складові компоненти туристичного потенціалу: ресурси, кадри, фінанси, маркетинг, інновації. При цьому, В.Г. Герасименко [39], кадри включає до соціальних компонентів, а фінанси, маркетинг та інновації — він об'єднує в економічну.

На думку провідного вченого В.Г. Герасименка, для проведення оцінювання туристичного потенціалу території необхідно визначити перелік показників, що характеризують компоненти потенціалу, за якими може проводитися оцінювання. Обрана система окремих показників повинна вирішувати завдання, пов'язані з підвищенням ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу, плануванням подальшого розвитку

сфери туризму й рекреації, прийняттям управлінських рішень щодо доцільності подальшого використання території з туристично-рекреаційною метою [39 с.19].

Проблему оцінювання туристичної привабливості території започатковано у працях вчених Ковалевського Г.В. та Омуша М.О. Науковці Бакурова Г.В. та Очеретін Д.В. пропонують методику оцінювання рекреаційної привабливості регіону. Методика оцінювання природних чи інших туристичних ресурсів розроблена авторами Бейдиком О.О., Гринів Л.С., Живицьким О.В., Кравцівим В.С., Кузиком С.П., Нудельманом М.С., Павловим В.І., Черчик Л.М та іншими авторами. Оцінка матеріально-технічної бази туризму розглядається в роботі Іванової Л.О. Але у роботах вищезазначених науковців недостатньо уваги приділено формуванню єдиної методики оцінки туристичного потенціалу підприємств.

Для оцінки туристичної привабливості території немає чітко визначеного показника. Туристський потенціал території є суб'єктивною категорією, так як його величина і цінність якостей залежать від цілей його використання. Цілі, в свою чергу, залежать від їх носіїв, яких в туристській сфері можна розділити на три групи: туристів, підприємців та влада / громадськість. З точки зору першої групи туристський потенціал об'єкта (або території) розглядається з позицій його туристської привабливості, здатності і результатів задоволення вихідних потреб, що спонукали людину до подорожі. Підприємці розглядають туристський потенціал з позицій вигоди організації та здійснення бізнесу, влада / громадськість - можливостей розвитку, благополуччя населення і т. д. У конкретних ситуаціях позиції суб'єктів можуть як збігатися, бути нейтральними, так і протилежними. Тому визначення і оцінка узагальненого туристського потенціалу території є складною науковою і практичною проблемою [32с.21].

Державна служба статистики України виокремила такі показники: Методика розрахунку обсягів туристичної діяльності [33].

- кількість іноземних (в'їзних) туристів;

- кількість внутрішніх туристів (громадян України);
- кількість підприємств галузі туризму;
- обсяг туристського споживання;
- обсяг послуг, які надають підприємства сфери туризму.

В.А. Квартальнов пропонує окремі показники, за якими можна оцінити ефективність розвитку туризму [19]:

- обсяг туристичного потоку в державу;
- стан та розвиток матеріально-технічної бази та інфраструктури туризму;
- показники фінансово-економічної діяльності туристичного підприємства;
- середня величина туристичних витрат за добу;
- показники розвитку міжнародного туризму

За дослідженням М.О. Омуша, показниками, за якими можна оцінити туристичну привабливість території є [36] :

- репутація регіону як туристської дестинації;
- наявність природних ресурсів для розвитку туризму;
- безпека подорожей, соціальна захищеність;
- транспортна доступність;
- привабливість та наявність туристично привабливих пам'яток історії та культури, а також центрів релігійного туризму;

Єдиного методу оцінки туристичного потенціалу немає, є методи оцінки його складових елементів, методика оцінки природних ресурсів розробили такі автори як: М.В. Жук., В.С. Кравців, Л.С. Гринів, С.П. Кузик, В.І. [13,20,40] та інші; методика оцінювання матеріально-технічної бази туризму пропонується в роботі [16]; оцінка рекреаційної привабливості регіону на базі ентропії наводиться у статті [4]; моделі оптимального розміщення туристичних комплексів та оптимальної організації функціонування туристично-рекреаційних систем розглядаються у праці [58];

Класичного підходу дотримується О. Ушакова, яка визначила такі

напрями оцінки окремих елементів потенціалу туристичної галузі:

- медико-біологічна оцінка, що пов'язана із ступенем комфортності перебування туриста у рекреаційних центрах, така оцінка враховує природні, лікувальні, кліматичні та інші фактори аналогічної спрямованості, які сприяють відновленню фізичного стану відпочивальників;
- психо-естетична оцінка передбачає оцінку атрактивності природних ландшафтів, пейзажей тощо, а також визначення позитивного впливу природних факторів на емоційний стан рекреантів;
- технологічна оцінка, яку потрібно проводити з позиції організаторів відпочинку, як на державному чи місцевому рівні, так і на рівні окремих підприємств, метою якої є визначення перспективних напрямів розвитку туризму на певних територіях;
- економічна оцінка є значно ширшою за своєю сутністю ніж попередні і дозволяє визначити можливості та пріоритетність розвитку певних територій [60].

Для оцінки потенціалу туристичної галузі Є. Карчевська визначає фактори розвитку туризму, що складають потенціал туристичної галузі, а саме: ресурсний, екологічний, інфраструктурний і споживчий, які поєднують у собі оптимальну за змістом кількість факторів, необхідних для визначення привабливості туристичної галузі областей країни [26].

Досліджуючи потенціал туристичної галузі, Ю. Шабардіна пропонує здійснювати його діагностику через призму двох складових, а саме: оцінку туристичної активності, зокрема через показники активності щодо задоволення туристичних потреб в оздоровленні й відпочинку, в послугах закладів культури, в туристичних послугах; оцінку потенціалу туристичної галузі через показники історико-культурної спадщини, природно-рекреаційних, інфраструктурних, інноваційно-інвестиційних ресурсів, стану довкілля. При цьому не виділяються фінансові ресурси як джерело функціонування потенціалу туристичної галузі [64, с.55].

Новим та цікавим є підхід І. Бережної, за яким оцінюється потенціал

туристичної галузі з позиції споживача туристичних ресурсів та виробника туристичних послуг, де враховуються інтереси всіх зацікавлених сторін [10, с.110].

Оцінку потенціалу туристичної галузі В. Марчук розглядає з чотирьох основних критеріїв: природна, історико-культурна та соціально-економічна складові, до складу яких входить транспортна компонента та туристична інфраструктура. Для оцінки природних ресурсів він пропонує використовувати кількісні дані та статус унікальних природних об'єктів як інтегрального показника, який відображає природну значимість та екологічну цінність досліджуваної області. Для отримання бальних оцінок пропонується залучати експертів [33].

Оцінку потенціалу туристичної галузі В. Марчук розглядає з чотирьох основних критеріїв: природна, історико-культурна та соціально-економічна складові, до складу яких входить транспортна компонента та туристична інфраструктура. Для оцінки природних ресурсів він пропонує використовувати кількісні дані та статус унікальних природних об'єктів як інтегрального показника, який відображає природну значимість та екологічну цінність досліджуваної області. Для отримання бальних оцінок пропонується залучати експертів [33].

Існує багато методів та моделей оцінки потенціалу туристичної галузі, у яких застосовують різноманітність ландшафтів і їх пейзажно-естетичну привабливість, інтенсивність функціонування міжміських і приміських автобусних маршрутів, щільність і значущість архітектурних, археологічних, історичних пам'яток, наявність спортивних об'єктів, їх тип і пропускну спроможність, наявність і кількість санаторно-профілактичних установ, готелів, закладів культури наявність і різноманітність туристичних маршрутів різного типу, а також в останнє десятиліття, при аналізі потенціалу туристичної галузі все частіше використовують GIS-технології, які дозволяють не тільки у картографічний спосіб представляти результати оцінки, а й, значною мірою, автоматизувати саму оцінку.

Комплексним підходам, останнім часом, приділяється багато уваги як вітчизняними, так й іноземними науковцями. Узагальнюючи результати їх досліджень, необхідно відзначити, що принципово «комплексність» розглядається в контексті оцінки потенціалу туристичної галузі без урахування туристичної інфраструктури та з урахуванням інфраструктури туризму.

Для оцінки потенціалу туристичної галузі необхідно проаналізувати достовірну інформацію та дані, розглянути ретельно всі питання (Додаток).

Проаналізувавши у такий спосіб фактори впливу на збалансований розвиток потенціалу туристичної галузі, можна детальніше дослідити сучасний стан потенціалу туристичної галузі України, що може дати можливість всебічно та комплексно оцінити потенціал туристичної галузі, який впливає на економічний збалансований розвиток та рівень життя населення і є важливим та перспективним в будь-якій області країни [74, с. 55].

Перешкодою формування єдиної (універсальної) методики оцінки потенціалу для збалансованого розвитку туристичної галузі є не тільки відмінність у фізико-географічних умовах областей України та їх соціально-економічному розвитку, що визначають набір параметрів оцінки, але й сама форма її проведення [69, с.75].

Для отримання достовірних результатів оцінки потенціалу туристичної галузі необхідно використовувати комплексні методики, які надають інтегрований результат за декількома показниками.

Інша ситуація, яку необхідно враховувати при таких дослідженнях, – це ефективність використання тих ресурсів, які має країна або область і які впливають на загальну привабливість туристичного напрямку.

Проводячи поверхневих логічний аналіз країн з точки зору збалансованого розвитку та ефективності функціонування туристичної галузі, можна зазначити, що за показником віддаленості від країн-постачальників туристів вони знаходяться у схожій ситуації. Рівень

соціально-економічного розвитку, політичної стабільності також приблизно ідентичний.

І третій підхід, якому сучасні вчені приділяють недостатньо уваги, – це наявність певних факторів, дія яких має суттєвий (переважно негативний) вплив на загальну затребуваність туристичного напрямку в контексті загальної соціальної, економічної, екологічної чи політичної ситуації.

Аналіз наявних підходів і проблем оцінки потенціалу туристичної галузі, необхідних для збалансованого розвитку туристичної галузі, дає змогу зробити такі висновки:

- в існуючих методиках оцінки збалансованого розвитку потенціалу туристичної галузі використовують обмежену кількість параметрів оцінювання, що не дає повного уявлення про стан ресурсного потенціалу розвитку;

- у параметрах оцінювання потенціалу туристичної галузі відсутні показники ефективності використання ресурсів туристичної галузі;

- у методиці комплексного оцінювання потенціалу туристичної галузі необхідне уточнення критеріїв природно-кліматичних, історико-культурних, ландшафтних умов та соціально-економічного розвитку областей України;

- існує проблема збору достовірної інформації в туристичній галузі, яка необхідна для комплексного оцінювання збалансованого розвитку потенціалу туристичної галузі;

- часто проведена оцінка є суб'єктивною.

Оцінка потенціалу туристичної галузі має бути пов'язана з можливістю практичного застосування та забезпечуватися орієнтацією на споживача, його потреб та можливостей.

Все це підкреслює необхідність не тільки обліку територіальних особливостей розподілу туристичних ресурсів та економічних процесів, що відбуваються в межах країни та її областей, а й формування стратегії

збалансованого розвитку туристичних комплексів залежно від їх ресурсної складової та потреб сучасного туризму з можливістю запровадження нових форм відпочинку та забезпечення інформаційної підтримки їх просування в межах і за межами областей.

Таким чином, туристський потенціал території є межа людських знань про максимально ефективне використання ресурсів, резервів і можливостей в ідеальних умовах для організації і здійснення туристської діяльності при максимальному задоволенні потреб суб'єктів, пов'язаних з цим процесом, збереженні природи і навколишнього середовища.

1.2. Характеристика культурно-історичної спадщини Київської області, оцінка її привабливості

Нинішня Київщина налічує біля 6000 пам'яток культурної спадщини, зокрема, 1194 пам'ятки різних епох: давніх поселень, городищ, могильників, курганів, змійових валів, місць битв та історичних подій, що входять до значних прошарків історії, які впродовж тисячоліть створювали підвалини сучасної цивілізації на території області. 2010 археологічних пам'яток області занесені до Реєстру нерухомих пам'яток, вісім міст області віднесено до міст Всеукраїнського історичного значення. Окремим рядком в переліку пам'яток Київщини вписані 24 пам'ятки національного значення, серед яких велика кількість культових споруд XVI-XIX ст., палаців, архітектурних споруд, парків, зокрема, білоцерківська "Олександрія" та багато інших[7].

Впродовж багатьох десятирічь в області формувалась система музейних закладів, яка на сьогодні налічує 2 державних музеї-заповідники ("Битва за Київ в 1943 році" та Вишгородський історико-культурний), 15 державних музеїв з 17 філіями та 241 музейним закладом місцевого та відомчого підпорядкування, в тому числі, на громадських засадах. До кращих обласних музейних закладів по праву відносяться обласний археологічний музей (с.Трипілля – трипільська культура), Яготинський історичний, що

включає музей-садибу народної художниці К.Білокур, археологічний музей "Добранічівська стоянка", Білоцерківський краєзнавчий музей та ціла низка музеїв-садиб визначних особистостей [9,с.404].

Київська область у силу свого географічного положення та особливостей історичного розвитку має всі необхідні ресурси для розвитку туризму. Сприятливі кліматичні умови, наявність численних водних об'єктів, а також джерел мінеральних вод, багатство культурно-історичних пам'яток визначають роль Київської області як важливого рекреаційного регіону[9,с.406].

Місто Ірпінь розташоване за 27 км від столиці, відоме як оздоровниця державного значення. Виникло воно в 1902 році під час будівництва залізниці Київ — Ковель. Розташоване у мальовничій місцевості. місто Ірпінь широко відоме як кліматичний курорт.

В Ірпінському регіоні налічується близько двох десятків санаторіїв і профілакторіїв, будинків відпочинку, більше десяти таборів дозвілля і відпочинку.

Біла Церква — найбільше місто Київської області, розташоване по обидва береги мальовничої річки Рось за 70 км від столиці. Засноване ще у 1032 році Ярославом Мудрим. Перлина Білої Церкви — архітектурно-садовий комплекс дендропарку "Олександрія", закладений графінею Олександрою Браницькою наприкінці 18 ст.

Ржищів — місто обласного значення, що розташоване у гирлі річки Легличі. Ржищів виник на місці старовинного міста Івангорода, яке згадується у літописах ще в 1151 році[10,с.301].

Обухівський район знаходиться в центральній частині Київської області за 30 км від Києва. Обласний археологічний музей розташований на сивочолій дніпровській кручі на місці городища, де було давнє місто Триполь. Експозиція музею розповідає про історичні події, які відбувались на Київщині від палеоліту до кінця 18 ст. У музеї представлені старожитності

зарубинецької, черняхівської, київської, колочинської, лука-райковецької, волинцівської та роменської культур.

Згурівський дендропарк був заснований у 60-х роках 19 ст. графом Кочубеєм і має 382 види дерев і кущів, завезених з Європи, Азії та Америки.

Яготинський парк. Заснований наприкінці 18 ст. князем Розумовським. Флора до парку була завезена з Європи, Азії, Америки. Таганський парк. Заснований князем Горчаковим наприкінці 18 ст. [10,с.313].

Столична область є новим регіоном сільського зеленого туризму. розташування Київщини і помірного кліматичному поясі сприяє створенню комфортних умов як для літнього, так і для зимового відпочинку. В області розвинені народні промисли, туристичні маршрути, сільське господарство з виробництва екологічно чистої продукції. Береги Дніпра мало поступаються ландшафтами полониам Прикарпаття, а джерела мінеральних вод конкурують за своїми цілющими якостями з кращими мінеральними водами України [11,с.104].

З метою активізації інформаційно-презентаційної діяльності в області управлінням розроблено комплексний багатоденний обласний туристичний маршрут «Сузір'я Київщини» з включенням до його об'єктів таких тематик:

- пам'ятки історико-культурної спадщини;
- музеї;
- музеї-садиби відомих діячів науки, культури, мистецтва;
- декоративно-ужиткове мистецтво та народні промисли;
- куточки незайманої природи;
- сучасна архітектура;
- спортивний туризм;
- сільський зелений туризм.

Основними напрямками діяльності Департаменту культури та туризму Київської обласної військової адміністрації в туристично-рекреаційній сфері на сьогодні є активізація діяльності щодо створення високого туристичного

іміджу Київщини, полагодження ділової співпраці то ефективно позиціонування її туристичного продукту.

За словами очільниці Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ), одним із головних завдань агентства – це допомога місцевим громадам по всій країні знайти свій власний, унікальний шлях туристичного розвитку.

«Кожен регіон, кожна локація в Україні є неповторною. Таким же неповторним має стати туристичний продукт кожного регіону. ДАРТ працює над тим, щоб громади зрозуміли, що для розвитку туристичного потенціалу вони вже мають все необхідне – неймовірну природу, історичну та культурну спадщину, гастрономічні спеціальітети. На їх думку потрібно лише все це правильно «запакувати». І вони не тільки зароблятимуть на тому, що лежить у них прямо під ногами, а зможуть розбудувати інфраструктуру та покращити сервіси».

Київ має всі об'єктивні передумови для отримання високої оцінки за високий рівень розвитку туризму. Протягом останніх років українська індустрія туризму стабільно нарощує обсяги виробництва туристичного продукту. Пріоритетними напрямками державної політики в галузі туризму мають стати реконструкція, модернізація та будівництво нових туристичних об'єктів, підвищення якості та збільшення асортименту туристичних послуг. Сьогодні для ефективного просування національного туристичного продукту на зовнішньому ринку потрібна не лише організаційна, а й фінансова підтримка з боку української держави. А створення позитивного образу нашої країни та її туристичних об'єктів має стати частиною загальної стратегії розвитку туризму в Україні. Наші гості мають отримати справжнє задоволення від живописних ландшафтів, затишної атмосфери українських містечок, гостинності українського народу і переконатися, що Україна – це незалежна європейська держава з давніми традиціями, багатими природними, історико–архітектурними та культурними цінностями [14,с.28].

В сьогоденнішніх умовах туристична агенція має стати головним механізмом впровадження всіх аналітичних то методологічних розробок

інформаційно-рекламного забезпечення та координатором туристичної діяльності в області.

З метою забезпечення високої ефективності роботи єдиної інформаційно-рекламної мережі Київщини, планується створення розгалуженої мережі туристично-інформаційних центрів у районах і містах області.

Перспективний розвиток туристично-рекреаційних систем Київщини обумовлений, перш за все, зростаючим попитом населення на рекреаційні послуги, який, внаслідок падіння життєвого рівня трудящих не може бути задоволений у видалених приморських районів. Основні чинники розвитку оздоровчого туризму та відпочинку, які діють в області, це високий рівень урбанізації, демографічні процеси, наслідки аварії на Чорнобильській АЕС.

Більшість рекреаційно-туристичних систем Київщини пройшли досить довгий період формування, деякі з них – понад 100 років.

Тому сьогодні їх можна вважати досить розвиненими, з достатньої кількістю кваліфікованих кадрів, налагодженою інфраструктурою та зручним транспортним сполученням.

Географічне положення Київської області, кліматичні умови, розвинута економіка - сприяє розвитку туристичної екскурсійної діяльності в досліджуваному регіоні[16,с.247].

Багаті природні ресурси є придатними для різних видів туризму: спортивного, оздоровчого, пізнавального. Важливе туристичне значення мають річки Дніпро, Дністер, Прип'ять, це дозволяє використовувати Київський річковий транспорт. Особливою рекреаційною цінністю є лісовий масив Київської області. Важливе значення для зміцнення і відновлення здоров'я є санаторії, в яких лікують різні види захворювань: серцево-судинні, нервові та ін.

Київщина, володіючи чисельними культурними цінностями зможе досягти значного економічного розвитку в туристичному бізнесі. Загально визнаних пам'яток історії і культури. Частинами культурної

спадщини, що уособлює собою невичерпний інформаційний потенціал людства, є ланка пам'яті народу, носієм багатовікових традицій. На території Київської області є пам'ятки історії, архітектури, мистецтва, багато з них - загальнодержавні, а деякі мають світове значення. Історико-культурні ресурси є одним з туристично-рекреаційних факторів, що впливають на розвиток індустрії туризму[17,с.336].

Дослідивши сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Київській області я дійшов висновку, що туристична галузь області характеризується позитивною та стала динамікою. Київська область має розгалужену ятір автомобільних та залізничних шляхів, через її територію проходять автомагістралі міжнародного значення, а залізничне сполучення з усіма регіонами України та країнами СНР, експрес в усі держави Східної Європи, аеропорт Бориспіль - найбільші Повітряні ворота України забезпечують розвиток туризму в Київській області.

Зростання чисельності туристів та обсягів надання послуг, комплексний підхід до розвитку малого та середнього бізнесу у туристичній сфері створили новий імідж українського продукту.

Отже Київщина, володіючи історико-культурними, унікальними природно-рекреаційними ресурсами, вигідним географічним положенням зможе досягнути значного економічного розвитку в туристичному бізнесі.

Туризм, як усе суспільне виробництво, переживає сьогодні складний період, пов'язаний зі світовою фінансовою кризою. Але поступово іде процес відродження, і Україна виходить на новий рівень у туристичній сфері. Вирішення наявних і виникаючих проблем сприятиме створенню ефективної системи туристичного сервісу на рівні світових вимог та стандартів. Київщина на новому етапі розвитку є рівноправним і конкурентоздатним партнером.

1.3. Потенційна місткість туристичних ресурсів дослідженого регіону

У цьому підпункті ми розглянемо окремі регіони Київської області, оцінимо їх згідно Методики оцінювання пізнавальної цінності історико-культурних туристичних ресурсів, зробимо групування міст Київської області за рівнем пізнавальної цінності ІКГТ і чисельністю населення та складемо умовну таблицю кадастру туристсько-рекреаційних ресурсів оцінених регіонів Київської області.

Почнемо з оцінювання окремих міст Київської області. Оцінювана область включає в себе 7 районів: Білоцерківський, Бориспільський, Броварський, Бучанський, Вишгородський, Обухівський, Фастівський до складу яких входять міста зі своєю кількістю населення. Оцінювання пізнавальної цінності історико-культурних туристичних ресурсів здійснюється для того щоб оцінити усі можливі показники по яким можна сказати чи район є цікавим для відвідувачів (екскурсантів).

При оцінюванні меморіальних пам'яток, пов'язаних з історичними подіями, національно визвольними змаганнями, війнами і бойовими та культурними традиціями, майже жодний регіон не виділявся за інший. У всіх районах були знайдені і засвідчені окремі з вищеперерахованих пам'яток. Стає зрозуміло що у Київській області є чимало місць і міст у яких пам'ятають і пишаються історією.

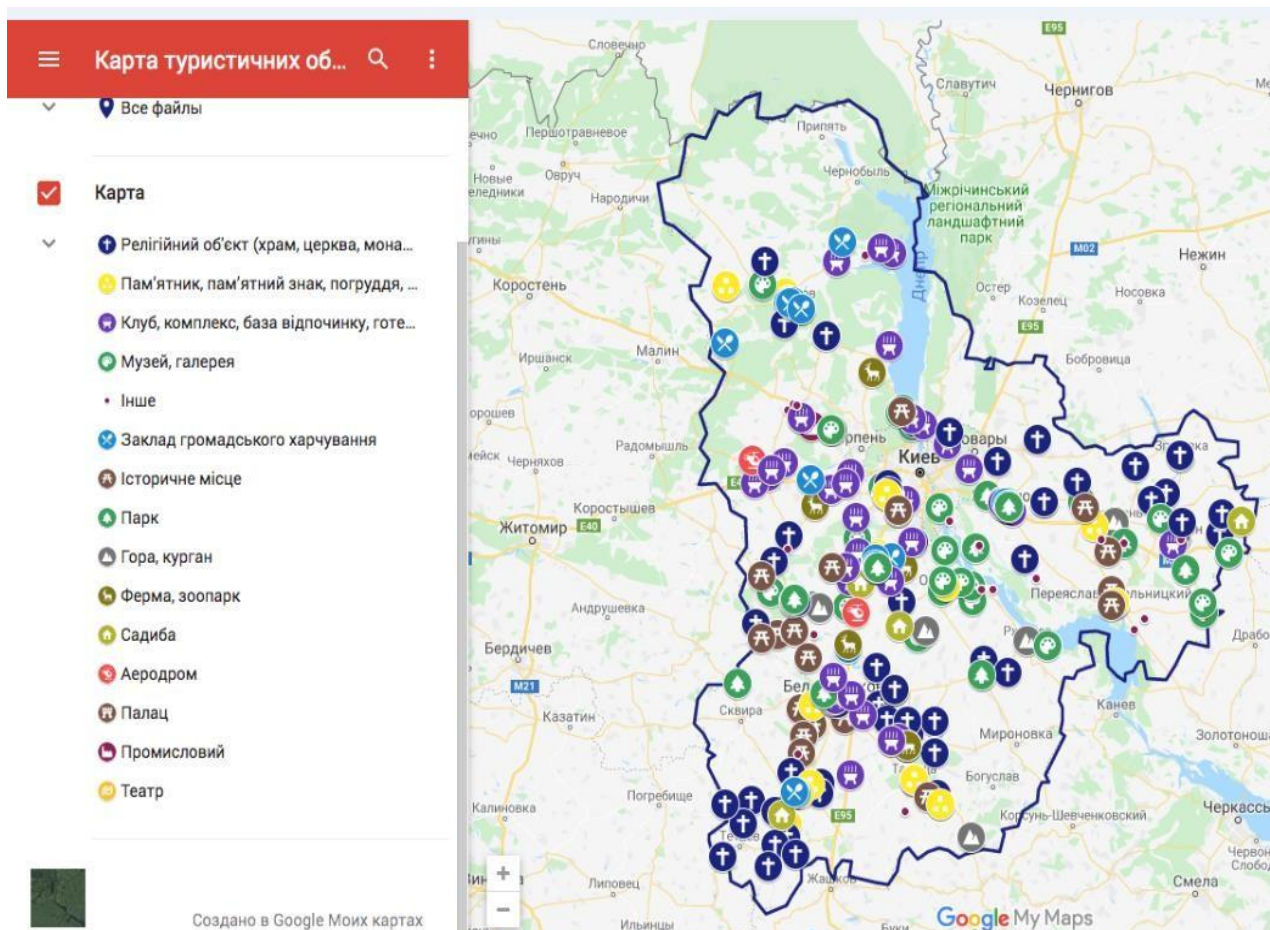
Пам'ятки та пам'ятні місця, пов'язані з життям та творчістю діячів історії, культури, було чітко видно що є досить велика кількість пам'ятників визначним особам, які є діячами історії та культури, є учасниками історичних подій, війн. Коли переглядали групи пам'ятників учасникам історичних подій, війн, національно-визвольних змагань, війн, діячам історії та культури простих форм було чітко видно що їх набагато менше, майже одиниці. Групи пам'ятників збереглися набагато гірше і якщо вони є, вони або частково

зруйновані, або повністю, а от окремі визначні місця та пам'ятники уціліли краще і періодично реставруються для того щоб довше зберігалися

Яготинський район виявився найбільш наповнений сакральними спорудами, у ньому є різні фрагменти культових споруд, окремі культові різностильові споруди, комплекс культових різностильових споруд, окремі культові стильові споруди, комплекс культових стильових споруд. Ще збереглися у незначній кількості сакральні споруди у Переяслав-Хмельницькому регіоні, а їхня кількість у Вишгородському та Білоцерківському регіоні дуже мала.

Пам'ятки народної архітектури (поселення, двори, господарські і житлові будівлі, дерев'яні церкви і т.п.) ми розглядали Переяслав-Хмельницькому районі і ще кілька по області, але нажаль їх майже не збереглося до наших часів.

Рисунок 1.1. Пам'ятки та пам'ятні місця, пов'язані з життям та творчістю діячів історії, культури

Пам'ятники оборонного будівництва (земляні, або муровані укріплення, замки із бастіонними укріпленнями, монастирі, найновіші фортифікаційні споруди ХІХ-ХХ сторіч), було виявлено що Переяслав-Хмельницький має досить багато пам'яток, трішки менше їх є у Вишгородському районі, і майже відсутні вони у двох інших районах, Білоцерківському районів та Яготинському районі.

Щодо громадських споруд (народні школи, народні доми, шпиталі, корчми, млини і т.п.), при їх оцінюванні було зафіксовано що їх є чимало у всіх регіонах, але їх найменше у повній збереженості, майже немає цілої збереженої споруди. У восьмому пункті було оцінювання палацово-паркових ансамблів. Добре збережених їх немає взагалі, є тільки окремі залишки та окремі фрагменти палацово-паркових ансамблів. Сучасні пам'ятки архітектури були зафіксовані у Білоцерківському районі їх виявилось більше ніж в інших оцінюваних регіонах, але навіть в загальному їх досить мало у Київській області.

Професійні художні промисли були виявлено що у Білоцерківському районі є наявність музейних експозицій, що побудовані на базі зібраних зразків професійних народних майстрів, також вони є у Переяслав-Хмельницькому та Яготині. А от наявність окремих майстрів х експозицією власних творів та наявність декількох професійних майстрів та музейних експозицій, складених із художніх творів професійних майстрів, не було виявлено взагалі у Вишгородському, а у Білоцерківському їх було виявлено не велику кількість.

Народні художні промисли (ткацтво, килимарство, вишивка, художня обробка шкіри, художнє плетіння, деревообробка, гончарство тощо), зокрема наявність музейних експозицій є у кожному з регіонів, а от наявність декількох народних умільців та музейних експозицій, складених із художніх творів народних умільців не виявлено. Пам'ятки матеріальної культури, були виявлені у всіх районах і чимало. Кожен з районів багатий своїми індивідуальними музейними експозиціями, відомчими музеями пам'яток

матеріальної культури та етнографічними музеями, народної архітектури та побуту. Завершальним пунктом є пам'ятки фольклору, яких майже немає. У Білоцерківському районі є певні окремі традиції, що збереглися у родинному та громадському побуті, також, у меншій кількості, вони є і у Вишгородському, Переяслав-Хмельницькому та Яготинському районі. А от поширення окремих жанрів, або видів фольклору чи різножанровий та різновидів склад фольклору практично відсутній у всіх регіонах Київської області.

Наступним етапом оцінки є об'єднання компонентних балів окремих компонентів оцінок, які ми отримали по окремих блоках історико-культурних туристичних ресурсів, в інтегральну величину. У результаті ми дістали загальну суму балів, яка характеризує пізнавальну цінність ресурсу окремого регіону.

Формула за якою ми це обраховували знаходиться нижче(1.1).

$$A = \sum_{i=1}^f P_i + \sum_{i=1}^f T_i + \sum_{i=1}^f S_i + \sum_{i=1}^f R_i + \sum_{i=1}^f F_i \quad (1.1)$$

де: А - інтегральний показник пізнавальної цінності історико-культурних туристичних ресурсів окремого поселення, місцевості; P_i - компоненти пам'яток історії та культури; T_i - компоненти архітектурних пам'яток; S_i - компоненти пам'яток мистецтва; R_i - компоненти етнографічних пам'яток; F_i - компоненти пам'яток народної творчості.

Для того щоб нам було зручніше проводити оцінювання потрібно ввести поняття «коефіцієнт пізнавальної цінності» (K_p)(1.2), який дорівнює відношенню суми отриманих балів оцінки ІКТР окремого поселення, місцевості до максимально можливої кількості балів, яка наведена в шкалі оцінок:

$$K_p = A / A_{\max} \quad (1.2)$$

де: А - сума балів пізнавальної цінності історико-культурних туристичних ресурсів окремого району; A_{max} - максимально можлива сума балів за шкалою бальної системи оцінок.

Цей коефіцієнт зручний для визначення рівня привабливості не лише комплексу історико-культурних ресурсів, але й для окремих блоків. Для цього достатньо поділити отриману суму балів на максимально можливу кількість балів у розрізі окремих блоків ІКТР, це зображено на табл. 3.1.

Виходячи із значення K_p , можна провести наступне ранжування рівнів пізнавальної цінності ІКТР:

0,86-1,00-унікальні

0,65-0,85-високоатракативні

0,45-0,64-середньоатракативні

0,25-0,44-малоатракативні

менше 0,25–неатракативні.

Визначивши інтегральний показник пізнавальної цінності історико-культурних туристичних ресурсів по кожному поселенню та розрахувавши коефіцієнт пізнавальної цінності, ми згрупували міста та селища Київської області за рівнем пізнавальної цінності ІКТР, що наведено в таблиці 1.1

Таблиця 1.1 - Групування міст Київської області за рівнем пізнавальної цінності ІКТР і чисельністю населення

Міста, селища міського типу за кількістю жителів	Високоатракативні	Коефіцієнт пізнавальної цінності	Середньоатракативні	Коефіцієнт пізнавальної цінності	Малоатракативні	Коефіцієнт пізнавальної цінності
1. Середні міста (населення від 50 до 100 тис. осіб)	Біла Церква	0,65			Борис-піль	0,41
2. Малі міста (населення менше 50 тис. осіб)	Васильків Переяслав-Хмельницький Богуслав	0,71 0,80 0,72	Вишгород Яготин Обухів	0,57 0,62 0,54	Ржищів Сквира Боярка	0,40 0,37 0,41
3. Селища міського типу (села)	Нові Петрівці Богданівка	0,75 0,70	Трипілля Білогородка Мазепин-ці	0,60 0,58	Германівка Веприк Ковалівка	0,42 0,42 0,35

			Мар'янів-ка	0,50	Сулимівка	
			Буки	0,64	Синява	0,40
			Копачів	0,58	Немішаєве	0,30
				0,50	Бузова	
						0,37
						0,40

Як видно з таблиці, високоатрактивним поселенням, якими є Біла Церква, Переяслав-Хмельницький, Васильків, Богуслав необхідно надавати перевагу при прокладанні міжнародних туристичних маршрутів, адже в них зосереджені всі види ІКТР. Важливо звернути увагу на туристичну привабливість міста Бориспіль, що є малоатрактивним, але має розвинену інфраструктуру та ресурси, для того щоб розробити нові програми та ідеї для залучення туристів. Також потребують розвитку такі міста як Вишгород, Яготин та Обухів, що є середньоатрактивними.

У Київській області є чимало районів, міст та місць, які можуть здивувати та зачарувати своєю красою. Якщо брати основні райони окремо, то кожен з них чимось цікавий. У Білоцерківському районі є чудовий парк «Олександрія», який залежно від пори року змінює свою назву та свій вигляд, наприклад: Нічна Олександрія, Зимова Олександрія. Дендропарк «Олександрія», Щерваки – гарний край, він являється затопленим кар'єром. Але найвідомішою пам'яткою яку варто відвідати коли ви знаходитися у Білоцерківському районі це храм та монастир Марії Магдалини. Саме його розташування саме у Білій Церкві. Графині Олександрі Браницькій, одного разу наснився сон, що за спокуту своїх гріхів вона має побудувати 12 храмів і вона дала обітницю це зробити. Хоч вона і пообіцяла і взялася за роботу, та нажаль за життя так нічого і не побудувала, і заповіла це зробити своєму синові Владиславу, який був римо-католиком. Однією з церков, збудованих тоді Браницьким став храм Марії Магдалини – його освятили у 1843 році [Дод.Б]. Збудували його за межами історичного центру Білої Церкви, в районі, який мав назву Заріччя. Пізніше, нижче церкви, на річці Рось було зведено греблю, по якій мешканці міста могли безперешкодно добратися до церкви. У 1899 році храм розширили, добудувавши бічні галереї. На даний час, храм який височіє на горбі є дуже відвідуваним місцем, особливою

популярністю він користується у місцевих мешканців навколишніх сіл, які уже до нього звикли [16,с.243].

Вишгородський район більше відомий своїм зеленим (еко) туризмом. Тут також є Дніпровсько-Тетерівський заповідник, Гірськолижний комплекс Вишгорода, Київський віндсерфінг-клуб «Містраль». Найвідомішим у цьому районі все таки є Дніпровсько-Тетерівський заповідник. Тут ведеться сувора охорона типових ландшафтів Полісся у межах підтопленої пійми річки Тетерів. Площа заповідника складає майже 37.9 га, серед них 9.3 – це водні об'єкти. Близько половини площі займають лісні масиви, поширені луги, багато болота та озер. Переважають соснові та дубово-соснові, на окремих ділянках осикові і березові ліси. Мисливська фауна поширена для Полісся – це лось, олень європейський, косуля, дика свиня, лисиця, заєць-русак [16,с.246].

Переяслав-Хмельницький район Київської області відомий своїм чистим повітрям, широкими просторами, тут немає багато атракцій чи пам'яток, тому тут сильно розвинений сільський та зелений туризм. Є чимало кемпінгів де ви можете брати на прокат велосипеда, ролики чи інші засоби пересування на свіжому повітрі. Також розташовані дитячі лагери, можна відпочивати з палатками. Але особливих визначних пам'яток тут немає.

У Яготинському районі є кілька історичних пам'яток які при нагоді варто відвідати. А саме: Яготинська картинна галерея, Яготинський історичний музей, Яготинський парк започаткований у XVIII сторіччі, Музей етнографії, Залишки палацу Розумовського, озеро Супій. Яготинська картинна галерея – картинна галерея у районному центрі Київської області місті Яготині; відкрита 1983 року є однією з найкращих районних картинних галерей України. Має статус відділу Яготинського районного музею. Галерея розміщена у двоповерховому приміщенні будинку, який є залишком колишнього палацу графа Розумовського та князів Рєпніних в мальовничому парку на березі озера Супій. На двох поверхах галереї знаходяться 14 виставкових залів, в яких одночасно може експонуватися до 300 полотен та

інших художніх творів. У залах галереї широко представлено українське мистецтво – твори живопису, графіки, скульптури, декоративного мистецтва. Галерея нараховує майже 250 одиниць творчого доробку видатних митців України. Оригінальне обличчя картинної галереї створює самобутня творчість художників Яготинського району. Справжньою гордістю галереї є понад 70 робіт народної художниці України Катерини Білокур – живопис, акварель, графіка, ескізи, ранні та не закінчені роботи [16,с.249].

Отже, Київська область має багатий рекреаційно-туристичний потенціал для залучення туристів. Дослідження цього потенціалу може виявити природні, культурні та історичні ресурси, які можуть бути використані для розвитку туризму. Розвиток туризму може сприяти підвищенню обізнаності про культурну спадщину, історію та природу Київської області. Це має позитивний вплив на соціокультурний розвиток регіону та сприяє обміну культурними цінностями. Дослідження рекреаційно-туристичного потенціалу території може призвести до більш ефективного управління її ресурсами, зокрема Київська область є дуже цікавим місцем для проведення екскурсій, створення нових баз відпочинку і т.п. Адже її географічне положення, сприятливий клімат, велика кількість водойм, рік, річок, історичні пам'ятки, їх кількість дозволяють Київській області мати великий потенціал для розвитку туризму. Завдяки тому що вкладаються гроші у туристичну діяльність нашої країни також розвивається екскурсійна діяльність по всім областям. Також ми визначили що найбільш цікавими для відвідування у Київській області є такі райони як: Білоцерківський, Вишгородський, Переяслав-Хмельницький та Яготинський райони. Вони є найбільш насиченими пам'ятками історії, церквами, садибами, фольклором і т.п.

РОЗДІЛ II

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА КИЇВЩИНІ

2.1. Аналіз ресурсної бази розвитку туризму Київській області

Завдяки своєму географічному розташуванню Київщина має сприятливі умови для розвитку рослинництва, садівництва та плодівництва. Крім того, промислове виробництво на Київщині щороку зростає, внаслідок чого область посідає сьоме місце в країні за обсягами промислового виробництва [18].

Одним з найважливіших факторів, що впливають на соціально-економічний розвиток Київської області, є її потенційні ресурси. Це основа економічної діяльності, формування регіональної структури виробництва та розселення населення, співпраці зі столицею. В ринкових умовах використання внутрішнього потенціалу регіону є основним ресурсом розвитку.

Важливу роль у формуванні економічної активності Київської області відіграють земельні, мінеральні, лісові, водні та рекреаційні ресурси. Це група природних ресурсів [19].

Природні ресурси

Природні умови регіону загалом сприятливі для ведення сільського господарства. Регіон багатий на різноманітність. Важливими є водні та лісові ресурси. Після аварії на Чорнобильській АЕС природні ресурси Київської області, особливо рекреаційні, лісові та ґрунтові, були серйозно пошкоджені [20].

За даними Державної служби геології та надр України, у Київській області виявлено понад 200 родовищ твердих корисних копалин, у тому числі 15 мінералів, таких як фосфорити, рідкісні метали, бурштин і алмази. Ці родовища не експлуатуються через недостатню розвідку або економічну

невигідність [21]. В області є джерела мінеральних радонових вод (м.Миронівка, Біла Церква) та Броварське родовище рідкісних мінеральних підземних вод [22].

Більшість річок є басейновими. Довжина річки Дніпро становить 246 км. Налічується 177 річок довжиною понад 10 км. Основні притоки Дніпра: Прип'ять і Уж, Тетерів і Здвиж, Ірпінь і Унава, Стугна, Красна, Рось і Роставице, Горохуватка, Протокою і Кам'янкою (права), Десна, Трубіж, Супій і Перевід (ліва). У цьому регіоні знаходиться основна частина Київського та Канівського водосховищ [22].

Рослинність

Київська область має дуже різноманітну флору. 400 видів рослин і грибів охороняються в області. Київська область розташована на стику природної зони Полісся та лісостепової природної зони, а тому має поєднання рослинності, характерної для цих природних зон.

Рослинність в основному сформована хвойними, широколистяними та мішаними лісами, які колись були значно більшими за площею. Великі площі, що залишилися після вирубки лісів, зараз використовуються як сільськогосподарські угіддя [22].

Природно-заповідний фонд

Розширення території природно-заповідного фонду Київської області є одним з пріоритетних напрямків роботи Департаменту екології та природних ресурсів Київської обласної державної адміністрації [22].

На території Київської області налічується 279 територій та об'єктів фонду охорони природи, з них 25 національних територій та 254 об'єкти регіонального значення. Відсоток резервів становить 10,42% від адміністративних районів Київської області, загальною площею 292,7 тис. га [23].

Київська область стала лідером України зі створення об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) за останні три роки. Таким чином, з 2021 року 70 таких територій перебувають під охороною держави в цій

області, в результаті чого в прибережних районах вже є 304 охоронюваних об'єкта. Серед нових територій, де вплив "людського фактору" нині обмежений, - ландшафтний парк "Студенківський" з "чудовими долинами" та "річка Ірпінь-герой" [24].

Тваринний світ.

Загальна кількість видів тварин у Київській області, занесених до Червоної книги України, становить 170. Серед них 88 видів безхребетних та 82 види хребетних [22].

Із ссавців поширені козулі, лосі, олені, свині дикі, лисиці, вовки, зайці, білки, куниці. З птахів – рябчики, глухарі, куріпка сіра, лелека білий, шуліка чорний. Серед плазунів найбільш характерні вужі, гадюки, ящірки, жаби. В річках та озерахводяться короп, сазан, карась, в'язь, лящ, окунь, судак [25].

Таблиця 2.1 - Природні ресурси Київської області

	<i>Особливості (унікальність, цінність)</i>	<i>Можливості використання для туризму</i>	<i>Примітки</i>
<i>Ландшафтні (геологічні, рослинні, корисні копалини)</i>			
Геологічні	<p>Дніпровська-Донецька западина, що простягається на південному заході області. Вона має значний потенціал для дослідження і вивчення геологічної історії</p> <p>Морська піщана дюна – унікальне природнявище, яке представлено в районі села Кам'янка-Бузька. Ці дюни, сформовані під час останнього льодовика, приваблюють туристів своєю неповторною красою.</p>	<p>Тури в Дніпровсько-Донецьку западину, щоб дослідити геологічні утворення, дізнатися про геологічну історію регіону та ознайомитися з гірськими породами, що утворилися в результаті природних процесів.</p> <p>Екотуризм: можливість відвідати морські дюни поблизу села Кам'янка Бузька, де туристи зможуть насолодитися природною красою та спокоєм цього унікального місця.</p> <p>Виділення території для наукових досліджень в галузі геології та екології дозволить вивчати природні процеси та ландшафтні утворення.</p>	<p>Виготовлення та продаж сувенірів пов'язаних з геологічними утвореннями та унікальними природними об'єктами (мініатюрні моделі гірських вершин і скель, природні камені з екологічними структурами).</p> <p>Організація екскурсійних програми, дослідження гірських порід та вивчення наслідків</p>

		<p>Організація екстремальних турів та джип-турів для активних туристів.</p> <p>Організація активного відпочинку (скелелазіння, альпінізм тавелотуризм).</p>	<p>історичних геологічних процесів.</p> <p>Продаж унікального природного каміння з місцевих геологічних об'єктів.</p> <p>Геологічні навчальні програм та курси для тих, хто бажає зрозуміти природні процеси та геологічні утворення, що є в регіоні.</p>
<i>Гідрологічні</i>			
Річки	<p>Дніпро - найбільша річка в Україні, яка протікає через південну частину країни. Має велике значення для місцевого населення та розвитку туризму [26].</p>	<p>Для водних видів спорту, таких як катання на каное, водних мотоциклах і водних лижах.</p> <p>Надання спеціальних місць для риболовлі, організація екскурсійних турів для рибалок, оренда рибальського спорядження.</p>	<p>Туристичні послуги: екскурсії, прокат велосипедів та каное, пакетні тури.</p> <p>Ресторани та кафе: з видом на річку, озеро та ліс, де затишне та комфортне проживання</p>
Озера	<p>Озеро Блакитне: білий пісок і дійсно блакитна вода – те озеро просто створене для того, аби пережити у ньому спекотні вихідні [27].</p> <p>Озеро в Осещині: чистий пляж з прозорою водою смарагдового кольору. Такий відтінок утворюється завдяки тому, що водойма природно насичена</p>	<p>Екотури: організація екскурсій та тематичних маршрутів для ознайомлення з природою, флорою та фауною регіону, організація лекцій та майстер-класів з науковими експертами.</p> <p>Розвиток інфраструктури: будівництво туристичних комплексів, готелів, кемпінгів та інших об'єктів розміщення поблизу гідрологічних об'єктів для зручності туристів.</p> <p>Екотуризм: організація</p>	<p>Сувеніри та делікатеси: магазини та ринки, що продають різноманітні місцеві ремесла, сувеніри, продукти харчування та делікатеси.</p> <p>Активний</p>

	<p>йодом, що має приємний "бонус" – вважається, що вона підіймає тонус організму при купанні [28].</p>	<p>пішохідних маршрутів болотами та іншими природними територіями для спостереження за дикою природою та унікальними екосистемами.</p>	<p>відпочинок: велосипедні тури, водні види спорту, риболовля, піші скелелазіння.</p>
Водосховища	<p>Канівське водосховище: має великий рекреаційний потенціал. Тут можна зайнятися водними видами спорту та риболовлею, відпочити на березі або взяти участь у вітрильних перегонах [29].</p>	<p>Пікніки та відпочинок: організація пікніків, відпочинку на берегах водосховищ та озер, зон барбекю та спортивних майданчиків.</p>	<p>Культурні заходи та події: концерти, фестивалі, мистецькі вистави та інші культурні заходи, які розважають туристів</p>
Болота	<p>Тетерівське болото: це водно-болотне угіддя є важливим природним заповідником з широким розмаїттям флори і фауни.</p>	<p>Приваблює екологів та любителів природи для вивчення та дослідження його унікальних екосистем.</p>	
<i>Інше</i>			
Фермерські господарства	<p>"Зелений острів" – спеціалізується на вирощуванні органічних овочів та зелених культур. Вони також вирощують трави прянощі.</p>	<p>Організація екскурсій до зернових ферм, садів, тваринницьких господарств та птахоферм. Відвідувачі можуть оглянути процеси вирощування продуктів та дізнатися більше про життя сільського населення.</p>	<p>Сільськогосподарська продукція: пропонується скуштувати автентичну місцеву кухню та підтримати місцевих фермерів</p>
Зернові ферми	<p>Господарство «Гаврищу» засноване у 2004 році. Займається вирощуванням зернових та зернобобових культур [30].</p>	<p>Дегустації та майстер-класи: Фермерські господарства та сади можуть проводити дегустації своїх продуктів, а також організувати майстер-класи з приготування страв на основі свіжих інгредієнтів.</p>	<p>Туристичні заходи: піші прогулянки, катання на конях, велосипедні тури, збір фруктів та фермерські майстер-класи.</p>
Тваринницькі ферми	<p>"JiffyFarm": фермерський комплекс, де вирощують равликів</p>	<p>Розваги та відпочинок: Відвідувачі можуть насолоджуватися природою, Пітніками та</p>	<p>Дегустації місцевих делікатесів, відвідати ферми та</p>

Сади та виноградники	<p>в умовах, максимально наближених</p> <p>"Смачний рай": Це великий фруктовий сад, де вирощуються різні види фруктів, такі як яблука, груші, сливи, вишні тощо. Сад також має виноградники для виробництва вина. Вони проводять екскурсії та дегустації для туристів.</p>	<p>різноманітними пропозиціями, які пропонуються на території агропідприємств</p> <p>Купівля продуктів: Гості можуть придбати свіжі овочі, фрукти, м'ясо, яйця та інші сільськогосподарські продукти безпосередньо від виробників, що сприятиме розвитку місцевого сільськогосподарського ринку та підтримці місцевих фермерів.</p>	<p>сади, де вирощують продукти харчування, сувеніри та подарунки, виготовлені з місцевих матеріалів (медові продукти, вишитий вручну текстиль, гончарні вироби, кондитерські вироби та інші продукти, що відображають місцеву культуру і традиції).</p>
Птахоферми	<p>Страусина ферма "Чубинський страус" - знаходиться всього в 15 км від Києва по Бориспільському шосе. Це цілий міні-зоопарк площею 18 гектарів [8].</p>		

Складено автором за даними [8; 21; 26; 27; 28; 29; 30; 31]

У Київській області заказники мають важливе загальноосвітнє та оздоровче значення для рекреаційних цілей. Рекреаційна та туристична діяльність на цих територіях та об'єктах може здійснюватися з використанням основних видів: п відпочинок, огляд визначних пам'яток, риболовля та полювання [32].

У цьому районі проходять туристичні маршрути, в програму яких входять об'єкти і території ПЗФ. Серед них варто виділити наступні: «Олені «Залісся» або «Місцями царського полювання» (НПП «Залісся»); «Райські сади Київщини» (дендропарк «Олександрія», м. Біла Церква) – ландшафтний комплекс Буки;

«Голлівуд над Дніпром: Трахтемирів та озеро Бучак»; «Трипілля та затоплена церква під Ржищевом»; «Змієві вали та Васильківські Карпати»; «Романтичний Богуслав і містична Тотоха»; «Переяслав-Хмельницький – Канів – Богуславські купелі» відвідування геологічної пам'ятки природи

«Відслонення богуславських гранітів», «Трипільська казка» (дендропарк «Олександрія»). Основними споживачами туристичної продукції є кияни та жителі міст-супутників Києва.

У структурі надання туристичних послуг на території та в межах об'єкта природоохоронного фонду Київської області переважає екскурсійна діяльність. Однак їх природний і рекреаційний потенціал має всі можливості для розвитку науки і освіти (екологічні стежки в НПП «Залісся», НПП «Білоозерський», орнітологічного (заказники «Пірнове» і «Жорнівський», «Журавлиний», «Дніпровсько-Деснянський», «Дніпровсько-Тетерівський», «Зачарована Десна», «Стайківські обрії»), підлягають дотриманню водна, спортивна, рекреаційна, практична туристська та екологічна складові.

Рекреаційна діяльність на території об'єктів ПЗФ Київської області виконує три важливі функції: соціально-рекреаційна, оздоровча, що сприяє задоволенню потреб населення в спілкуванні з природою, зростаюча в умовах пандемії Covid-19 [32].

Раціональне використання природних ресурсів та охорона навколишнього середовища є передумовою сталого суспільного розвитку. Оскільки природні ресурси є основою життєдіяльності населення і національної економіки, їх охорону, відтворення та раціональне використання повинні забезпечувати як держава, так і населення. Вони відіграють найважливішу роль у формуванні економічної діяльності регіону.

Об'єкти історико-культурної спадщини

У Київській області налічується 137 пам'яток архітектури національного значення. Київщина багата на культурну спадщину, успадковану від попередніх поколінь. Це центр України, місце, де здавна оселилися люди, ведуть активне життя і де відбувалися важливі історичні події. У Київській області під охороною держави перебуває 5430 пам'яток історії та культури. Серед них 1844 пам'ятки археології, 3171 пам'ятка історії, 188 пам'яток мистецтва, 159 пам'яток архітектури та 12 пам'яток садово-

паркового мистецтва, 68 об'єктів природно-заповідного фонду, чотири з яких мають загальнодержавне значення.

Переяслав-Хмельницький - найдавніше місто Київської області. Тут знаходиться Національний історико-етнографічний заповідник "Переяслав" з 25 музеями різної тематики.

До Списку пам'яток Київської області занесено 24 об'єкти національного значення, серед яких релігійні пам'ятки, палаци та архітектурні споруди 16-19 століть, а також парки, в тому числі білоцерківська "Олександрія" [33].

Маєток фон Мекк. Дача барона фон Мека відома своєю багатою історією та цікавою архітектурою. Був побудований наприкінці 19 століття відомим меценатом, колекціонером і власником залізниць Карлом фон Мекком. Під час німецької окупації в особняку розміщувався нацистський військовий штаб і шпиталь.

Зараз будинок фон Мекка зараз в аварійному стані. Однак він все ще приваблює відвідувачів старовинним дизайном фасаду, мереживним різьбленням по дереву та можливістю прогулятися великим і красивим парком [34].

Костел Святого Іоанна Хрестителя – збудували в 1812–1816 роках на кошти польського шляхтича Францишка-Ксаверія Браницького, який володів містом із 1770-х років. У 1930 році костел закрили. Під час німецької окупації богослужіння відновилися (тут було німецьке кладовище); у 1944 році костел знову закрили; у 50-60-х роках його використовували як конференц-зал і склад; у 1964 році в храмі провели реставраційні роботи [35]. Пізніше було вирішено використовувати костел як будинок органної музики, і в 1990 році в ньому встановили чеський орган фірми Rieger Closs.

Сьогодні костел св. Івана Хрестителя є важливою туристичною принадою міста і спорудою національного значення. Культову споруду знову відкрито, і в ній продовжують організовувати концерти. Наразі костел

використовується спільно римо-католицькою парафією Святого Івана Хрестителя та Білоцерківським органним залом камерної музики [36].

Церква Бориса і Гліба - в м. Переяславі була побудована на початку 19 століття на місці, де в 1015 році за наказом Святополка Окаянного було вбито одного з перших святих Русі - князя Бориса, сина Володимира Хрестителя. Пізніше Борисоглібська церква була зруйнована половцями, але відбудована в стилі класицизму між 06 і 1839 роками.

Це споруда національного значення. Головною святинією є кам'яний хрест з плавним блудом, виготовлений у 1664 році приватним майстром Харко Беспалим. Власне, навколо цього хреста і була збудована церква. У 1980-х роках цей хрест почав протікати блудом.

На честь 1000-річчя від дня смерті святих Бориса і Гліба на церковному подвір'ї встановили дерев'яний хрест заввишки 8 м [37].

Козацька церква Іоанна Богослова - є прикладом дерев'яної народної архітектури і найстарішою дерев'яною церквою в Переяславі. Розташована на території Музею народної архітектури та побуту. Церкву оточує козацький цвинтар з кам'яними хрестами. Поруч знаходиться триповерхова дзвіниця (18 століття), привезена з села Бушеве Київської області. На ній встановлено дзвін вагою 25 тонн [37].

Костел Воздвиження Святого Хреста - Римо-католицький костел Воздвиження Святого Хреста у Фастові збудований у неоготичному стилі за проектом архітектора Владислава Домбровського на початку 20 століття на кошти графині Браницької. На фасаді - скульптура єпископа та рельєфна композиція "Христос, що благословляє дитину" [37].

Будинок ксьондза - це назва єдиної збереженої монастирської будівлі католицького Троїцького монастиря, в якій розміщувалася монастирська консисторія. Була побудована в 1740 році в Ржищеві проти татарських набігів і антипольських повстань місцевого населення, які ставали дедалі частішими. Це була потужна фортеця з двометровими стінами, сторожовими вежами та бійницями, яка слугувала цитаделлю для Ржищева. Головною

будівлею, що домінувала над усім містом, був костел Святої Трійці. Три підземні ходи під церквою з'єднували її з келіями Тринітарського монастиря всередині фортеці, з районом Горянщина за межами фортеці та з розташованим неподалік польським цвинтарем.

За радянських часів монастир був закритий, а костел зруйнований вибухом у 1984 році. Двоповерхова будівля монастиря ("Будинок ксьондза") зараз є другою середньою школою [37].

Меморіальний музей-садиба Марка Вовчка – є філією Богуславського краєзнавчого музею. Відома українська письменниця Марія Вілінська, яка увійшла в літературний світ під псевдонімом Марко Вовчок, прожила на Богуславщині близько восьми років. У половині будинку, де жила Марко Вовчок, відкрито єдиний в Україні музей Марка Вовчка. У музеї експонуються твори, вишивки та листи письменника [37].

Музей історії Богуславщини - вважається одним з найоригінальніших історичних музеїв у невеликому українському містечку, він розташований у двоповерховій будівлі колишнього міністерського училища, збудованого у 1907 році.

У музеї зберігається цікава колекція археологічних знахідок епохи палеоліту, скіфських і давньослов'янських предметів побуту, давньоруських ювелірних виробів, козацьких артефактів, фотографій і документів періоду Української революції, пов'язаних з Медвинським повстанням [37].

Гора Могила (Княжий шпиль) - це одна з найвищих скель Дніпра (190 м над рівнем моря), яка є туристичною принадою села Витачів завдяки приголомшливій панорамі, сучасним легендам і добре розвиненій туристичній інфраструктурі. Згідно з археологічними дослідженнями, на цьому місці знаходиться курган 12 століття. Деякі краєзнавці вважають, що це місце літописного Витичівського з'їзду давньоруських князів, де було укладено мир між Святополком Ізяславичем, Володимиром Мономахом, Давидом та Олегом Святославичами [37].

Військово-історичний музей, Трипілля - військово-історичний музей села Трипілля відкрився 2001 року в приміщенні Трипільського ліцею як музей бойової слави. Основна експозиція розповідає про події, що відбувалися в селі та його околицях у період Другої світової війни, та про жителів, які захищали рідний край від загарбників. Зокрема, представлені матеріали про урочище "Розкопана", яке в народі називають "Обухівський Бабин Яр", де нацисти в ніч на 1 липня 1943 року розстріляли більше 700 мирних жителів. В залі облаштовано імпровізований солдатський окоп, в якому зберігаються рештки зброї, що були знайдені на місцях боїв в околицях села. Окремі стенди розповідають про трипільчан, що брали участь у війні в Афганістані та у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

Постійно поповнюється новими експонатами розділ "Російсько-українська війна" [37].

Національний природний парк «Залісся» - розташований у двох областях - Київській та Чернігівській. Особливістю "Залісся" є те, що майже 13 000 га парку огорожені, що робить його чудовим середовищем існування для дикої природи. Охороняє 58 видів «червонокнижних» рослин та 58 видів тварин [38].

Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав» - є одним з найбільших заповідників України. У його склад входить 371 нерухома пам'ятка історії й архітектури українського народу, 26 тематичних музеїв, у фондах яких зберігаються 166 тис. експонатів. До нього входять колекції світового значення: 11 церковних дворів, 16 млинів, колекція давніх кам'яних статуй та поховальних саркофагів доби міді та бронзи (69 одиниць), матеріали з поселень трипільської, скіфської та чернігівської культур, ікони XVIII-XX ст. (1400 одиниць), колекції стародруків, колекції козацької доби, колекції колекції стародруків, колекції козацької доби (одяг, військово спорядження, зброя) та етнографічні колекції [39].

Таблиця 2.2 - Історико-культурні ресурси Київської області

Назва об'єкту	Особливості (унікальність, цінність)	Можливості використання для туризму	Примітки
<i>Палаці, садиби, будинки відомих людей</i>			
Маєток фонМекк	Маєток фон Мекк представляє собою вражаючу архітектурну спадщину з величними будівлями, стилізованими під середньовічний англійський замок. Він відрізняється своєю екстравагантністю	Об'єкт для екскурсій та оглядових турів. Виставки, концерти, фестивалі та інші події, що пропонують унікальний культурний досвід. Організація тематичних подій: весілля, корпоративні заходи або тематичні вечори.	Серія сувенірів та подарунків, які відобразатимуть унікальність та красу маєтку. Магніти, малюнки роботи, які відтворюють його архітектурні деталі. Створення рекреаційних
<i>Сакральні місця</i>			
Костел Святого Іоанна Хрестителя	Велику цінність становлять інтер'єри споруди, представлені витонченими ліпними прикрасами [35].	Туристичні маршрути як об'єкт історичної та релігійної спадщини. Організація паломницьких тури.	Сувеніри, пам'ятки, магніти, листівки, книги, брошури
Церква Бориса і Гліба	Є однією з найстаріших церковних споруд на території України, заснована ще в X столітті. Її архітектурний стиль та деталі представляють історичну цінність [37].		
Козацька церква Іоанна Богослова	Церкву оточує козацький цвинтар з кам'яними хрестами. Поруч знаходиться триповерхова дзвіниця (18 століття). На ній встановлено дзвін вагою 25 тонн [37].		
Костел Воздвиження Святого Хреста	Римо-католицький костел збудований у неоготичному стилі на початку 20 століття на кошти графині Браницької. На фасаді скульптура єпископа та рельєфна композиція		

	«Христос, що благославляє дитину»		
<i>Фортеці, замки</i>			
Будинок ксьондза	Єдина збережена монастирська будівля католицького Троїцького монастиря, в якій розміщувалася монастирська консисторія. Була побудована в 1740 році в Ржищеві проти татарських набігів і антипольських місцевого населення [37].	Туристичні маршрути як об'єкт історичної та релігійної спадщини. Організація паломницьких тури.	Сувеніри, пам'ятки, магніти, листівки, книги, брошури
<i>Археологічні об'єкти</i>			
Гора Могила (Княжий шпиль)	Згідно з археологічними дослідженнями, на цьому місці знаходиться курган 12 століття. Деякі краєзнавці вважають, що це місце літописного Витичівського з'їзду давньоруських князів, де було укладено мир між Святополком Ізяславичем, Володимиром Мономахом, Давидом та Олегом Святославовичами [37].	Екскурсії на гору, з вершини гори відкриваються чудові панорами напейзажі, піший туризм, альпінізм, гірський велосипед, гірські прогулянки тощо	Біля вітряка працює крафтова пекарня на дровах "Витач", що пропонує хліб на заквасці. Облаштовано місце для відпочинку зі столиками Також привертає увагу стилізована приватна садиба.
<i>Музеї</i>			
Меморіальний музей-садиба Марка Вовчка	Його відкрили в 1985 році на честь 100-річчя перебування Марії Вілінської – письменниці, Музейний фонд складається з близько	Екскурсії під час яких можна дізнатися більше про життя і творчість письменниці.	Сувеніри, книги
Музей історії Богуславщини	В експозиції представлена цікава колекція археологічних знахідок періоду палеоліту, скіфські та давньослов'янські предмети побуту, давньоруські ювелірні вироби, козацькі		

Військово-історичний музей, Трипілля	артефакти, фотографії та документи того періоду [37]. Основна експозиція розповідає про події, що відбувалися в селі та його околицях у період Другої світової війни. Поповнюється новими експонатами розділ "Російсько-українська війна" [37].		
<i>Історико-культурні заповідники</i>			
Національний природний парк «Залісся» Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав».	Особливістю "Залісся" є те, що майже 13 000 га парку огорожені, що робить його чудовим середовищем існування для дикої природи. Охороняє 58 видів «червонокнижних» рослин та 58 видів тварин. [38] Є одним з найбільших заповідників України. У його склад входить 371 нерухома пам'ятка історії й архітектури українського народу, 26 тематичних музеїв, у фондах, яких зберігаються 166 тис. експонатів. [39]	Веломандрівки, Кінні прогулянки музей дикої природи, стайня з породистими скакунами	Сувеніри,

Складено автором на основі даних [34; 35; 37; 38; 39]

Нематеріальна культурна спадщина

У своїй статті, В. В. Литовченко, директор Вишгородського історико-культурного заповідника, кандидат історичних наук, написав: «Від початку XXI століття нематеріальна культурна спадщина стала предметом жвавого обговорення на багатьох міжнародних форумах. Зокрема, тут треба відзначити XIX Генеральну конференцію Міжнародної ради музеїв в Барселоні (ІКОМ; 2001), а в 2004 році проблемі нематеріальної спадщини

було цілковито присвячено XX Генеральну конференцію ІКОМ в Сеулі, де проведено представницький міжнародний форум

«Музеологія і нематеріальна культурна спадщина». Окрім того, на 31-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в Парижі була ухвалена «Загальна декларація ЮНЕСКО про культурну різноманітність» (2001), що лягла в основу такого важливого документа, як «Міжнародна конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини» (ухвалена ЮНЕСКО 17 жовтня 2003 р.) З того часу розпочалося укладення Всесвітнього списку нематеріальної спадщини». [40]

Таблиця 2.3 - Нематеріальна культурна спадщина Київської області

<i>Назва об'єкту</i>	<i>Особливості (унікальність, цінність)</i>	<i>Можливості використання для туризму</i>	<i>Примітки</i>
<i>Образотворче мистецтво</i>			
Билини	Архетипні персонажі можуть бути реальними історичними особами. Билини київського циклу відображають мову або діалект народу, який розповідає ці історії.	Організація фестивалів	Експозиції, присвячені билинам. Сувеніри
Українська вишивка	Це скарбниця українських вірувань, традицій, обрядів, духовних прагнень та інтелекту.	Проведення майстер класів, навчальні програми.	
Кобзарство	Є унікальним явищем не лише в українській, а й у світовій культурі. Кобзарі створили, зберегли і передали епічні традиції у формі історичних пісень та дум.	Виставки, ярмарки. Тематичні тури	
Лялька-мотанка	Українська народна лялька, символ жіночої мудрості та		

	сімейний обєрїг.		
Народний іконопис	Серед великої культурної та духовної спадщини українського народу іконопис посїдає важливе місце, втілюючи дух українського народу, традиції.		
<i>Традиції, обряди, легенди, повір'я</i>			
Вїтання, повітання	Українці мають досить складний ритуал жестів, мїміки, фізичного контакту та словесних формул. У наш час традиція вїтання спростилася, і лише в кількох селах Київської області вона збереглася.		
Лїтописання Русї-України	Приклади давньої української літератури та мови. Літопис Київської Русї - одне з найвидатніших історичних і культурних явищ середньовїччя. Це важлива пам'ятка мови і літератури та цїнне джерело для вивчення історії слов'янства від найдавніших часів до 18 столїття.		
Івана Купала	Суть свята - очищення вогнем і водою, найдавніша форма магїї.		
<i>Ремесла (кераміка, ковальство, ткацтво тощо), рукоділля (вишивка, гобелен, валяння тощо)</i>			
Гутництво	Приклади народного мистецтва та традиційних ремесел. Виробництво скла та скляних виробів в Україні відоме вже понад 1 000 років.	Екскурсійні програми	Сувенїри
Ковальство	Селяни ставилися до ковалів з великою повагою, але й з певним упередженням, як до чарівників і добрих людей, що володіють складними і предмети. Їх вважали охоронцями від злих духів і "ковалями людської долї".		
<i>Види діяльності за традиційними технологїями (бондарї, броварні, виноробні, сироварні тощо)</i>			
Бортництво	Традиційне народне мистецтво, лісові форми	Дегустації Навчальні програми	Сувенїри, магніти

	бджільництва.		
<i>Гастро: рецепти, традиційні страви, солодоці, напої, вино, мед тощо</i>			
Борщ	Його визнання як типової української страви прийшло лише в період рококо 17 століття, золотий вік складної аристократичної кухні, яка включала в себе багато елементів.	Дегустації	Сувеніри,рецепти
Котлета по-київськи			
Київський торт			

Складено автором [8; 41; 42; 43; 44; 45]

Таблиця 2.4 - Туристична (та суміжна) інфраструктура Київської області

<i>Назва об'єкту</i>	<i>Особливості (унікальність, цінність)</i>	<i>Можливості використання для туризму</i>	<i>Примітки</i>
<i>Засоби розміщення</i>			
Готель "Вишеград»	Готельно-ресторанний комплекс знаходиться недалеко від Києва в місті Вишгород [41].	На території є ресторан і бар. До послуг гостей спа-центр з басейном, солярієм і турецькою лазнею.	барбекю-зона, можна замовити кінну прогулянку. Для гостей також працює кухня.
«Екодом» Гостьові будинки	Відпочинок в сосновому лісі під Києвом у затишних дерев'яних будинках [42].		
«ШАТРО» Уляники	Кемпінг розташований у лісі поблизу кінної садиби, за 85 кілометрів від Києва [8].		
<i>Заклади харчування</i>			
Музей-ресторан "Ностальгія"	Можна відчувати атмосферу минулого і насолодитися сучасним! Тут кожна хвилина має неповторний смак і сповнена сенсом життя! «Ностальгія» має власну історію [8].	Ресторани, альтанки на природі; готель на території і котеджі. Гості можуть скористатися однією з 5-ти бань,	
Музей-ресторан "Ностальгія"	Можна відчувати атмосферу минулого і насолодитися сучасним! Тут кожна хвилина має неповторний смак і сповнена сенсом життя!	Ресторани, альтанки на природі; готель на території і котеджі. Гості можуть	

	«Ностальгія» має власну історію [8].	скористатися однією з 5-ти бань,	
<i>Орендні послуги</i>			
Сап на Київському морі Прокат велосипедів у Межигір'ї, с. Нові Петрівці	На північ від столиці розташоване величезне Київське водосховище Дніпровського моря. На півночі воно межує з Білоруссю, а на сході є частиною Мізріченського парку. Це широкий вибір нових велосипедів (гірських, круїзерів, дитячих та підліткових).	Прекрасне місце для відпочинку, риболовлі та прогулянок на SUP Також є тандем, що ідеально підійде для весільної фотосесії, та Фетбайк – велосипед на товстих колесах.	Тури вихідного дня Магазини сувенірів та майстерні
<i>Клуби, бібліотеки, молодіжні ХАБи, спортивні об'єкти, сцени</i>			
Кінний клуб Фаворит	Пориньте у світ прекрасної та загадкової тварини - коня! Досвідчені інструктори допоможуть вам опанувати мистецтво верхової їзди.	На території клубу є манежі з єврогрунтами, літня тераса для відпочинку в саду, мангал-зона, клубний еко-ресторан та готель, спортивний майданчик.	Кінні прогулянки, виїзди на природу, фотосесії, екскурсії, дитячий табір, оренда коня
<i>Ферми, зоопарки</i>			
Парк "12 місяців" Сімейний екопарк «Ясногородка» Віслюча ферма "Osloff"	Приватний зоопарк, комплекс, де можна погуляти та поспілкуватися з тваринами. На території є контактний зоопарк, страусина ферма. Це єдина в Україні віслюча ферма. Мандрівка дивовижною фермою із віслюками, козами, а ще зарибленими ставками дарує неймовірні враження та справжній релакс [44].	Для дітей працює контактний зоопарк, Також на території є дитячий майданчик. Діти можуть покататись на пограти дитячому майданчику.	Зона барбекю, сувенірний магазин, басейн і дитяча зона «Яснограй». На фермі продають віслюче молоко та косметику з нього.
<i>Транспорт</i>			
Автобусний транспорт	Маршрутна мережа Київської області налічує безліч автобусних маршрутів загального	Для того, щоб зручно дістатись туристичної дестинації в	

Залізничний транспорт	<p>користування: міжнародні, міжобласні, приміські, міжміські, міські.</p> <p>Загальна довжина залізничних колій в області обслуговується Південно- Західною та Південною залізницями. Через Київську область проходять Критський міжнародний коридор N9, що пролягає територією Скандинавії, Західної Європи, Польщі, України [45].</p>	області	
<i>Дорожня інфраструктура, логістика</i>			
Міжнародні автомагістралі	<p>У Київській області проходять кілька міжнародних автомагістралей, шоз'єднують Київ з іншими країнами. автомагістраль М-01 (Е-95) з'єднує Київ з Білоруссю та Європою. Автомагістраль М-03 (Е-40) веде до європейських країн.</p> <p>Національні дороги що з'єднують різні регіони та центри. Наприклад, Н-01(Київ-Чернігів), Н-09 (Київ-Бориспіль) та Н-10 (Київ-Віла Церква).</p> <p>Для багатьох населених пунктів центр району та обласний центр (Київ) є найближчими та найзручнішими пунктами доступу до різних видів транспорту.</p> <p>Аеропорт "Бориспіль" є найбільшим міжнародним аеропортом в Україні, а його близькість до Києва робить його важливим повітряним вузлом.</p> <p>Залізничні та автовокзали також розташовані в Києві та інших великих містах регіону, що забезпечує легкий доступ до автобусних та залізничних маршрутів.</p>		

Складено автором на основі даних [8; 41; 42; 43; 44; 45]

Таблиця 2.5 - Івенти та заходи Київської області

<i>Назва об'єкту</i>	<i>Особливості (унікальність, цінність)</i>	<i>Можливості використання для туризму</i>
<i>Фестивалі, свята, народні гуляння, обрядові дієства, традиційні події</i>		

Міжнародний фестиваль опери та музичного мюзиклу «О-Fest» Фестиваль «Вишгородська Покрова» Відкритий фестиваль народної творчості «Скарби Київщини». Музичний фестиваль «Рок булава»	Фестивалі можуть привернути увагу любителів опери та мюзиклу з різних країн.	Створення спеціальних туристичних пакетів, які включають квитки на фестиваль Ярмарки, де туристи можуть придбати виробів місцевих майстрів. Дегустація національних страв та майстер-класів з їх приготування.
<i>Гастрономічні події</i>		
«Дороги вина та смаку Київщини». [46]	Яблунівський, Ясногородка, Яготинський та Обухівський напрямки.	фермерські продукти медоварня «Медовий Спас». майстерня Perekhrest-Ceramic, фортеця Гетьмана.
<i>Спортивні події та змагання</i>		
Чемпіонат Київської області з футболу	Залучення відвідувачів з усієї країни з абосусідніх міст	Створення туристичних пакетів, які включають квитки на чемпіонат

Складено автором на основі даних [46]

У рамках програми Президента України Володимира Зеленського "Активні парки - основа здорової України" в Київській області відкрито 70 спортивних майданчиків. Активні парки в Київській області є складовою екологічної системи психічного здоров'я населення. 101 активіст (в тому числі бійці!) працюють координаторами активних парків у Київській області за договором з оплатою з державного бюджету. Координатори організують різноманітні спортивні заходи для мешканців області. Також наставники проводять активну інформаційну кампанію про важливість здорового способу життя та регулярних тренувань.

Київська область була офіційно визнана Всеукраїнським центром фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" найактивнішим регіоном України в реалізації соціального проєкту "Активний парк - основа здорової

України" до 2023 року. Нагороду було вручено на 1-му Всеукраїнському фестивалі "Родина координаторів активних парків Київщини " [47].

2.2. Дослідження сучасного стану туризму на Київщині

Досліджуючи розвиток туризму в Київській області, необхідно проаналізувати наявні статистичні дані, які показують основні тенденції розвитку цієї діяльності. На сьогодні, через повномасштабне вторгнення, актуальна інформація відсутня.

Актуальна інформація про туризм у Київській області не публікується. Проте можна проаналізувати тенденції, спираючись на дані за минулі роки.

Для цього аналізу були використані статистичні дані зі Щорічника за період 2010-2021 років. Кількість туристів, обслугованих туристичними агенціями та турагентами в Україні та Київській області, кількість туристів та з яких країн вони прибули до України

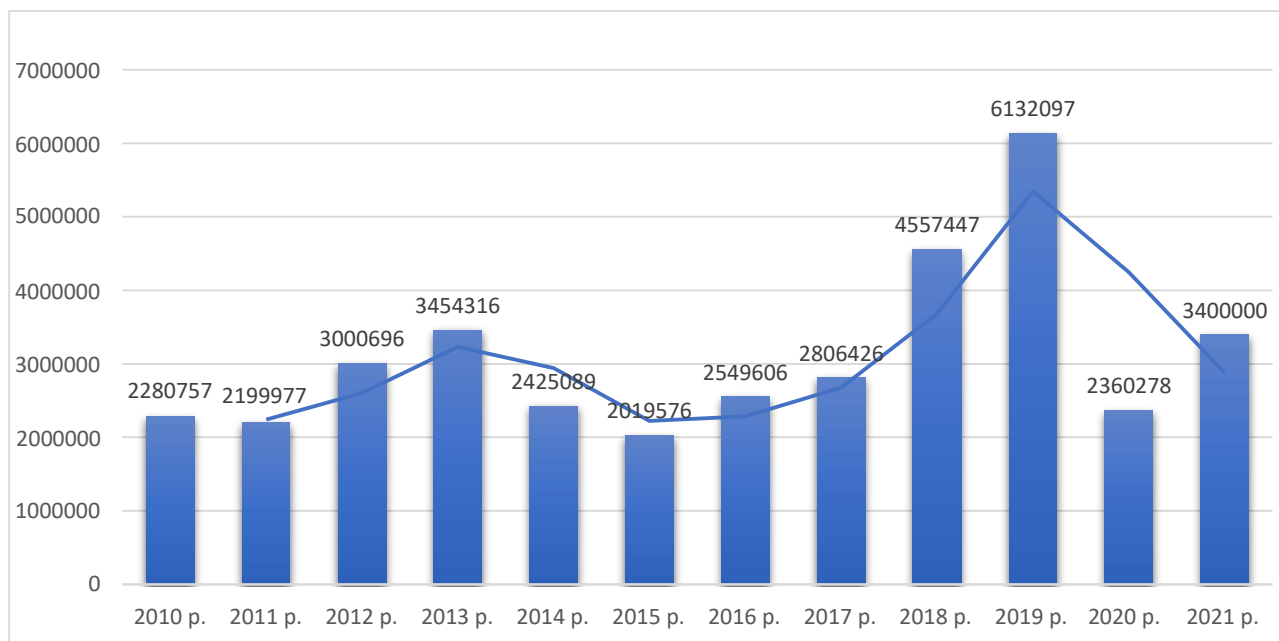

Рисунок 2.1. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами в Україні 2010-2021 р.

Складено автором за даними [48]

Аналіз динаміки кількості туристів, обслугованих українськими туроператорами та турагентствами у 2010-2021 роках, свідчить про зміни

попиту на туристичні послуги за цей період. Зокрема, у період з 2010 по 2019 рік спостерігалось стійке зростання кількості туристів, що свідчить про загальну позитивну тенденцію розвитку туристичної галузі країни. Найбільш вражаюче зростання спостерігалось у 2021 роках в порівнянні з 2020 р., коли кількість туристів значно збільшилася порівняно з попередніми роками.

Однак у 2021 році кількість туристів різко впала через пандемію COVID-19 та прийняття обмежувальних заходів на міжнародному та національному рівнях. Це спричинило значний спад туристичної активності та змусило багатьох людей змінити свої плани щодо подорожей. 2021 рік показує поступове відновлення туристичного сектору, але рівень туристичної активності ще не досяг свого пікового значення у 2020 році.

Отже, для подальшого розвитку туристичної індустрії України необхідно поліпшити інфраструктуру, удосконалити маркетингову стратегію і адаптуватися до нових умов, викликаних глобальними викликами.

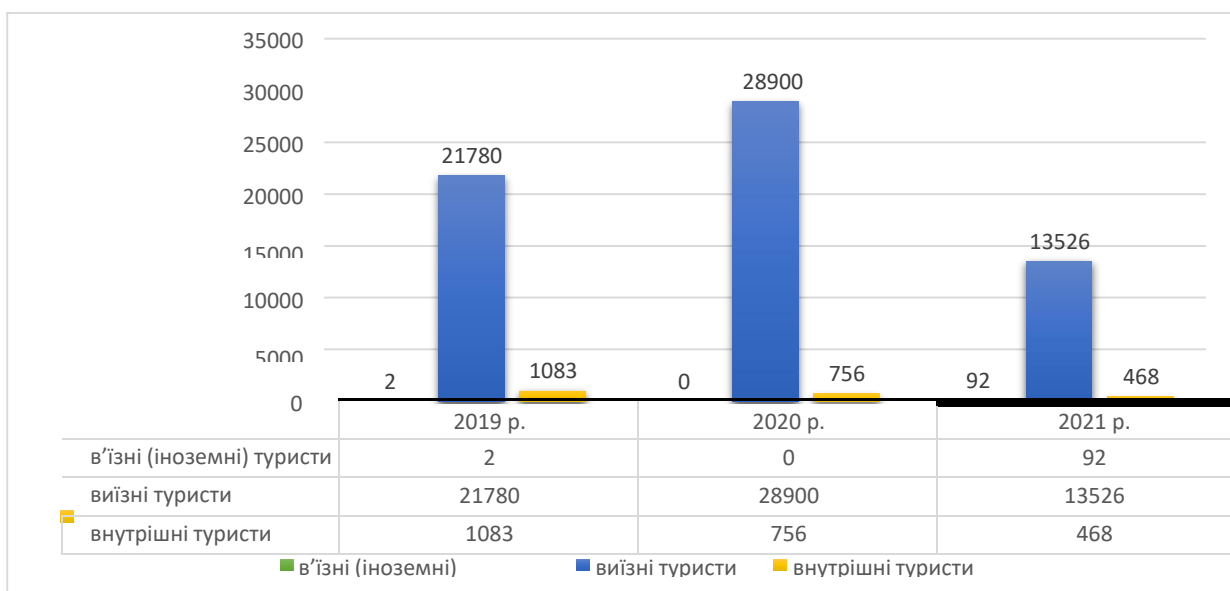

Рисунок 2.2. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами у Київській області, 2019-2021 рр.

Складено автором за даними [48]

Аналіз показує, що у 2019 та 2021 роках спостерігалось певне зростання кількості виїзних туристів порівняно з попередніми роками, що може бути показником підвищення інтересу до туристичних маршрутів Київської області.

Однак у 2020 році через пандемію COVID-19 кількість виїзних туристів різко скоротилася через обмеження на міжнародний туризм та протипандемічні заходи. Варто також зазначити, що внутрішній туризм залишався досить стабільним протягом усього періоду спостереження, з невеликим коливаннями кількості туристів.

Отже, результати підкреслюють важливість адаптації туристичного сектору до мінливих світових тенденцій та розробки стратегій залучення туристів у складні періоди, такі як пандемія.

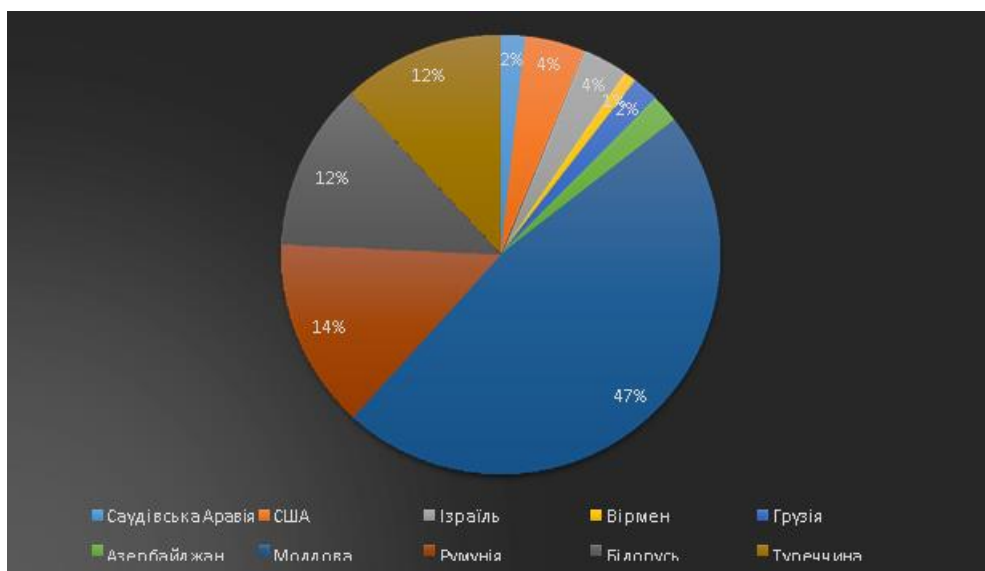

Рисунок 2.3. Кількість туристів та з яких країни, відвідали Україну за 2021 рік.

Складено автором за даними [49]

Виходячи з даних, найбільша кількість туристів приїхала з Молдови, що становить значну частину від загальної кількості туристів. Це може бути пов'язано з низкою факторів, включаючи географічне розташування та культурно-історичні зв'язки між країнами. Румунія, Білорусь і Туреччина є

наступними найбільш відвідуваними туристичними напрямками. Відвідувачі з цих країн також зроблять значний внесок у туристичну активність України у 2021 році. Саудівська Аравія, США, Ізраїль, Вірменія, Грузія та Азербайджан, також відправляють значну кількість туристів, що свідчить про географічну різноманітність туристичних потоків в Україну.

Загалом, цей графік відображає різноманітність туристичного потенціалу України та показує важливість розвитку співпраці з різними країнами для залучення більшої кількості туристів у майбутньому.

Найважливішими місцями для відпочинку є: Біла Церква, Волзель, Ірпінь, Конча-Заспа та Милонівка. Важливими є також рекреаційні та лікувально-оздоровчі зони: Пірнове, Лютіги, Кравдієво Тарасове та Буча. Ірпінський регіон є найбільшим з цих об'єктів. В Ірпінському регіоні налічується близько 20 санаторіїв і пансіонатів та понад 10 таборів відпочинку та оздоровлення [50].

Екотуризм є провідною галуззю в Київській області.

Основна мета екотуризму - захист навколишнього середовища. У Київській області є соснові та дубові ліси зі змішаними породами сосни, дуба, берези, липи, клена, ліщини та тиса, а також широколистяні ліси, вільхові, дубові, осокові, вербові ліси, вільхові ліси зі змішаними породами клена та берези, чагарники, луки та пасовища. Київська область є новим регіоном для сільського зеленого туризму. Тому її багата і красива природа приваблює людей. Крім того, такий клімат і природа дуже позитивно впливають на фізичне відновлення. Відпочинок у лісі підходить людям із захворюваннями органів дихання та кровообігу [50].

Тим часом на Київщині розвиваються народні ремесла, туристичні маршрути та сільське господарство, що виробляє екологічно чисту продукцію. У багатьох селах можна придбати екологічно чисті продукти. Це і косметика, і сир, і мед, і інші продукти харчування [50].

Таким чином, Київська область має потужний природно-рекреаційний потенціал для розвитку рекреаційної діяльності та туризму.

«Незважаючи на воєнний стан, туристичний сектор Київщини продовжує розвиватися. Фахівці працюють над розробкою нових видів подорожей та напрямків. Наразі в області створено 50 туристичних маршрутів» - повідомила пресслужба Київської обласної військової адміністрації із посиланням на директорку Департаменту культури та туризму Анну Куценко [51].

Згідно зі звітом, опублікованим КОВА влітку, пересування Київською областю не заборонено, але деякі обмеження накладаються військовою адміністрацією, Державною службою з надзвичайних ситуацій та місцевою владою. У регіоні працюють усі заклади, які змогли відновити роботу після зняття окупації. Це готелі, кемпінги, бази відпочинку, сільські комплекси, музеї, багатоквартирні будинки, еко-ферми та клуби верхової їзди.

У березні 2022 року цивільним особам заборонили відвідувати ліси в Київській області. Ця заборона діятиме щонайменше до закінчення воєнного стану. Повне очищення Київської області від мін може зайняти вісім-десять років.

В умовах воєнного стану в Київській області заборонено полювання в осінній період. Як виняток, дозволено регулювати чисельність окремих видів мисливських тварин відповідно до чинного законодавства [51].

Найбільш популярні пропонує офіційний веб-сайт Департаменту культури та туризму Київської обласної державної адміністрації [52]:

- 1) Пішохідний тур "Стежками історичного Вишгорода". 3 км.
Місця: 8
- 2) «Світ Бенксі в Україні». 42 км. Місця: 5
- 3) «Гори, море та інші скарби Вишгородщини». 123 км. Місця: 9
- 4) «Не чужа зона відчуження або дорогами Сталкера». 600 км.
Місця: 14
- 5) «Кіно, коні, страуси та інші пригоди на Київщині». 42 км. Місця:

6) «До міста богатирської слави та музеїв – Переяслава». 22 км.
Міся: 8

7) «Не дикий схід Київщини або Цікавими місцями східної Київщини». 170 км. Міся: 12

8) «Місцями історії та сили Богуславщини». 72 км. Міся: 6

9) «План на вихідні «Обухів»: трипільці, затоплена церква та новорічна казка». 60 км. Міся: 5

10) «На вихідні до Ржищева – краю трипільців, церков, Дніпровських круч та стародавніх городищ». 84 км. Міся: 10

11) «Гастро-маршрут в Яготинському напрямку». 83 км. Міся: 3

12) «Гастро-маршрут в Яблунівському напрямку». 72 км. Міся: 5

Стан ринку туристичних послуг Київської області визначається соціально-економічними та політичними процесами, що відбуваються в країні. Бойові дії на Сході України та тимчасово окупованих територіях, а також анексований Крим із його унікальним природно-рекреаційним потенціалом стали передумовами для активізації внутрішнього туризму та його зміщення у бік до таких рекреаційних районів як Карпатсько-Подільський, Полісько-Столичний та Харківський.

Наше дослідження показує, що за останні 5 років (2017-2021 рр.) у Київській області було обслуговано 80 182 туристи, але відбувається спад обсягів туристичних потоків у 2020 році та у наступний рік (у 2021 році було обслуговано 11 560 туристів). На туристичному ринку Київської області помітною залишається тенденція значного перевищення виїзного потоку над в'їзним (рисунок 2.4).

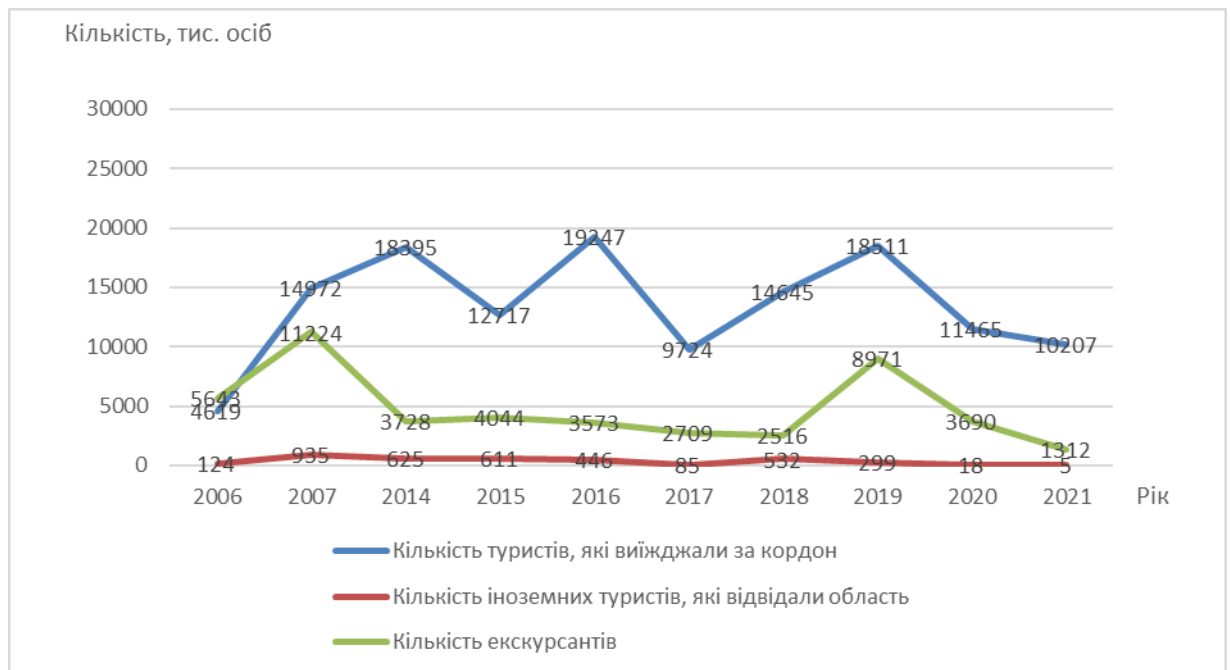

Рисунок 2.4. Динаміка туристичних потоків Київської області за 2012 – 2021 рр.

З таблиці можна побачити, що найбільшу частку в туристичному потоці Київської області становить виїзний туризм. В 2021 році загальна кількість обслужованих туристів склала 11 560 осіб, з них: 10 207 осіб або 88,3% становлять туристи, які виїжджали за кордон, 1 348 осіб або 11,6% - внутрішні туристи та 5 осіб або 0,1% - іноземні туристи. Аналіз статистичних даних Головного управління статистики у Київській області показує, що динаміка в'їзного туризму в область, починаючи з 2017 р., знижувалась (максимальний показник (935 осіб) спостерігався у 2007 році). У 2020 році кількість іноземних туристів становила 18 осіб, що на 281 особу або на 94% менше, у порівнянні з 2019 роком.

Щодо туристів, які виїжджали за кордон спостерігається значне зростання динаміки, порівняно з аналогічними періодами та незначні зрушення в бік зниження у наступні роки. У 2021 році кількість туристів, які виїжджали за кордон становила 10 207 осіб, що на 1 258 осіб або на 11% менше, порівняно з 2020 роком та на 8 304 особи або на 44,9% менше, порівняно з 2019 роком. Також спостерігається зменшення кількості

екскурсантів – у 2021 р. було обслуговано 1312 екскурсантів, що на 2 378 осіб або 64,5% менше ніж у 2020 р.

Незважаючи на те, що події в країні відлякали іноземців, туристичним фірмам вдалося переорієнтуватися на внутрішнього туриста. Внутрішній туризм набирає обертів. Аналіз стану внутрішнього туризму Київської області відображено на рисунку 2.5.

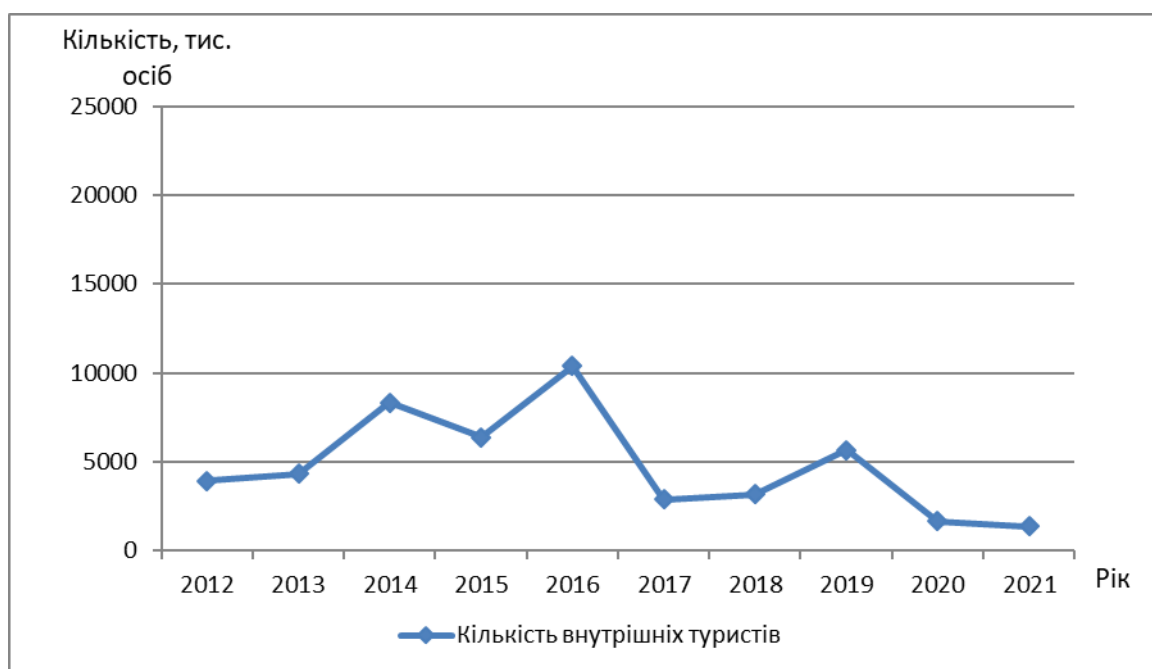

Рисунок 2.5. Динаміка кількості внутрішніх туристів Київської області за 2012 – 2021 рр.

Як бачимо з графіку, динаміка внутрішнього туризму має тенденцію до значних коливань. У 2016 році спостерігається максимальне значення динаміки кількості внутрішніх туристів – 10 395. Однак останніми роками відбувається значне скорочення поїздок у межах Київської області. У 2021 році кількість внутрішніх туристів становила 1 348 осіб, що на 312 осіб або на 18,8 % менше, порівняно з 2020 роком та на 4 301 особи або на 76,2 % менше, порівняно з 2019 роком.

Отже, можна зробити висновок, що за останні 3 роки динаміка в'їзного та внутрішнього туризму в Київську область значно зменшилась. Кількість екскурсантів також зменшились, та потребує найбільше уваги й розвитку саме в'їзний туризм. Це зменшення кількості обслугованих туристів можна

пояснити тим, що у зв'язку із військовим конфліктом на Сході країни та анексії частини території, туристичний потік зазнав суттєвих втрат. Значним фактором такої ситуації стала також надмірна застарілість номерного фонду об'єктів санаторно-курортної інфраструктури Київської області, яка також розбалансувала виїзний туристичний потік з області із кількістю в'їзних туристів та внутрішніх споживачів. Мету здійснення подорожей туристів, які прибували в Київську область відображено на рисунку 2.5.

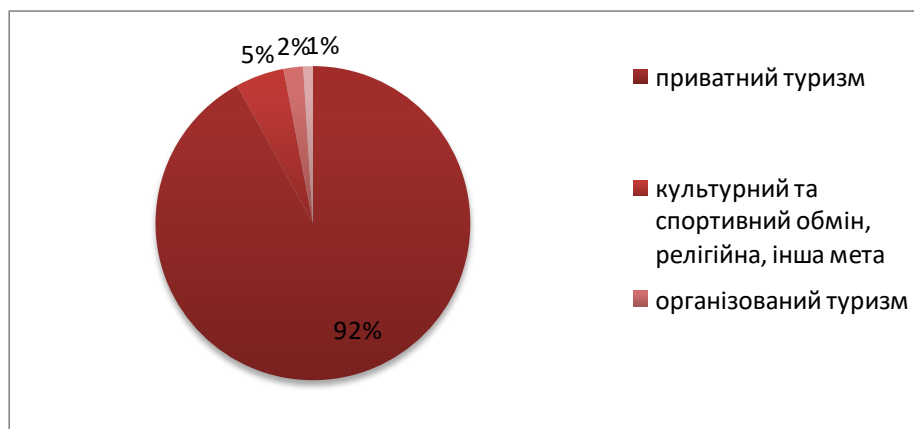

Рисунок 2.6. Структура в'їзного турпоточку Київської області за метою відвідування (у %) в 2021 році.

Як видно з діаграми у 2021 р. основна частка подорожей здійснювалася з приватною метою. Частка подорожей з метою культурного та спортивного обміну становить 5%, та лише 1% припадає на ділові та службові подорожі.

Таким чином, проаналізувавши структуру подорожей іноземних туристів, можна зробити висновок, що незначна кількість подорожей здійснюється з метою організованого туризму. Значна частка туристів приїжджала до Київської області з метою культурно-пізнавального, культурно-розважального, спортивно-оздоровчого та інших видів туризму. Близько 1 % туристів прибуло до Київської області з метою ведення бізнесу, що свідчить про відсутність необхідності розвивати інфраструктуру ділового туризму.

Основною особливістю туристичного ринку в'їзного туризму Київської області є перевага туристів з найближчих країн (у 2021 р. - 62 % іноземних туристів), що традиційно відвідують Україну і, насамперед, для відвідування знайомих та рідних, на всі інші туристичні напрями припадало лише 3 % туристичних потоків. Про цей факт свідчить структура в'їзних туристичних потоків в Київську область (рисунок 2.9).

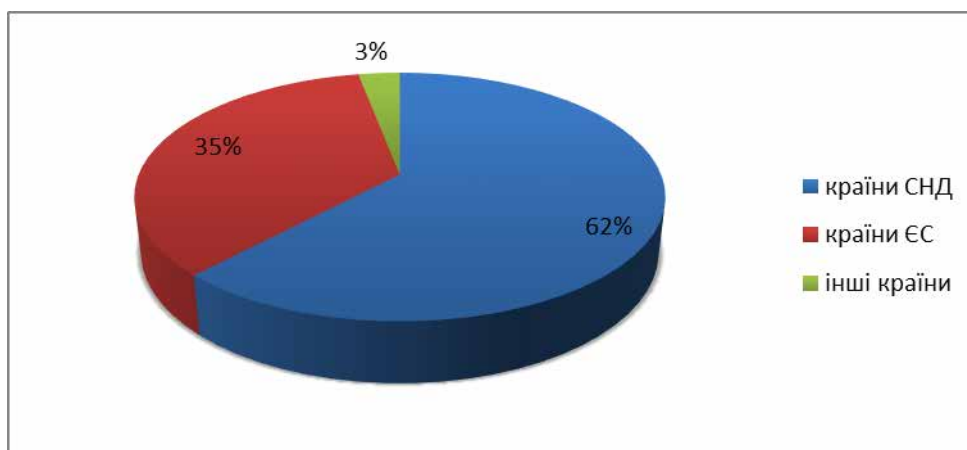

Рисунок 2.7. Структура в'їзного турпоточку Київської області за країнами походження (у %) в 2021 році.

Значний туристичний потік спрямований з країн Європи (35%). Головними країнами, звідки прибували туристи, є Молдова, Угорщина, Польща, Білорусь, Росія, Румунія, Туреччина, Словаччина, Ізраїль, Німеччина.

Для ефективного аналізу споживачів туристичних послуг Київської області ми визначили інтереси споживачів різних видів: національні особливості переваг туристів, особливості переваг вікових груп та соціальних класів.

Розглядаючи особливості поведінки туристів з різних країн, ми надали короткі характеристики деяких специфічних особливостей національних туристів, з якими доводиться стикатися фахівцям, зайнятим в туристській галузі. Адже працівникам туризму необхідно знати національні особливості туристів, їх звички, смаки та найбільш прийнятні форми дозвілля. Іспанський

дослідник Х. Монтанера Монтехано зауважує, що уподобання туристів із різних країн формуються по-різному [60, с. 295].

Французам подобається сімейний туризм, їх приваблює відпочинок на сонці, вони намагаються уникати далеких подорожей. Французи товариські, акуратні. Вони ніби спеціально створені для всіляких урочистостей - банкетів, фестивалів, свят, які перетворюють в грандіозні спектаклі, насолоджуючись дійством і власною участю в ньому. Люблять інтимну обстановку, тиху і далеку від великого міста. Дуже люблять французи займатися спортом, тому спортивні програми і розваги для них підходять як не можна краще.

Для французів найкращими видами відпочинку в Київській області стануть такі фестивалі як «Трипільське коло» (міжнародний еко-культурний фестиваль, що популяризує трипільську культуру) та щорічний міжнародний історико-культурний мегафестиваль «Парк Київська Русь». Цікавим також може бути один з видів спортивного туризму - політ на повітряній кулі над мальовничими місцевостями Макарівського району, Білої Церкви, Переяслав-Хмельницького, Василькова [61].

Італійці надають перевагу самодіяльному туризму, обирають відпочинок на природі, прагнуть до знайомства з новими людьми, їх культурою. Туристам з Італії можуть бути цікавими пізнавальні екскурсії до Білої Церкви, Переяслав-Хмельницького, Богуслава, Вишгорода та одноденні веломаршрути. Наприклад, веломаршрути в с. Томашівка, де можна побачити дерев'яний водяний млин, пам'ятку архітектури національного значення садибу Хоецьких, Свято-Богородицький монастир, давню дерев'яну церкву в Фастові; та в с. Трипілля, від якого беруть початок і йдуть у різні боки Змієві вали, а також діє обласний археологічний музей [62].

Для англійців вагомими критеріями вибору є клімат, кухня, можливість рекреації, при цьому однаково ймовірними є як організовані тури, так і приватні поїздки. Туристи з Великобританії віддають перевагу активному відпочинку зі всілякими змаганнями (неважливо спортивними,

інтелектуальними або жартівливими), в яких вони неодмінно прагнуть виграти. Навіть літні люди ввечері, коли вже, здавалося б, давно пора спати, із задоволенням танцюють на дискотеці нарівні з молоддю. Вони погоджуються брати участь у всіх запропонованих їм заходах, часом навіть ще не знаючи правил, люблять гострі відчуття [63, с. 190].

Англійців по праву вважають винахідниками кінного спорту. Загальновідомо, що англійці - великі любителі кінних скачок. Тому для них є можливість зайнятися спортивним туризмом в Київській області. Ми виділили декілька розважальних закладів, які надають якісні послуги з цього виду туризму: кінний клуб зеленого туризму «Левада Тур» (Броварський район), кінний клуб «Imperial Horse Club» (Білоцерківський район), кінно-спортивний клуб «Болівар» (Васильківський район) та спортивно-стрілковий комплекс «Сапсан» (м. Бровари) [64].

Активним відпочинком для англійців може стати байдарковий похід по Дніпру в районі Ржищева або по річці Тетерів (маршрут: Іванків – Сухолуччя). Також британським туристам можна запропонувати активні розваги в замиському клубі «Авантюрист» селища Рожни Броварського району: мотузковий парк, сплави на каное по Десні, захоплюючі квести, командні ігри, прогулянки на квадроциклах, бадмінтон, великий теніс, стрільбу з лука та страйкбольної зброї [65].

Туристи з Німеччини надають перевагу організованому відпочинку в кемпінгах, сімейних пансіонах. Для них визначальним фактором є екологічна ситуація в місці подорожі. Німці педантичні, пунктуальні, діловиті. Люблять театр, вивчення звичаїв, відвідування базарів. Вони любителі прогулянок на природу, ставляться до природи дбайливо і як до своєї і чужої власності. Багато хто любить випити, поїсти, співати народні пісні. Від відпустки намагаються взяти по максимуму: всі сонячні ванни, всі екскурсії, розважальні вечори та програми. Вони значно менше, ніж американці, вимогливі до якості проживання та транспорту і в цілому більш «адаптовані» до природного середовища.

Зважаючи на те, що німці люблять природу та вивчення традицій, запропонувати для них можна сільський зелений туризм. Велика кількість садиб знаходиться в Богуславському районі (близько 20). Це такі як: «Країна чеснот», «Синиця», «Зелений гай», «Калиновий кущ», «Мальовниця», «Затишок» [66].

Подарувати незабутні враження для туристів з Німеччини може також щорічний екокультурний фестиваль «ЛісРук», який проходить в м. Ірпінь. У програмі фестивалю: численні виступи музичних гуртів, етно-колективів, танцювальні номери, театральні постанови, читання прози та поезії, виставка живопису, фотографії, хенд-мейд, рукоділля, лекції з екології та навіть фаєр-шоу і екстрим-майданчик для поцінувачів гострих вражень [67].

Мотивація вибору подорожі в значній мірі залежить від віку і самостійності в прийнятті рішення або можливості впливати на його вибір:

- Школярі (до 18 років) в основному фінансово залежні, найчастіше відпочивають у складі груп, відрізняються високою допитливістю. Надають перевагу пізнавальному і активному відпочинку. Для цієї категорії туристів на ринку Київщини є різноманітні пізнавальні екскурсії по історичним місцям регіону.

- Молодь, студенти (до 25 років) як правило, мають достатню освіту, високу вимогливість до задоволення пізнавальних цілей, активного відпочинку, схильні до самостійності, індивідуального або самодіяльного туризму, комунікабельні, з яскраво вираженими пригодницькими мотивами. Ця вікова група зазвичай обирає такі види відпочинку як фестивальний туризм, спортивний та пізнавальні екскурсії в Київській області.

- Туристи (25-35 років) зазвичай сімейні, з малолітніми дітьми, на відпочинок виділяють мало часу і коштів, спрямовуючи їх в основному на зміцнення фінансового становища сім'ї. Надають перевагу екскурсіям, турам вихідного дня.

- Туристи (35-50 років) віддають перевагу активному, менш пізнавальному, більш спокійному відпочинку, частіше без дітей і без

партнера; як правило, забезпечені, знають ціну грошам і розвагам. Основний мотив - за свої гроші отримати відмінний відпочинок, адекватний вкладеним коштам і життєвому досвіду. Даній віковій категорії можна запропонувати сільський зелений туризм в Київській області та спортивний, який підійде активним людям.

- Туристи (від 50 років і старше), за рідкісним винятком, мають відносно слабкі фізичні можливості, схильні до нездужання (їм показані суттєві кліматичні обмеження); надають перевагу пізнавальному відпочинку, екскурсіям, поїздкам пов'язаним з лікуванням. Таким туристам підійдуть екскурсійні поїздки та рекреаційно-оздоровчі тури.

Фактор соціальної приналежності має суттєвий вплив на мотивацію вибору відпочинку. Ми виділили наступні соціальні групи та види відпочинку, які будуть доречними для них:

1. Робітники і службовці – зайняті, як правило, монотонною роботою; вони прагнуть до активного відпочинку та складають значний контингент туристів. Дохід, як правило, достатній, щоб виділити частину коштів на туризм. Відпочити від великих міст та щоденної рутини можна завдяки сільському туризму в Київській області. Цікавими для даної групи туристів будуть також екскурсії.

2. Учні та студенти – в силу своїх вікових і соціальних особливостей і характерних в зв'язку з цим прагнень до розширення і підтвердження знань вони складають переважну частину груп пізнавального туризму. Тобто, для цієї категорії рекомендованими є екскурсійні програми та спортивний туризм в Київській області.

3. Пенсіонери. В більшості країн вони мають пільги і дотації, використання яких (в умовах обмежень кліматичного характеру) дозволяє їм здійснювати туристські поїздки в «середній» і «низький» сезони. Найкращий вид відпочинку для пенсіонерів – рекреаційно-оздоровчі тури та екскурсії.

4. Фермери і працівники підсобних господарств. Через відсутність чітко регульованої відпустки або можливості виділення часу на відпочинок

ця група є виключно несприятливою для туризму. У західних країнах фермери складають туристський контингент в «середній» і «низький» сезони, а також в зимовий час. Активно беруть участь у різдвяних і новорічних турах. Тури вихідного дня та екскурсії найбільш прийнятні для цього сегменту туристів

2.3. SWOT-аналіз розвитку туризму Київської області

В умовах ринкової економіки найважливішим завданням будь-якого суб'єкта господарювання є постійний контроль за об'ємом продажів і доходами, оскільки при швидко мінливому попиті і конкуренції, що загострюється істотно зростає ризик незатребуваності продукції (робіт, послуг). Для своєчасної оцінки поточної ситуації, прийняття збалансованих рішень, для управління доходами і прибутком організації як основними показниками фінансових результатів функціонування організації необхідний оперативний аналіз, а в ряді випадків - моніторинг обсягу продажів, виручки, прибутку[52,с.170].

Для активного управління обсягом продажів і прибутком необхідне залучення як облікової (внутрішньої) інформації, так і даних про стан ринку, попиту на конкретні групи товарів (тури, екскурсії), динаміці цін (ринкова не облікового інформація). Інтеграція облікової та ринкової інформації передбачає використання нових методів аналізу[53].

Оскільки ринкова інформація часто змінюється і є нестійкою, для її формування велике значення мають експертні оцінки, зроблені на підставі наявних даних управлінського обліку, наслідок цього - отримання на їх основі необхідного масиву не облікової інформації, розробка методів аналізу, орієнтованих на активне використання. Одним із методів, що ґрунтуються на експертних оцінках, є SWOT-аналіз[54,с.80]. Цей метод широко застосовується в зарубіжній практиці фінансового аналізу, де він розглядається як найважливіший інструмент маркетингового аналізу. Однак

при деталізації SWOT-аналізу та включення до нього математичних розрахунків основних балансових коефіцієнтів, що визначають фінансові результати діяльності, фінансовий стан організації, його можна і доцільно розглядати як комплексний метод оцінки фінансово-господарської діяльності організації. Особливе значення він має для організацій з широкою номенклатурою товарів (робіт, послуг) при істотному відмінності їх прибутковості[55,с.181].

SWOT-аналіз - це аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища. Аналізу підлягають сильні сторони (Strength), слабкі сторони (Weakness) внутрішнього середовища, а також можливості (Opportunities) і загрози (Threats) зовнішнього середовища організації. Методологія SWOT- аналізу передбачає спочатку виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, після цього встановлення зв'язків між ними, які в подальшому можуть бути використані для формулювання стратегії організації[56].

Слід відзначити високу результативність застосування методу SWOT-аналізу що обумовлено наступними факторами :

1. Істотним зростанням взаємної зацікавленості учасників торгового процесу в однозначній, об'єктивній і достовірній оцінці ситуації, що складається на ринку;
2. Нестійким зростанням обсягу продажів на основі підбору відповідного асортименту товарів і встановлення цін, що стимулюють зростання попиту на них;
3. Необхідністю постійної підтримки конкурентоспроможності організації та підвищення ефективності її функціонування.

Розвиток туристичної галузі є одним із важливих чинників виходу економіки України з кризи. Від розвитку туристичної індустрії напряму залежить кількість нових робочих місць, збільшення надходжень до бюджету, культурний обмін між представниками різних національностей тощо. Держава, визнаючи туристичну діяльність як одну із пріоритетних

галузей економіки, сприяє розвитку туристичної діяльності і створює сприятливі умови для її функціонування.

Для того щоб розглянути SWOT-аналіз по Київській області ми розглянули її з різних сторін[57]. Ми перерахували її переваги і недоліки по природно-ресурсному потенціалу, по культурно-історичній спадщині, по туристичній інфраструктурі, та розглянули можливості та загрози екскурсійної діяльності у Київській області.

Першим був розглянутий природно-ресурсний потенціал Київської області табл.2.6. Булі нараховані три основні переваги та три основних недоліки[58].

Таблиця 2.6 - Природно-ресурсний потенціал Київської області.

Переваги	Недоліки
Багато природних заповідників з великою кількістю земельних наділів і водних ресурсів завдяки близькому розташуванню біля Київської ГАЕС	Через створення великої кількості вело-доріжок та автомобільних шляхів, зменшується природний потенціал та забруднюється навколишнє середовище
Завдяки лісам свіже повітря впливає на організм людини з ціллю оздоровлення	Через полювання можуть винищуватися велика кількість тварин, що зменшить їх популяцію, що може призвести до їх цілковитого знищення та загибелі
Можна займатися плаванням через великий запас водних ресурсів	Зимом зменшується потік туристів через відсутність зимових атракціонів

З огляду на природно-ресурсний потенціал, його переваги та недоліки можна сказати що розташування дуже зручне і мальовниче, але через велику кількість туристів може сильно забруднюватися територія. Загалом у Київської області гарне місцезнаходження для відвідування та проведення різних екскурсій, проведення різних ярмарок та виставок.

Далі ми розглянемо культурно-історичну спадщину Київської області, її недоліки та переваги Табл.2.7. Були нараховані основні дві переваги та основних три недоліки. Через події які відбуваються у нашій країні за останні два роки, культурно-історична спадщина зазнала великої шкоди. У Київській області є дуже багато пам'яток які хочеться і потрібно відвідати, це є великим плюсом, але мінус залучається в тому що їх спочатку потрібно відновити.

Таблиця 2.7 - Культурно-історична спадщина Київської області.

Переваги	Недоліки
Київська область посідає одне з перших міст України на чий території знаходиться більше 7 500 історичних пам'яток, включно з пам'ятками архітектури, церквами, монастирями, музеями та ін.	Багато пам'яток, пам'ятників, музеїв перебувають на реставрації або взагалі закриті для показу через великий потік туристів, що пришвидшує їх руйнацію
Велика кількість церков та монастирів, що часто буває перевагою при виборі туру чи екскурсії, особливо останнім часом, у зв'язку з подіями в країні	Створення та будова нових готелів та ресторанів перешкоджає вільному доступу до пам'яток, через їх великий розмір
	Через події в країні було багато зруйновано культурно-історичної спадщини

Туристична інфраструктура зі своїми перевагами і недоліками зображена знизу у табл.2.9

Таблиця 2.9 - Туристична інфраструктура у Київській області.

Переваги	Недоліки
Великий та хороший асортимент якості туристичної пропозиції регіону	Мала кількість туристично-інформаційних центрів(є тільки у великих районах)
Часта організація та інформування щодо обласних фестивалів та ярмарок	Не у всіх районах є хороша транспортна розв'язка
У гарному стані важливі та рекреаційні об'єкти	Сервіс знаходиться не на високому рівні
Рекламування обласного туристичного потенціалу	Через недалеко розташування від Києва ціни завищені
Співпраця між постачальниками послуг зеленого (сільського) туризму	
Марковані вело шляхи та об'єкти кемпінгу	
Зони відпочинку вздовж автомагістралей, що ведуть до туристичних об'єктів	

Загалом, як ми бачимо, інфраструктура є, і вона розвинена. Є готелі, ресторани, кемпінги, мотелі, спеціальні придорожні бази відпочинку, кафе. Залучати іноземних інвесторів, розробляти програми для того щоб наш край розвивався, його відвідували туристи, приносили кошти і це збільшувало державний прибуток і покращувало економіку країни.

Таблиця 2.10 - Можливості та загрози екскурсійної діяльності Київської області.

Можливості	Загрози
Залучення іноземних інвесторів для	Через недалеко розташування Київської

підвищення та покращення інфраструктури	ГЕС можливість сильних потопів через великі об'єми води
Створення великої кількості нових робочих місць і зменшення рівня безробіття	Через великий потік туристів іде забруднення навколишнього середовища і можливе глобальне забруднення
Створення нових екскурсійних турів для приваблювання нових туристів, для розвитку міст, місць і підвищення прибутку	

У табл.2.10. загалом у Київській області ми бачимо можливостей значно більше ніж загроз, тому потрібно дотримуватися переваг і можливостей і завдяки їм покращиться туристична діяльність, що в свою чергу допоможе країні зміцнити і покращити економіку.

Туризм Київщини має високий потенціал розвитку в таких продуктах, як тури вихідного дня та діловий туризм (MICE), рекреаційний та реабілітаційний туризм, а також в області природних і культурних ресурсів (наприклад, гастротуризм, сільський туризм, медичні заклади/центри оздоровлення).

Загострення кризових явищ, руйнувань інфраструктури у сфері туризму та курортів свідчить про необхідність удосконалення регіональної політики у зазначеній галузі, пріоритетів і принципів її реалізації, повноважень і компетенції суб'єктів туристичної діяльності, впровадження ефективних організаційно-правових, економічних, інформаційних механізмів розвитку сфери туризму та курортів як високорентабельної галузі економіки

Основні зусилля Київської обласної державної адміністрації будуть спрямовані на підвищення туристичної привабливості Київської області.

Для визначення основних чинників впливу та формулювання стратегічних напрямків розвитку туристичної галузі Київської області було проведено SWOT-аналіз з використанням методів фокус-груп та експертного опитування.

На основі соціально-економічного аналізу визначено такі сильні й слабкі чинники (сторони) та можливі зовнішні впливи (можливості та загрози), які

впливатимуть на подальший розвиток туристичної галузі у Київській області (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 - SWOT-аналіз розвитку туризму Київської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Розміщення на перехресті міжнародних транспортних сполучень	Непривабливий вигляд, та руйнування багатьох архітектурних споруд.
Транспортна доступність і транспортна інфраструктура.	Не можливість використання потенціалу водойм регіону, малих річок і ставків.
Унікальні туристичні об'єкти, природні багатства (водойм, зелених масивів).	Одноманітність туристичних послуг, вузька спрямованість атракцій, які б приваблювали туристів.
Достатньо розвинена туристична інфраструктура (готелі і хостели, ресторани, музеї).	Недостатня промоція регіону, туристично привабливих заходів протягом року, зокрема через мережу Інтернет.
Цінова доступність і різноманітність пропозицій для різних категорій туристів.	Нерозвинена велосипедна інфраструктура регіону (велодоріжки, прокатні станції).
Розвиток унікальних гастрономічних об'єктів в області.	Недостатня координація дій обласної і міських інституцій у розвитку туристичної сфери.
Ресурси для розвитку медичного туризму.	Недостатня співпраця туристичного бізнесу з місцевою владою. Відсутність єдиної стратегії, бачення розвитку туристичної галузі.
Розгалужена мережа навчальних закладів з підготовки кадрів для туризму.	Відсутність візуальної ідентифікації та брендування області.
Висока частка економічно активного населення.	Недостатня кількість та якість путівників, (зокрема іншомовних), карт з інформацією про туристичні об'єкти
Мобільне населення.	Нестача в музеях інтерактивних і інноваційних експозицій з використанням цифрових технологій.
Високий національно-патріотичний потенціал.	Неналежний стан облаштування туристичних об'єктів (відсутність громадських вбиралень, вказівників).
Велика кількість об'єктів історикокультурної спадщини.	Недостатність супутніх послуг, відсутність якісних місць продажу сувенірів.
Розвинута мережа навчальних закладів.	Недостатня адаптованість професійної освіти в туризмі до потреб ринку.
	Відтік працівників туристичної сфери та низька якість обслуговування
	Майже повна відсутність параінфраструктури (для маломобільних груп населення).
	Низька адаптованість туристичних об'єктів і продуктів для іноземного споживача, нестача фахових екскурсоводів.
	Відсутність бомбосховищ на більшості туристичних локацій.
Можливості	Загрози

Ріст ринку внутрішнього туризму.	Військові дії.
Розширення переліку країн з безвізовим в'їздом в Україну.	Затяжна економічна криза та зміна структури ринку внаслідок пандемії та війни.
Включення Київської області до загальнодержавних туристичних маршрутів, що промотуються на міжнародних виставках.	Нестабільність національної валюти, пришвидшення інфляційних процесів, що не компенсуються зростанням економіки.
Збільшення зацікавленості у відвідуванні батьківщини в емігрантів і їх нащадків.	Відсутність доступу до «дешевих» кредитів.
Залучення грантових програм до розвитку туристичної сфери міста.	Перепідпорядкування туристичної сфери з одного міністерства до іншого, бездіяльність центрального органу у зв'язку з цим.
Активізація співпраці з міжнародними партнерами (міста-побратими, міжнародні турагенства, закордонні дипломатичні установи) та закордонними установами України.	Ускладнення стосунків з ключовими закордонними партнерами.
Включення територій зони відчуження в туристичну діяльність.	Підвищення рівня конкуренції з іншими областями України, зокрема, Львівською, Івано-Франківською, Тернопільською та Чернівецькою областями.
Підняття якості товарів та послуг до європейських стандартів.	
Удосконалення телекомунікацій.	

На основі здійсненого SWOT-аналізу можна сказати, що Київська область має великий туристичний потенціал. Таким чином, основною проблемою, є низький рівень розвитку туристичного потенціалу Київщини та відсутність дієвого механізму реалізації державно-приватного партнерства.

Основними проблемами, які існують в секторі туризму є:

1. Відсутність дорожніх вказівників і туристично-інформаційних знаків.
2. Невідповідність засобів розміщення світовим стандартам.
3. Неналежний стан туристичних маршрутів, у т.ч. брак обладнаних місць короткочасного відпочинку, відсутність єдиної системи знакування шляхів активного туризму (пішохідних, везму лосипедних).
4. Низька якість та недостатній асортимент туристичних та супутніх послуг: проживання, транспорт, харчування, інформаційні послуги.

По-друге, потрібно скоординувати діяльність усіх організацій, які надають інформаційну підтримку розвитку туризму в Київській області, тому що існують такі проблемні фактори як:

1. Недостатність туристичної інформації як для туристів, так і для підприємств, що надають послуги у сфері туризму (туристичних карт і схем, путівників, рекламної продукції, актуалізованої пізнавальної інформації про область).

2. Відсутність систематизованої доступної інформації щодо наявної ресурсної бази (об'єктів та їх стану), що можуть бути використані для розвитку туризму.

3. Нерозвиненість інформаційної інфраструктури, у т.ч. інформаційних центрів.

По-третє, для успішного розвитку туризму необхідне залучення професійних кадрів у цій галузі та фінансова підтримка держави:

1. Відсутність цілеспрямованого управлінського процесу у сфері розвитку туризму.

2. Незабезпечення професійними кадрами в галузі туризму і рекреації.

3. Відсутність ефективної організаційної структури з управління розвитком туризму.

4. Прояви корумпованості окремих дозвільних, контролюючих та правоохоронних органів, що перешкоджає розвитку бізнесу.

По-четверте, варто звернути увагу на стан навколишнього середовища та екологічні проблеми в Київській області:

1. Значне техногенне навантаження на довкілля.

2. Неефективна система поводження з твердими побутовими та промисловими відходами.

3. Недостатня робота відповідних структур щодо забезпечення екологічної безпеки території, діяльності промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання.

Таким чином, за технологією стратегічного планування на основі SWOT-аналізу, таке співвідношення факторів є підставою для обрання стратегії розвитку туризму, яка передбачає комплексний розвиток туристичної галузі з більш ефективним використанням наявних історико-

культурних, природних, виробничих, інтелектуальних та соціальних ресурсних можливостей на основі широкого партнерства, залучення та об'єднання потенціалу різних зацікавлених сторін.

Результати оцінки слабких сторін і зовнішніх загроз вказують на доцільність реалізації проектів диверсифікації діяльності виробництва туристичних послуг і соціальної сфери, спираючись на сильні сторони з урахуванням екологічних обмежень і проблем, що стримують розвиток туристичної галузі Київської області.

Аналізуючи інфраструктурні чинники розвитку туризму в Київській області, ми визначили, що на її території сформувалася потужна туристична індустрія. Територією області проходять автомагістралі міжнародного значення. Сектор розміщення Київщини представлений численними готелями та готельно-ресторанними комплексами. Найбільшу частку в туристичному потоці Київської області становить виїзний туризм.

Перспективними напрямками туризму в області є культурно-пізнавальний, етнографічний, спортивний, сільський, рекреаційно-оздоровчий.

Основними проблеми Київської області, згідно SWOT-аналізу є: низька якість туристичних послуг, нерозвиненість інформаційної інфраструктури, екологічні проблеми.

РОЗДІЛ III

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Програмні моделі розвитку туристичного бізнесу у післявоєнний період

Введення воєнного стану має значний вплив на індустрію туризму, оскільки туристи можуть сприймати постраждалий регіон як небезпечний і вирішити скасувати або відкласти свої плани подорожей чи екскурсій. Проте зі скасуванням воєнного стану у туристичній індустрії є можливості для відновлення та навіть процвітання.

Війна в Україні має значно руйнівний вплив на індустрію туризму, оскільки вона пошкоджує інфраструктуру, перериває подорожі у зв'язку з загрозою життю та небезпечними місцями, створюючи проблеми з безпекою туристів. Однак існують програмні моделі розвитку туристичного бізнесу після війни, які можуть допомогти підтримати відновлення та зростання туристичної галузі.

Розвиток інфраструктури є однією з ключових програмних моделей розвитку туристичного бізнесу після війни і потребуватиме великих капіталовкладень. Відновлення інфраструктури передбачатиме ремонт та будівництво доріг, аеропортів і інших транспортних об'єктів, а також відновлення основних комунікацій, таких як електроенергія та водопостачання. Розвиток інфраструктури має важливе значення для відновлення індустрії туризму після війни, оскільки це дасть можливість туристам подорожувати в постраждалі регіони та всередині них. Розвиток інфраструктури також сприятиме створенні робочих місць та економічним можливостям розвитку для місцевих громад [45].

Культурно-історичний туризм також можна вважати однією з програмних моделей розвитку туристичного бізнесу після війни. Культурно-

історичний туризм передбачає популяризацію та збереження унікальних культурних та історичних місць і подій у постраждалих регіонах України. Культурний туризм допоможе залучити туристів до постраждалих регіонів, а також надати економічні можливості для місцевих громад через розвиток туристичної сфери у певному регіоні, реалізації продуктів та послуг культурного-історичного туризму. Це може включати екскурсії, культурні фестивалі та освітні програми, які популяризують історію та культуру певних регіонів, а в нашій країні кожен регіон має свої особливі цікаві історико-культурні особливості.

Громадський туризм є ще однією програмною моделлю для розвитку туристичного бізнесу після війни. Він передбачає участь місцевих громад у туристичній індустрії, зосереджуючись на сталих та відповідальних практиках туризму. Громадський туризм може допомогти підтримати відновлення індустрії туризму після війни, надаючи можливість місцевим громадам розвивати та продавати власні туристичні продукти та послуги. Це може включати проживання в сім'ї, місцеві екскурсії та культурні заходи, які надають туристам справжні та захоплюючі враження [46].

Ефективний маркетинг і просування також можуть бути важливою складовою розвитку туристичного бізнесу після війни. Маркетингові та рекламні кампанії допоможуть змінити сприйняття регіону як небезпечного чи пошкодженого, а також можуть залучити до регіону туристів. Маркетинг і просування можна здійснювати за допомогою різноманітних каналів, включаючи соціальні мережі, онлайн-рекламу та цільові кампанії для певних демографічних груп. Ефективний маркетинг і просування можуть допомогти підтримати відновлення та зростання індустрії туризму після війни, залучаючи туристів і створюючи дохід для місцевого бізнесу.

Хоча правдою є те, що воєнний стан негативно впливає на туризм, але є докази того, що інтерес до постконфліктного туризму з часом зростатиме. Частково це пов'язано з тим, що туристи часто цікавляться місцями, які пережили конфлікт та воєнні вторгнення, і прагнуть дізнатися про історію та

культуру цих регіонів. Крім того, постконфліктний туризм можна розглядати як форму «темного туризму», який передбачає відвідування місць, пов'язаних зі смертю, трагедією та стражданням в даній ситуації як мирних громадян та дітей, так і наших захисників, які віддали своє життя за рідну землю. Зі скасуванням воєнного стану у індустрії туризму може з'явитися можливість отримати вигоду з підвищення інтересу до постконфліктного туризму. Рекламуючи регіон як місце, що має історичне та культурне значення, і висвітлюючи кроки, вжиті для відновлення безпеки та стабільності, туристичні оператори можуть залучити відвідувачів, які зацікавлені дізнатися про минуле та сьогодення постраждалих від воєнної агресії регіонів [47].

Під час конфлікту та нестабільності інвестиції в інфраструктуру та розвиток часто відходять на другий план, а не для більш нагальних проблем, таких як безпека та гуманітарна допомога. Проте зі скасуванням воєнного стану для індустрії туризму можуть з'явитися можливості отримати вигоду від збільшення інвестицій в інфраструктуру та загальний розвиток окремих постраждалих регіонів та цілої країни. Уряди та приватні інвестори можуть виявити більше бажання інвестувати в регіон після скасування воєнного стану, оскільки стабільність і безпека стануть більш впевненими. Це призведе до розвитку нових туристичних атракцій, покращення транспортної інфраструктури та модернізації існуючих готелів і курортів. Ці збільшені інвестиції в інфраструктуру та розвиток допоможуть залучити більше туристів до регіону та підтримати зростання індустрії туризму [43].

Державно-приватні партнерства (ДПП) можуть бути ефективними моделями для розвитку туристичного бізнесу після війни. ДПП передбачають співпрацю між урядовими установами, приватними підприємствами та місцевими громадами для підтримки відновлення та зростання індустрії туризму. Через ДПП державні установи можуть надавати фінансування та ресурси для підтримки відновлення пошкодженої інфраструктури, тоді як приватні підприємства можуть інвестувати в нові туристичні продукти та

послуги. Місцеві громади також можуть зіграти певну роль у процесі відновлення, надаючи внесок у розробку нових туристичних продуктів і послуг, а також рекламуючи регіон серед внутрішніх та іноземних туристів [44, 48].

Важливу увагу слід звернути на розвиток потенціалу та програми навчання, оскільки вони також можуть бути ефективними моделями для розвитку туристичного бізнесу після воєнної ситуації. Ці програми передбачають навчання та освіту місцевих громад і туристичних операторів, зосереджуючись на розвитку навичок і знань, необхідних для підтримки зростання індустрії туризму.

Розвиток потенціалу та програми навчання можуть допомогти покращити якість туристичних продуктів і послуг, а також можуть підтримати розробку нових туристичних продуктів і послуг, які адаптовані до потреб та інтересів туристів. Вони також можуть допомогти підвищити загальну конкурентоспроможність індустрії туризму, надаючи місцевим громадам і туристичним операторам інструменти та ресурси, необхідні для досягнення успіху на конкурентному туристичному ринку.

Війни мають значний вплив на індустрію туризму, але існуючі програмні моделі розвитку туристичного бізнесу після війни, можуть сприяти відновленню та зростанню туристичної галузі. Розвиток інфраструктури, культурний туризм і туризм, орієнтований на громаду, а також ефективний маркетинг і просування – все це ефективні програмні моделі для розвитку туристичного бізнесу в післявоєнний період. Застосувавши ці програмні моделі, індустрія туризму може оговтатися від війни і продовжувати підтримувати економічне зростання в постраждалих регіонах.

3.2. Застосування нових тенденцій та інновацій для розвитку туристичної індустрії у післявоєнний період

Війна має великий вплив на індустрію туризму, проте з розвитком технологій і новими тенденціями з'являється багато можливостей для розвитку індустрії туризму в післявоєнний період. Деякі з нових тенденцій та інновацій, які можна застосувати для розвитку індустрії туризму в післявоєнний період наведемо нижче. Сталий туризм є одним із нових трендів, який можна застосувати для розвитку індустрії туризму в післявоєнний період. Сталий туризм передбачає популяризацію практики відповідального туризму, яка на збереженні навколишнього середовища, розвитку громади та соціальної відповідальності [49, 50].

Застосовуючи практику сталого туризму, індустрія туризму може залучити більше екологічно свідомих туристів, які зацікавлені в знайомстві з природною красою та культурною спадщиною регіону. Це може створити економічні можливості для місцевих громад, одночасно зберігаючи природні та культурні ресурси регіону.

Цифрова трансформація є ще одним трендом, який можна застосувати для розвитку туристичної галузі у післявоєнний період. Індустрія туризму може використовувати цифрові технології для покращення туристичного досвіду, оптимізації діяльності та просування регіону серед глобальної аудиторії.

Цифрова трансформація може включати використання мобільних додатків для туристичних послуг, віртуальної реальності для віддалених напрямків і платформ онлайн-бронювання, які пропонують зручність і легкість для туристів. Використовуючи цифрові технології, індустрія туризму може залучити більше технічно підкованих туристів, а також підвищити операційну і економічну ефективність.

Культурно-кулінарний туризм – ще один напрямок, який можна застосувати для розвитку індустрії туризму в післявоєнний період.

Культурно- кулінарний туризм передбачає популяризацію унікальних культурних традицій регіонів України для залучення туристів.

Культурний і кулінарний туризм створить економічні можливості для місцевих громад шляхом популяризації місцевих ремесел, культурних заходів і кулінарних вражень. Висвітлюючи унікальні культурні та кулінарні традиції регіону, індустрія туризму може залучити туристів, які зацікавлені в пізнанні історії та культури регіону.

Спільне партнерство є ще одним трендом, який можна застосувати для розвитку індустрії туризму в післявоєнний період. Спільне партнерство передбачає співпрацю між різними зацікавленими сторонами в індустрії туризму, включаючи державні установи, неурядові організації та місцеві громади. Формуючи спільні партнерства, індустрія туризму може використовувати колективні ресурси та досвід різних зацікавлених сторін для просування регіону світовій аудиторії. Спільне партнерство також може сприяти обміну знаннями та найкращими практиками для сталого розвитку туризму, що може підтримувати довгострокове зростання та стійкість індустрії туризму.

Віртуальна реальність (VR) – це інноваційна технологія, яка може бути застосована для розвитку індустрії туризму в післявоєнний період. VR може дозволити туристам відчувати місце призначення більш захоплюючим способом, без необхідності фізичної подорожі. Це може бути особливо корисним для напрямків, які сильно постраждали від війни або наразі небезпечні для відвідування. VR може запропонувати туристам унікальний інтерактивний досвід, який може продемонструвати красу та культурну спадщину регіону. Це може залучити більше туристів і збільшити впізнаваність регіону в глобальному масштабі.

Доповнена реальність (AR) — ще одна технологія, яку можна застосувати для розвитку туристичної галузі після війни. AR може покращити туристичний досвід, додавши цифрову інформацію та віртуальні об'єкти до реального середовища. AR можна використовувати для створення

інтерактивних путівників, які надають туристам інформацію про історію та культуру регіону. Це може підвищити освітню цінність туристичного досвіду, а також забезпечить більш привабливий і захоплюючий досвід для туристів.

Мобільні додатки також можна використовувати для розвитку туристичної галузі після війни. Мобільні додатки можуть надати туристам широкий спектр послуг, включаючи системи бронювання та оплати, місцевих гідів та туристичну інформацію. Мобільні програми можна налаштувати, щоб надати туристам персоналізований досвід, який відповідає їхнім індивідуальним потребам і вподобанням. Це може підвищити зручність і легкість туристичного досвіду, а також забезпечить платформу для просування регіону серед глобальної аудиторії.

Маркетинг у соціальних мережах можна використовувати для розвитку індустрії туризму після війни. Платформи соціальних медіа можуть забезпечити рентабельний і ефективний спосіб охоплення глобальної аудиторії та реклами регіону серед потенційних туристів. Маркетинг у соціальних мережах може передбачати використання візуального контенту, наприклад фотографій і відео, для демонстрації краси та культурної спадщини регіону. Це також може включати використання маркетингу впливу, коли популярні впливові особи соціальних мереж рекламують регіон своїм підписникам.

За рахунок розвитку туристичної галузі виникають нові робочі місця, підтримується високий рівень життя населення, удосконалюється система медичного обслуговування населення, збільшуються об'єми інвестицій, створюються передумови для поліпшення платіжного балансу країни. Державна політика у туристичній галузі полягає у розширенні застосування маркетингової діяльності, спрямованої на раціональне й ефективне використання природних, історико-культурних і соціально-побутових ресурсів.

Індустрія туризму має потенціал для підтримки економічного зростання та розвитку у післявоєнний період. Застосовуючи такі інноваційні рішення, як віртуальна реальність, доповнена реальність, мобільні додатки та маркетинг у соціальних мережах, індустрія туризму може залучати більше туристів, а також рекламувати регіон світовій аудиторії. Застосування цих інноваційних рішень може підтримати відновлення та зростання індустрії туризму в післявоєнний період.

Аналіз стану та тенденцій розвитку туристичної галузі України дозволив визначити ряд трендів, характерних їй упродовж кількох крайніх років:

– питання безпеки. Особливої актуальності цей тренд набув у зв'язку з пандемією Covid-19, і в той час він був пов'язаний із ризиком захворіти. Станом на тепер питання безпеки ще більше актуалізувалося, але вже у зв'язку з ризиком постраждати від війни. Як наслідок, основні туристичні потоки в Україні спрямовуються до західних регіонів, подалі від фронту та безпосередньої лінії зіткнення. Хоча й на заході України ситуація не виглядає цілком безпечно, але 25ело прогул ризиків тут значно менше. Крім того, туристи найчастіше обирають відпочинок подалі від місць масового скупчення людей, ближче до природи [1, с. 29];

– оздоровчий туризм. Зростання його популярності значно зумовлене погіршенням ситуації, зростанням психологічного навантаження та загостренням хронічних хвороб. Так, за інформацією туристичного оператора «JoinUP!», різко збільшилася кількість бронювань санаторного відпочинку та відпочинку для заспокоєння. Згідно з опублікованими даними, у 2022 р. 44,4 % замовлень туристичного підприємства були представлені санаторними турами, 29 % – поїздками до Карпат, 19,5 % – турами на гірськолижні курорти, попит на які зростає в зимовий період [8];

– індивідуальний туризм. У зв'язку з тими ж 26ело прогуля ризиками, велика частина подорожей здійснюється туристами на власному транспорті або у складі малочисельних організованих груп. Такий формат

подорожей дозволяє урізноманітнювати маршрут та уникати великого скупчення людей;

– відпочинок на лоні природи, натуральна їжа з локальних продуктів. Підтвердженням зазначеного є збільшення попиту на заклади розміщення у віддалених від масового скупчення людей місцях, заклади ресторанного господарства, що спеціалізуються на приготуванні страв з локальних продуктів, а також 2бело прогулянки природними ландшафтами, збирання ягід та грибів тощо;

– внутрішній туризм. У зв'язку з подіями, українці дедалі частіше надають перевагу відпочинку в Україні. Він дозволяє нашим співгромадянам, не залишаючи на довгий час власну домівку та не витрачаючи багато грошей, перезавантажитися та відволіктися від триваючого жахіття, набратися сили для продовження боротьби. Як зазначила голова ДАРТ Мар'яна Олесків, «війна спричинила великий рух тих категорій українців, які за інших обставин ніколи б не відвідали унікальних локацій центральної та західної України, обравши б натомість Туреччину, Єгипет чи Європу. А виявляється, що наша давня культура – рівна серед рівних» [9];

– культурно-пізнавальний та етнографічний туризм. Так, українці почали демонструвати дедалі більшу зацікавленість українською історією, українськими народними традиціями, звичаями, ремеслами, побутом, частіше відвідують музеї та інші знакові місцини, беруть участь у майстер-класах тощо, і це не може не тішити, адже одним із наслідків туристичних подорожей стає активізація патріотичних настроїв та піднесення любові до Батьківщини;

– зменшення частки бізнес-туризму. Основні центри бізнес-туризму в Україні – Київ, Дніпро, Запоріжжя – є найбільшими містами, відвідування яких у період пандемії Covid-19 стало менш популярним у зв'язку з високими ризиками захворіти. У період війни ці міста неодноразово зазнавали обстрілів, тому зменшення їх популярності серед бізнес-туристів пов'язане з ризиком зазнати травмування та навіть загинути, відповідно

питання співпраці між бізнес- партнерами дедалі частіше обговорюються в онлайн-режимі [1, с. 30]. Крім того, західні компанії не надто зацікавлені наразі в інвестиціях в економіку України, відповідно значно рідше відвідують нашу державу з діловою метою;

– довіра до туристичних підприємств, які підтримують ЗСУ. Так, спостерігається збільшення зацікавленості туристів у послугах тих туристичних підприємств, які займаються волонтерською діяльністю та активно допомагають ЗСУ. Дослідження свідчать, що таким підприємствам туристи довіряють більше, адже знають, що частина коштів, витрачених ними на придбання туру, буде витрачена на потреба Захисників України;

– короткостроковий відпочинок. Як уже зазначалося, зростання інтересу до такого формату відпочинку спричинене потребою перезавантажитися та відволіктися від існуючих реалій, а також зниженням платоспроможності та небажанням на тривалий період часу покидати рідний дім;

– довготривалий відпочинок. На противагу попередньому тренду, довготривалий відпочинок набув значної популярності серед платоспроможних українців, а також багатьох тих, хто працює віддалено;

– безконтактні платежі. Туристи дедалі частіше обирають безконтактний розрахунок за спожиті товари та послуги та здійснюють розрахунок за допомогою глобальних сервісів Google Pay, Apple Pay та відповідних гаджетів (смартфону, розумного годинника чи іншого пристрою, який підтримує технологію NFC) у будь-якому куточку світу, де є безконтактні термінали [1, с. 30-31].

– дефіцит кадрів. У зв'язку зі скороченням попиту на туристичні послуги, дохідність туристичної галузі суттєво зменшилася, і частина підприємств покинула туристичний ринок, деякі інші тимчасово припинили свою діяльність. Як підсумок – у галузі сформувалося чимале безробіття, яке спричинило до того, що велика кількість працівників виїхала закордон, інші змінили кваліфікацію та переорієнтувалися на роботу в інших галузях.

Відтак, вже зараз ті підприємства, які починають відновлювати свою діяльність, стикаються з проблемою «кадрового голоду», і в найближчій перспективі ситуація з кадровим забезпеченням, на наш погляд, навряд чи вдасться вирішити.

Таким чином, туристична галузь України упродовж кількох крайніх років зазнала випробування надскладними викликами – попередньо пандемією, а наразі – війною. Аналіз показників функціонування ринку засвідчив поступову його активізацію. Разом з тим, очевидно, що розвиток туризму в Україні упродовж наступних років значно залежатиме від безпекової ситуації в країні, а також від злагодженої роботи суб'єктів туристичного ринку у напрямку його відновлення.

Отже, туризм в Україні все ж адаптувався до умов війни і поступово перелаштувався на інші формати. Тепер, замість іноземних туристів з ЄС чи Близького Сходу, у готелях розміщуються закордонні дипломати, громадські активісти, журналісти всіх світових видань та різноманітні волонтери. Скажімо, лише за 2022-й рік в Україну в'їхало майже 2 мільйони іноземців, з яких мільйон – уже під час повномасштабного вторгнення РФ. Поновився частково і внутрішній туризм і найпопулярнішими серед українців стали більш безпечні західні регіони України.

На сьогоднішній день, на нашу думку, одними з найголовніших завдань у сфері туризму є документування шкоди туристичним локаціям, що заподіяні Росією, а також розробка стратегії відновлення туристичної сфери України. В умовах євроінтеграції для українського туризму відкриваються нові перспективи розвитку та унікальні можливості налагодження співпраці з країнами-учасницями ЄС та ЮНВТО. Для України, що має вагомий потенціал у туристичній сфері, напрям розвитку туризму повинен бути одним із пріоритетних задля забезпечення збалансованого розвитку території в гармонії з природою та збереженням природних ресурсів.

Загалом, Україна має значний туристичний потенціал і щорічно її відвідувала велика кількість туристів зі всього світу. Проте в лютому 2022

році туристична галузь нашої держави зіткнулась з важким випробуванням - російсько-українською війною. Військовий конфлікт призвів до руйнування туристичної інфраструктури в багатьох регіонах України, втрати іноземних туристів, заборони використання повітряного простору та інших негативних наслідків. Попри це туризм продовжує функціонувати, проте має певні особливості, зумовлені ситуацією в нашій державі. До них належать формування туристичних маршрутів з урахуванням наявності бомбосховищ, планування туристичних мандрівок відповідно до дії комендантської години, дотримання заборон, до яких відносяться прогулянки та екскурсії біля об'єктів критичної чи військової інфраструктури, проведення масових заходів, відвідування лісів, водойм та гірських маршрутів в різних регіонах України [3].

Отже, незважаючи на складну ситуацію в туристичній галузі в післявоєнний час вона повинна стати ключовою у стратегії економічного відновлення. Однак, працювати над цим потрібно вже сьогодні. Зокрема, необхідно включити розвиток туризму в програми післявоєнного відновлення, вести перемовини зі світовими готельними мережами щодо їх виходу в Україну, підготувати масштабну маркетингову кампанію для зовнішніх ринків, розробити туристичні програми по місцям військової слави ЗСУ, працювати над відновленням туристичної інфраструктури, просувати нестандартні формати туризму, відкривати національні офіси туризму в інших країнах. Окрім того, комплексний підхід до розвитку туризму та підтримки тих, хто потребує допомоги, зробить Україну місцем, яке сприятиме відновленню та процвітанню нації навіть у складні часи й після того, як всі складнощі ми подолаємо. Разом до Перемоги! Слава Україні!

3.3. Проектування нового туристсько-рекреаційного напрямку в Київській області

Характеризуючи туристичні ресурси Київської області, ми встановили, що Київщина багата на об'єкти етнотуризму та має величезний потенціал для розвитку туристичних програм саме цього напрямку. Незважаючи на те, що спеціалізованих маршрутів та програм етнографічних турів в Київській області на даний час немає, поїздки до етнографічних музеїв-скансенів користуються попитом. Ці фактори зумовили вибір нового туристсько-рекреаційного напрямку в Київській області – етнографічного туризму.

Нами було розроблено нові культурно-етнографічні маршрути найпривабливішими історичними куточками Київщини. Всі три маршрути - одноденні. Засобом пересування між туристичними центрами є автобусний транспорт. Цільовими аудиторіями турів є учні, студенти, подружні пари та туристи вікових категорій 25-35 років та 35-50 років, зокрема сім'ї з дітьми.

Розроблені нами маршрути спрямовані на збагачення духовної культури, пізнання історії і традицій народу України, виховання у молодого покоління національної самосвідомості. Запропоновані етнічні тури включають в себе знайомство з побутом і звичаями наших предків, відвідування помешкань і культових споруд, участь у фольклорних обрядах та майстер-класах з різноманітних ремесел, якими так багатий Київський регіон.

Розглянемо програми розроблених етнографічних турів в Київській області та їх головні туристичні об'єкти.

Етнографічний тур «Українське село»

(Київ – Бузова – Немішаєве – Київ)

Програма туру:

09:00 - збір групи на проспекті Перемоги (ст. м. Шулявська).

09:30 - виїзд з Києва.

10:00 - прибуття в етнографічний музей «Українське Село». Експерсія з екскурсиводом.

Під час експерсії ви побачите:

- Інтер'єр храму святого великомученика Димитрія Солунського - чинного православного храму з пишним бароккальним оздобленням - різьбленим іконостасом, писаними іконами і рушниками. У храмі вам розкажуть про його заснування, архітектуру і головні внутрішні елементи.

Рисунок 3.2. Храм святого великомученика Димитрія Солунського

- Шість старовинних хат з різних регіонів України: Гуцульщини, Півдня, Поділля, Полісся, Середньої Наддніпрянщини і Слобожанщини; курені, вертеп, хату знахаря, а також предмети побуту, костюми.

Рисунок 3.3. Старовинні хати з різних регіонів України

- Майстерні народних ремесел - зайдете в гончарну майстерню, кузню, винокурню; візьмете участь в майстер-класах (гончарство, ковальство, соломоплетіння).

- Міні-зоопарк з домашніми тваринами і птахами: свинки, овечки, кролики, нутрії, кури різних видів, качки і лебеді, цесарки, павичі, фазани, індики і голуби.

- Сувенірний магазин, де ви зможете придбати справжні українські народні вироби та сувеніри, які виготовлені майстрами Українського села і кращими майстрами з усієї України.

13:00 - вільний час. Обід в ресторані-колибі (за бажанням).

14:00 - виїзд до смт. Немішаєве.

14:50 - прибуття в Музей українського костюма та української писанки. Екскурсія з екскурсоводом. Експозиція музею налічує понад 5000 експонатів. У Музеї представлені жіночі та чоловічі українські костюми 25 областей України, що відтворюють український одяг середини ХІХ - початку ХХ століття. До уваги відвідувачів пропонується понад 3000 писанок, понад 400 рушників, з них 160 весільних, жіночі весільні головні убори вищезазначеної епохи, обереги та вироби сучасної студентської молоді, вироби народних майстрів України.

Рисунок 3.4. Музей українського костюма та української писанки

16:00 - Вільний час. За бажанням ви можете відвідати кінну ферму на базі Немішаєвського агротехнічного коледжу або оглянути руїни палацу Остен-Сакен.

Під час відвідання кінної ферми під наглядом досвідчених конярів ви можете покататися на конях та погодувати їх. Ви почуєте цікаві історії про тварин та їх спосіб життя.

Палац Остен-Сакенів - пам'ятка архітектури першої половини ХІХ ст. На поч. ХХ ст. садиба складалася власне з палацу та 2 дерев'яних будинків у парку. Парк був засаджений фруктовими деревами. До парку належав ставок на річці Орлянка, через який було перекинуто дерев'яний місток. З іншого боку ставка знаходились поміщицькі оранжереї. Микулицька маєтність, до складу якого входило і Мироцьке, 1805 року було подароване графу Карлу Сакену.

Рисунок 3.5. Руїни палацу Остен-Сакенів

17:00 - виїзд до Києва.

18:00 - орієнтовне прибуття на ст.м. Шулявська.

У вартість туру входить:

- проїзд автобусом по маршруту;
- супроводжуючий - гід;
- страхування;
- екскурсії в музеї.

Додатково оплачується:

- вартість входу на територію кінної ферми - 15 грн.;
- катання на конях: вартість уроку - 50 грн. за 30 хв.;
- харчування;

- особисті витрати.

Технологічна документація по туру «Українське село» представлена у додатках (Додаток В, Додаток Д, Додаток Е).

Етнографічний тур «Шляхами Переяславля»

(Київ – Яготин – Переяслав-Хмельницький – Київ)

Програма туру:

09:00 - збір групи біля ст. м. Бориспільська.

09:30 - виїзд з Києва.

11:00 - прибуття в Яготинський музей етнографії й освіти. Екскурсія з екскурсиводом.

В експозиції музею широко представлені документи, фотографії, особисті речі та матеріали щодо розвитку методології та організації загальноосвітніх шкільних закладів, а також самих шкіл Яготина і Яготинського району. У залах музею Ви побачите розгорнуті виставки старовинних рушників, селянського одягу кінця 19 - початку 20 ст., типовий інтер'єр селянської хати Яготинщини початку 19 ст. Окреме місце в експозиціях займають постійно діючі авторські виставки художніх полотен творчих особистостей Яготина. Всього виставкові фонди музею налічують близько 500 експонатів.

Рисунок 3.6. Яготинський музей етнографії й освіти

11:40 – Екскурсія до Яготинської картинної галереї.

Картинна галерея відкрита 1983 року в приміщенні, яке є частиною колишнього палацу графа Розумовського та князів Репніних. Приміщення галереї двоповерхове, налічує 14 виставкових залів, в яких одночасно може експонуватись до 300 полотен та інших художніх творів. В залах галереї широко представлено українське мистецтво - твори живопису, графіки, скульптури, декоративного мистецтва видатних авторів 20 ст. В експозиції музею полотна знаменитих митців М. Глуценка, Т. Яблонської, М. Дерегуса, С. Григор'єва, С. Шишка, І. Їжакевича, А. Монастирського, А. Пламеницького, В. Забашти, М. Малинки, скульптурні роботи О. Ковальова, І. Гончара, О. Скоблікова, Г. Кальченко. Справжньою гордістю галереї є понад 70 робіт народної художниці України Катерини Білокур — живопис, акварель, графіка, ескізи, ранні та незакінчені роботи. Галерея нараховує майже 250 одиниць творчого доробку видатних митців України.

Рисунок 3.7. Зал творчості Катерини Білокур в картинній галереї

12:20 - вільний час. Обід в ресторані-кафе «Стара Брама» (за бажанням).

13:00 - виїзд до м. Переяслав-Хмельницький.

13:45 - прибуття в Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини. Екскурсія з екскурсоводом.

В музеї представлено як українське село Середньої Наддніпрянщини кінця XIX — початку XX століть, так і будівлі та стоянки від часів пізнього палеоліту до часів Київської Русі. На території 30 гектарів розміщено 13 тематичних музеїв, які є органічним продовженням музею-села. Музей

ознайомлює з народною культурою, архітектурою та творчістю, звичаями та обрядами українців Середньої Наддніпрянщини. До уваги відвідувачів 122 пам'ятки народної архітектури, понад 30 тисяч пам'яток матеріальної і духовної культури.

В унікальній пам'ятці архітектурного зодчества XVIII ст. (1745 року), перевезеній із села Пищики Сквирського району Київської області, була створена експозиція музею українського рушника, і в 1995 році музей відкрився для відвідувачів. У музеї рушника представлено 300 рушників різних регіонів (Київська, Полтавська, Чернігівська, Черкаська області, район Полісся).

Рисунок 3.8. Музей українського рушника

У хаті кінця XIX ст., перевезеній із села Помоклі Переяслав-Хмельницького району, розміщений «Музей історії бджільництва». Хата збудована в шули: хата, сіни, хатина і прихатня комора. У дворі - комора для зберігання меду, рамок, вуликів і вільшаник - погріб, покритий двосхилим солом'яним дахом для зимування пасіки, та вулики-дупляки середини XIX ст.

Музей декоративно-ужиткового мистецтва Київщини розміщений у будинку дрібнопомісного дворянина кінця XIX століття, перевезеного в 1973—1974 рр. з села Старовичі Іванківського району Київської області. У музеї експонуються вироби відомих майстрів вишивки, ткацтва, килимарства, гончарства, різні декоративні вироби, іграшки, посуд, сервізи, господарські вироби, декоративні вази.

У павільйоні, який має 430 м² експозиційної площі, 1993 року був відкритий музей народного сухопутного транспорту, в фондах якого зберігається 1400 експонатів. У музеї зібрана унікальна колекція транспортних засобів, єдина на території України. Інформативно колекція починається з розділу архаїчних часів, де представлені засоби пересування періоду Трипільської культури, скіфів та кочівників XI—XIII ст.

Рисунок 3.9. Музей декоративно-ужиткового мистецтва

Далі експонується полозовий та колісний транспорт, літній і зимовий, який у свою чергу поділяється на господарський, промисловий (кінний і воловий), виїзний та пасажирський. Також демонструється зброя, типи упряжі, ручний та в'ючний транспорт.

Рисунок 3.10. Експозиція музею народного сухопутного транспорту

Середньої Наддніпрянщини

У 1984 році на території музею просто неба був відкритий Музей хліба. У цьому музеї показано розвиток землеробства та технологію випікання хліба від найдавніших часів до наших днів. До музейного комплексу входить майданчик з хліборобською технікою, хата пекаря, зернові комори, вітряки, паровий млин та павільйон. У павільйоні показано розвиток технології вирощування, збирання, зберігання, випікання хліба за всю історію людства. У музеї понад 3500 експонатів.

16:20 - Вільний час.

17:00 - виїзд до Києва.

18:10 - орієнтовне прибуття на ст.м. Бориспільська.

У вартість туру входить:

- проїзд автобусом по маршруту;
- супроводжуючий - гід;
- страхування;
- екскурсії в музеї.

Додатково оплачується:

- харчування;
- особисті витрати.

Технологічна документація по туру «Шляхами Переяславля» наведена у додатках (Додаток Ж , Додаток З , Додаток К).

Етнографічний тур «Старожитності Вишгородщини»

(Київ – Вишгород – Нові Петрівці – Київ)

Програма туру:

09:00 - збір групи біля ст. м. Т. Шевченка.

09:30 - виїзд з Києва.

09:55 - прибуття у Вишгородський музей гончарства. Екскурсія.

Музей гончарства знайомить із Вишгородом як значним історичним осередком гончарських традицій - від доби Київської Русі і до сьогодення. Зараз у музеї працює справжній гончарний круг, а щочетверга відвідувачі

можуть пройти майстер-клас разом із досвідченими гончарями і зробити собі глечика, тарілку, іграшку на приємну згадку про відвідання Вишгородського Музею гончарства.

Рисунок 3.11. Вишгородський музей гончарства

10:30 - виїзд до с. Нові Петрівці.

10:40 - прибуття в етнографічний музей «Хутір Савки». Екскурсія.

Екскурсію проводить команда краєзнавців і господарів музею, які присвятили чимало часу етнографічним експедиціям Поліссям, вивчаючи найпотаємніші його куточки і збираючи лекційний матеріал.

На території музею знаходяться дві автентичні садиби з різних регіонів українського Полісся, а також вулики, циганська кузня, модель колодязя з журавлем, чумацький віз. Будь-який експонат можна випробувати в дії.

Експозиція музею складається з глиняних виробів 19 ст. (горщики, глечики, миски), побутових предметів 18-19 ст. (вила, граблі, молотки, сокири, серпи), ремісничих знарядь праці (ткацький та столярний верстати, гончарний круг, кузня).

Одна з садиб музею - сільська, побудована в зруб з тесаних соснових колод методом лапа в лапу. Відповідно до народних традицій будинок зорієнтований вхідними дверима на південь. Друга садиба з'явилася на території музею в жовтні 2009 року - вона була перевезена з села Мелені Житомирської області. Особливість архітектурного типу житла полягає у тому, що при її будівництві використовувались значно ширші соснові колоди з невибраною живицею.

Рисунок 3.12. Садиба етнографічного музею «Хутір Савки»

За бажанням, відвідувач може додатково замовити майстер-класи та навчитися традиційному мистецтву з гончарства, витинання, малювання на склі, свічникаства, соломоплетіння.

Рисунок 3.13 Майстер-клас з гончарства в музеї «Хутір Савки»

Екскурсія в музей «Хутір Савки» - це можливість поринути в світ старовини, долучитися до стародавніх ремесел (молоти борошно, обкурювати вулики, терти пряжу, кувати у кузні метал, прати білизну у жлукті) під цікаву розповідь старости хутора.

13:30 - виїзд до Києва.

13:55 - орієнтовне прибуття на ст.м. Т. Шевченка.

У вартість туру входить:

- проїзд автобусом по маршруту;

- супроводжуючий - гід;
- страхування;
- екскурсії в музеї.

Додатково оплачується:

- додаткові майстер-класи в музеї «Хутір Савки»;
- харчування;
- особисті витрати.

Технологічна документація по туру «Старожитності Вишгородщини» наведена у додатках (Додаток Л, Додаток М, Додаток Н).

3.4. Ефективність від запровадження нового туристсько-рекреаційного напрямку в Київській області

Туристичні підприємства не можуть користуватися тільки наявними в її асортименті маршрутами. Постійно змінюються поняття населення про найкращий відпочинок, змінюється мода на престижні місця відпочинку, нові клієнти приходять з новими запитами.

Для визначення ефективності від запроваджених етнографічних турів в Київській області, ми провели маркетингове дослідження за допомогою методу анкетування. Збір інформації був здійснений за допомогою телефону, шляхом відповідей туристів, які здійснили етнографічні поїздки, на запитання анкети (Додаток Т).

За допомогою діаграм, ми проаналізували дані, отримані методом анкетування 20 туристів, які з'їздили в етнографічні тури по Київській області. Під час телефонного анкетування туристам було запропоновано відповісти на 7 запитань. Відповіді на перше запитання «Вкажіть Вашу вікову категорію» подано в діаграмі 3.14.

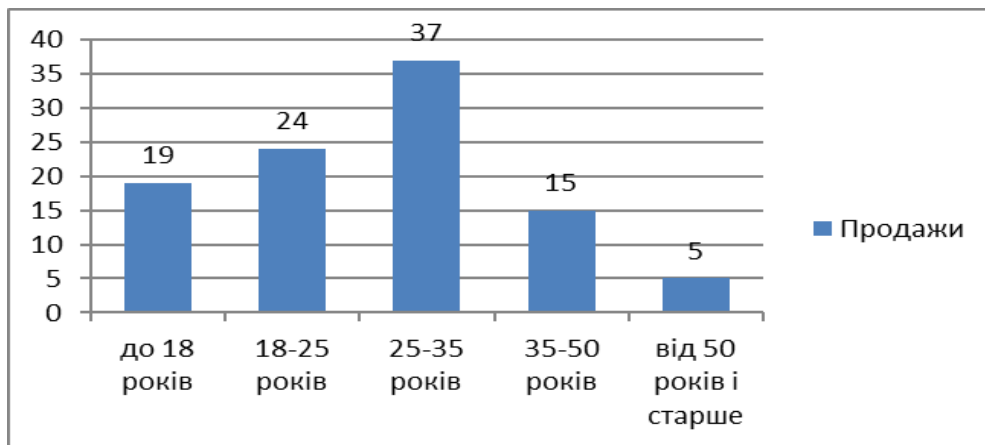

Рисунок 3.14. Розподіл туристів за віковою категорією

З рисунку 3.14. видно, що найбільшу частку туристів етнографічних поїздок становлять подорожуючі вікової категорії 25-35 років, а також 18-25 років. Отже, в подальшому слід формувати етномаршрути з урахуванням інтересів саме цих вікових груп.

Наступне запитання анкети передбачало з'ясування форми подорожі, найбільш прийнятної для туриста. Відповіді на запитання «Яку форму подорожі Ви обираєте?» подані в діаграмі 3.15.

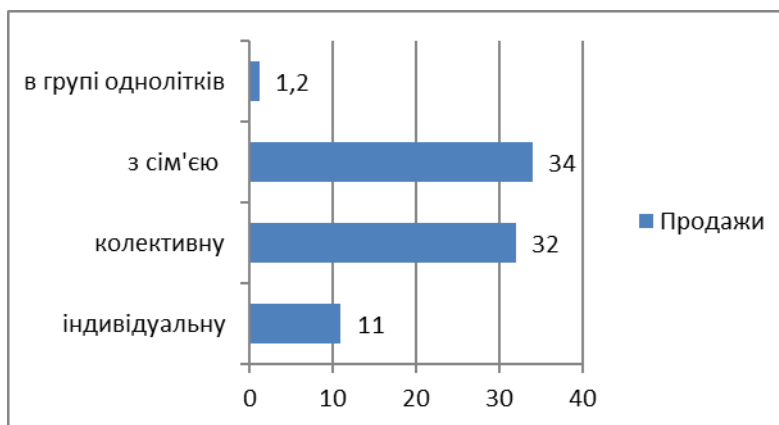

Рисунок 3.15. Розподіл туристів за обраною формою подорожі

Аналізуючи діаграму 3.15., можна зробити висновок, що найбільше користувалися етнотурами сімейні пари з дітьми, частка яких склала 43%, а також учнівські, студентські групи й колективи друзів (41%). Це пояснюється культурно-пізнавальними цілями туристів-студентів та рекреаційною метою відпочинку сімейних пар.

За рівнем доходу, найбільшу частку туристів, які побували в етнотурах, становлять ті, середньомісячний бюджет яких складає 8000-10000 грн., що відображено на рисунку 3.16.

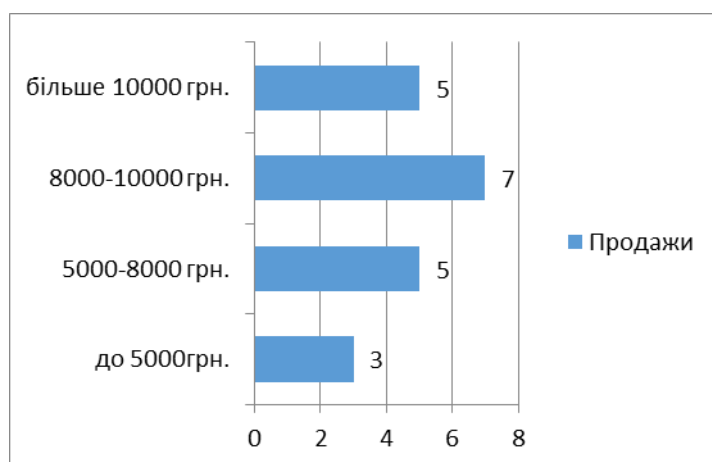

Рисунок 3.16. Розподіл туристів за рівнем доходу

Як бачимо з рисунку 3.16., на запитання «Як Ви оцінюєте Ваш середньомісячний сімейний бюджет?» 25% туристів відповіли, що їх середньомісячний бюджет складає 5000-8000 грн. Таку ж частку становлять туристи з середньомісячним бюджетом більше 10000 грн. На основі цих даних, можемо зробити висновок, що вартість розроблених нами турів відповідає купівельній спроможності туристів.

Наступне запитання анкети передбачало з'ясування найбільш цікавого історичного періоду розвитку історико-культурних туристичних центрів Київщини та їх об'єктів. Відповіді на запитання «Яка історична епоха розвитку Київщини є найбільш цікавою, на Вашу думку?» наведені в діаграмі 3.17.

Рисунок 3.17. Найбільш цікава історична епоха Київщини

За даними рисунку 3.17. можна зробити висновок, що туристів найбільше приваблюють експозиції етномузеїв, які розповідають про розвиток Київщини в історичні періоди Київської Русі – 25% опитаних, Козацької доби – 20% опитаних, трипільської культури – 15% туристів.

На запитання «Які інформаційні джерела Ви використовуєте, щоб дізнатися про нові туристичні маршрути?» 35% опитаних відповіли, що використовують інтернет, пресу та друковану рекламу використовують відповідно по 25% туристів, і найменшу частку становлять споживачі, які дізнаються про новинки туризму по телебаченню – 15%, що відображено на рисунку 3.18.

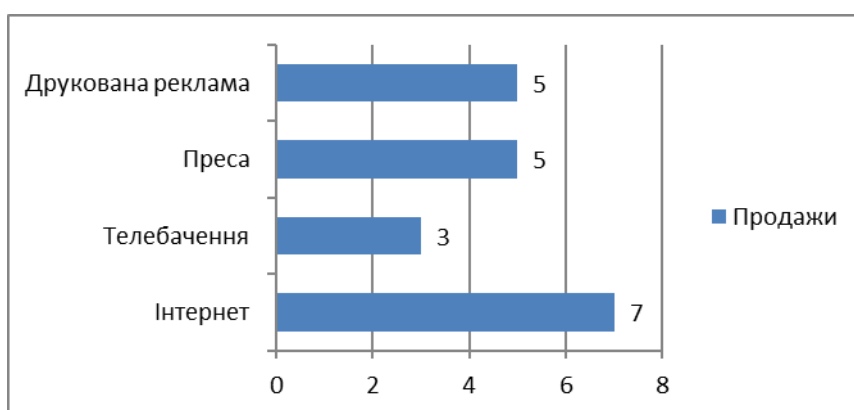

Рисунок 3.18. Інформаційні джерела, які використовують туристи

Інформація щодо джерел, якими користуються туристи, цінна тим, що дає змогу визначити, які засоби в подальшому використовувати для реклами

турів етнографічного спрямування в Київській області. На запитання «Чи сподобалось вам екскурсійне обслуговування?» 85% опитаних відповіли «так», інші 15% - надали відповідь «ні». На запитання «Чи хотіли б Ви ще коли-небудь поїхати в етнотур у Київській області?» 90% туристів відповіли «так», 10% опитуваних – «ні».

Анкетування туристів, які побували в етнотурах та опрацювання результатів дослідження дають підстави зробити такі висновки:

1. По-перше, етнографічні тури користуються популярністю серед туристів усіх вікових категорій, особливо учнів, студентів, сімейних пар з дітьми, що становлять значну частку населення країни.

2. По-друге, вартість розроблених етнотурів відповідає купівельній спроможності туристів і є доступною для задоволення споживчих потреб населення у відпочинку.

3. По-третє, 90% туристів, які з'їздили в етнографічні тури по Київській області задовільнили очікування від подорожі та хотіли б ще раз поїхати в тур етнографічного спрямування.

Отже, в результаті запровадження нового туристсько-рекреаційного напрямку в Київській області – етнографічного туризму, ми задовільнили споживчі потреби туристів у відпочинку, збагаченні духовних та культурних цінностей і збереженні етнічної та культурної спадщини українського народу. Таким чином, ми досягнули соціального ефекту й підвищили туристичну привабливість Київської області.

Щодо заходів популяризації розроблених нами етнографічних турів в Київській області, то ми пропонуємо розмістити інформацію про нові маршрути на таких інтернет-сайтах: український туристичний портал «Світ мандрів», офіційний туристичний сайт «Київщина туристична» та офіційний сайт Київської обласної держадміністрації. Також доцільно розмістити рекламу про етнотури в наступних туристичних журналах та газетах: журналі «Український туризм», газеті «UTG – Українська туристична газета», туристичному журналі «Мандри».

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Київщина має великий історико-культурний потенціал, зумовлений її тисячолітньою історією. На території Київської області під охороною держави перебуває близько 6000 об'єктів культурної спадщини, з них 2010 – пам'ятки археології, 1164 – пам'ятки історії, 164 – пам'ятки архітектури. Головними туристичними центрами Київщини є: Біла Церква, Переяслав-Хмельницький, Богуслав, Васильків, Вишгород.

Вивчаючи природні чинники розвитку туризму в Київській області, ми виявили, що на її території знаходяться бальнеологічні та кліматичні курорти: Біла Церква, Миронівка, Ворзель, Ірпінь, Боярка. Досліджуючи логістичний потенціал матеріально-технічної бази області, було визначено, що кількість засобів розміщення суттєво збільшилась за останні 5 років.

На території Київщини сформувалася потужна туристична інфраструктура. Основними проблемами Київської області, згідно SWOT-аналізу є: низька якість туристичних послуг, нерозвиненість інформаційної інфраструктури, екологічні проблеми. Київщина має безмежні можливості для розвитку велотуризму, тому що дуже багата на музеї, історичні пам'ятки, ландшафти та садиби зеленого туризму. Для подальшого розвитку велосипедного туризму в Київській області, необхідно вжити низку заходів, спрямованих на створення розвиненої інфраструктури, зокрема мережі туристичних стоянок, та розробку цікавих веломаршрутів, поділ велотуризму на види та вдосконалення методики категорювання цих нових видів.

Незважаючи на те, що спеціалізованих маршрутів та програм етнографічних турів в Київській області на даний час немає, поїздки до етнографічних музеїв-скансенів користуються попитом. Ці фактори зумовили вибір нового туристсько-рекреаційного напрямку в Київській області – етнографічного туризму. Ми розробили три нові культурно-етнографічні маршрути та провели маркетингове дослідження для визначення ефективності від запроваджених етнографічних турів.

В результаті запровадження нового туристсько-рекреаційного напрямку в Київській області – етнографічного туризму, ми задовільнили споживчі потреби туристів у відпочинку, збагаченні духовних та культурних цінностей і збереженні етнічної та культурної спадщини українського народу. Таким чином, ми досягнули соціального ефекту й підвищили туристичну привабливість Київської області.

З метою досягнення основних цілей розвитку туризму в Київській області, ми пропонуємо наступні напрями діяльності:

- удосконалення нормативно-правової бази туристичної діяльності;
- підвищення якості туристичного продукту;
- розвиток рекреаційно-курортної діяльності;
- активізація природоохоронної діяльності;
- впровадження сучасних інформаційно-аналітичних технологій у сферу туризму та удосконалення інформаційного і рекламного забезпечення;
- поліпшення кадрового забезпечення.

Курортно-рекреаційне господарство відіграє в Київській області важливу роль. Незважаючи на очевидну економічну потребу в розвитку оздоровчо-рекреаційного комплексу, на сьогодні в Київській області, за незначними винятками, не встановлені межі охоронних зон, майже не визначені показники резервних територій для розвитку курортів навіть на найближчу перспективу. Тому особливої уваги потребує комплекс питань з санітарної охорони курортів та родовищ природних лікувальних вод. Важливою проблемою є забезпечення курортного комплексу розвиненою інфраструктурою, яка б відповідала світовим стандартам, сприяла підвищенню його конкурентоспроможності.

В Київській області необхідно розвивати індустрію дозвілля та розваг, розбудовувати мережу велотрас у межах області, тенісних кортів, аквапарків, парків розваг. Створення в перспективі туристичної поліції в області забезпечить безпеку туристів та охорону туристично-готельних об'єктів.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна. Верховна Рада України, (1995). Про туризм Закон України № 324/95- ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
2. Світовий розвиток туризму. Реферат. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/tourism/36425/#google_vignette
3. Заячук О.Г. Брик.С.Д. Історія туризму, (2022). URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4912>
4. Ткаченко Т. І., Соколова К. О. Теоретичні аспекти формування туристичного потенціалу підприємств. Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Економіка». 2011. Випуск 1. С.107-112. [Дата звернення: 3 травня 2024]. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/tkachenko4.htm
5. Коваль П. Ф. та ін. В'їзний туризм: навчальний посібник. Ніжин Видавництво Лук'яненко В.В., 2010. 304 с. URL: https://tourlib.net/books_ukr/vt.htm
6. Самодай, В., & Левковська, Ж. (2023). ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ. Економіка та суспільство, (53). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-30>
7. С.П. Кузик Географія туризму. Начальний посібник. Основні терміни і поняття туризмології [Дата звернення: 9 березня 2024] URL: https://pidru4niki.com/1376102543741/turizm/osnovni_termini_ponyattya_turizm_ol_ogiyi#319
8. Офіційний веб-сайт Департаменту культури та туризму Київської обласної державної адміністрації «Київщина» URL: <https://kyivregiontours.gov.ua/places>
9. РЕКРЕАЦІЙНА ЄМНІСТЬ / Колотуха О.В. // Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика (словник-

довідник). Електронний ресурс. [Дата звернення: 6 травня 2024]. URL: <https://geohub.org.ua/node/2265>

10. Hrytsyna, Myroslava. (2018). МЕТОДИ РОЗРАХУНКУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ЄМНОСТІ. URL:

https://www.researchgate.net/publication/326377377_METODI_ROZRAHU_NKU_REKREACIINOI_EMNOSTI

11. Przeclawski, K. Człowiek a turystyka – zarys socjologii turystyki / K.Przeclawski. – Krakow: Albi, 1996. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/Krzysztof%20Przeclawski%20%20Czlowiek%20a%20turystyka.%20Zarys%20socjologii%20turystyki%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Krzysztof%20Przeclawski%20%20Czlowiek%20a%20turystyka.%20Zarys%20socjologii%20turystyki%20(1).pdf)

12. М.П. Мальська, В.В. Худо, Туристичний бізнес. Теорія та практика. Концепція функції туризму URL:

https://pidru4niki.com/14740508/turizm/kontseptsiya_funktsiyi_turizmu

13. Туристичні ресурси Київщини. «referat-ok.com.ua» Для тих хто прагне знань! URL: <http://referat-ok.com.ua/work/funkcii-turizmu/>

14. Географія.com.ua. Функції туризму (2018). URL: <https://blogggeogr.blogspot.com/2018/04/Funkcii-turizmu.html>

15. Коцан Н., Коцан Р., Сахнюк А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ (2021). URL:

<https://doi.org/10.29038/2524-2679-2021-01-311-324>

16. Скрипник М. До проблеми обґрунтування методів дослідження в туризмології / М. Скрипник // Праці Міжнародної туристичної академії. 2010. №6. [Дата звернення: 23 травня 2024].

17. М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич, Міжнародний туризм і сфера послуг. Основи менеджменту в міжнародному туризмі. SWOT-аналіз у туризмі. URL: https://pidru4niki.com/10160520/turizm/swot-analiz_turizmi#google_vignette

18. ДП «Редакція газети «Голос України» (2021). Київщина: колиска історії, культури і мови. Голос України - газета Верховної Ради України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/350101>

19. Освітній проект «На Урок». Соціально-економічна географія світу. Структура природно-ресурсного потенціалу Київської області. URL: <https://naurok.com.ua/struktura-prirodno-resursnogo-potencialu-kiivsko-oblasti-360322.html>

20. Електронна освітня інформаційна система «Всеосвіта» ГЕОГРАФІЯ СВОЄЇ ОБЛАСТІ (НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ) URL: <https://vseosvita.ua/library/dodatkovij-material-do-uroku-na-temu-geografia-svoei-oblasti-na-prikladi-kiiivskoi-oblasti-160924.html>

21. Інститут геології. Корисні копалини Київської області URL: <https://insgeo.com.ua/heolohiya-i-korysni-kopalyny-kyyivshchyny/>

22. Олексій Кулеба ЕКОЛОГІЧНИЙ ПАСПОРТ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. – 2022. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Ekologichnyj-pasport-Kyyivska-oblast.pdf>

23. Офіційний сайт Київської обласної військової адміністрації (2023). URL: <https://koda.gov.ua/na-terytoriyi-kyyivshhyny-nalichuyetsya-279-terytorij-ta-obyektiv-prirodno-zapovidnogo-fondu-oglyad-stanu-dovkilliya/>

24. Інтернет-видання "КиївВлада". Київщина екологічна: як область стала лідером України зі створення об'єктів природно-заповідного фонду 2024 р. (2024). URL: <https://kievvlast.com.ua/text/kiiivshhina-ekologichna-yak-oblast-stala-liderom-ukraini-zi-stvorennya-obektiv-prirodno-zapovidnogo-fondu-1>

25. Онлайн-бібліотека освітньої та наукової літератури «EduKnigi.com», Сиротенко А.Й., Чернов Б.О. Географія України: Підруч. для 9 кл. серед, загальноосвіт. шк.– К.: «Благовіст», 2000. – 256 с. URL: https://eduknigi.com/geo_view.php?id=602

26. Klymenko, V. G., Prasul, Y. I., & Bashilov, I. O. (2019). Територіальні особливості водно-ресурсного потенціалу Київської області. Проблеми безперервної географічної освіти і картографії, (30), 61-69. URL: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2019-30-07>

27. Д.Гулбіані. Інтернет-джерело «ШоТам». Де провести вихідні? Ви точно не чули про ці 8 місць неподалік від Києва. URL: <https://shotam.info/de-provesty-vykhidni-vy-ne-chuly-pro-tsi-8-mists-nepodalik-vid-kyieva/>
28. Онлайн-асистент фермера «Kurkul». ТОП 20 фермерських господарств Київщини URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/540-top-20-fermerskih-gospodarstv-kiyivschini>
29. Інтернет джерело «weekend.today». 11 ферм на Київщині. URL: <https://projects.weekend.today/farms>
30. Пологовська Ю. Ю., Щабельська В. Г. ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД У СТРУКТУРІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-73-0/2.9>
31. Туристичні ресурси Київщини «referat-ok.com.ua» Для тих хто прагне знань! URL: <http://referat-ok.com.ua/work/turistichni-resursi-kiivshhini-2/>
32. Лечехліб Ю. Замки і палаци Києва та області: подорожуємо на авто | Блог 7Cars. URL: <https://7cars.com.ua/ua/castles-palaces-kiev/>
33. Цікаві місця України. У поміч мандрівнику. Костел Іоанна Хрестителя URL: <https://ua.interestingukraine.kiev.ua/kyjivska-oblast/bilotserkivskyj-rajon/bila-tserkva/kostel-ioanna-hrestytelya/>
34. Вандрівка. Ваш путівник Україною. Костел святого Івана Хрестителя (м. Біла Церква) (2019). URL: <https://vandrivka.com.ua/kostel-svyatogo-ivana-hrestitelya-m-bila-tserkva/>
35. Онлайн путівник Україною №1. Все про туризм та подорожі Україною. Пам'ятки Київської області. URL: <https://travels.in.ua/uk-UA/objects/15/kyiv-region?index=3>
36. Природно-заповідний фонд України. Національний природний парк «Залісся». URL: <https://wownature.in.ua/natsionalnyy-pryrodnyy-park-zalissia/>

37. 7 чудес України. Національний заповідник «Переяслав». URL: <https://7chudes.in.ua/nominaciyi/natsionalnyi-zapovidnyk-pereyaslav/>
38. В. В. Литовченко, онлайн-видання Газета Вишгород. НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КИЇВЩИНИ URL: <https://vyshgorod.in.ua/novini/3074-nematerialna-kulturna-spadshchina-kijivshchini>
39. Мережа готелів Вишеград. URL: <https://vyshegrad.kiev.ua/>
40. Екодом — гостьові будинки в сосновому лісі біля Києва. URL: <https://ekodom.kiev.ua/>
41. Заміський клуб «Трипільське Сонце» URL: <https://trypillyaclub.com.ua/>
42. Н. Коновал. ФастівNews.City.Де провести вікенд: зоопарки та ферми у Київській області. URL: <https://fastivnews.city/articles/302541/vidpochinok-sered-tvarin-zooparki-ta-fermi-z-komfortom-v-kiivskij-oblasti>
43. Офіційний веб-сайт Департаменту культури та туризму Київської обласної державної адміністрації «Київщина» URL: <https://kyivregiontours.gov.ua/transport>
44. Офіційний веб-сайт Департаменту культури та туризму Київської обласної державної адміністрації «Київщина». «Дороги вина та смаку Київщини»: що чекає туристів на Яготинському напрямку. URL: <https://kyivregiontours.gov.ua/blog/dorogi-vina-ta-smaku>
45. Інформаційний портал «Моя Київщина». Підсумки 2023 для Київщини: спорт, молодіжна політика та національно-патріотичне виховання. URL: <https://mykyivregion.com.ua/news/pidsumki-2023-dlya>
46. Держстат України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
47. Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/>

48. К. Красновська Курортно-рекреаційні ресурси регіону: де найкраще відпочивати на Київщині. (2022). [Дата звернення 19 квітня 2024]. URL: <https://kyiv.name/uk/eternal-4786-kurortno-rekreaczijni>

49. КИЇВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ. ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК АГРОТУРИЗМУ НА КИЇВЩИНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ (2023).

50. Офіційний веб-сайт Департаменту культури та туризму Київської обласної державної адміністрації «Київщина» URL: <https://kyivregiontours.gov.ua/routes>

51. М. Хонда Офіційний портал Києва. Київська міська рада. Київська міська державна адміністрація. Пандемія коронавірусу – це можливість для туризму перейти в новий, креативний формат роботи. (2020). URL: https://kyivcity.gov.ua/news/pandemiya_koronavirusu

52. Платформа Doba.ua. Як Covid-19 вплинув на внутрішній туризм? URL: <https://doba.ua/ukr/blog/yak-covid-19-vplinu-na-vnutrishniy-turizm.html>

53. UNESCO: Building Peace through Education, Science and Culture, communication and information. Damaged cultural sites in Ukraine verified by UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged>

54. BBC Україна. Як війна руйнує природу України. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/extra/mwu5sxghvc/>

55. Центр екологічних ініціатив "Екодія". Війна росії в Україні: згубні наслідки для клімату (2023). URL: <https://ecoaction.org.ua/vijna-rosii-naslidky>

56. Головна – Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». Екологічні наслідки війни Росії проти України. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/ekolohichni->

57. Суспільне | Новини. Туризм на Київщині: які особливості та заборони під час воєнного стану (2023). URL: <https://suspilne.media/kyiv/501988-turizm-na-kiivsini-aki->

58. Ракова О., ФастівNews.City. 11 місць Київщини, які вас точно здивують (2020). URL: <https://fastivnews.city/articles/83148/11>
59. The Village Україна. 9 заміських комплексів під Києвом, де можна відпочити на вихідних. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/city-guide/327463-zamiski->
60. Санаторії України. Санаторії Київської області. Ціни 2024. URL: <https://sanatorii.in.ua/kievskaja-oblast>
61. Онлайн путівник Україною №1. Все про туризм та подорожі Україною. Пам'ятки Київської області. URL: URL: <https://travels.in.ua/uk-UA/objects/>
62. UA.IGotoWorld.com. Садиби Київська область. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/1270-217-estates-kyiv-kiev-oblast.htm
63. ЗАТВЕРДЖЕНО Рішення Київської обласної ради. Програма розвитку туризму Київської області на 2024-2026 роки (2023) URL: <https://kor.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/Dodatok-48.pdf>
64. Ісаєнко В.М., Ніколаєв К.Д., Бабікова К.О., Білявський Г.О., Смирнов І.Г. Навчальний посібник. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь). URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6901/SSR>
65. Офіс Сталих Рішень. Сталий розвиток українського туризму: що маємо створити для майбутнього? (2023) URL: <https://ukraine-oss.com/stalyj-rozvytok-ukrayinskogo-turyzmu-shho->

ДОДАТКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
СПІЛКА СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ГДАНСЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ГДАНСЬК, ПОЛЬЩА
АЙОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, США
ЗАХІДНОЧЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ЧЕХІЯ
НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ БОЛГАРІЇ,
РЕСПУБЛІКА БОЛГАРІЯ
АКАДЕМІЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ "МЕРКУР", СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

III МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ГОСТИННІСТЬ І ТУРИЗМ
МАЙБУТНЬОГО:
НАУКОВІ ТА ПРАКТИЧНІ ГОРИЗОНТИ»**

16 - 17 травня 2024 року, м. Київ

КИЇВ - 2024

19. <i>Левицька І.</i> РЕАЛІЇ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	62
20. <i>Матвієнко В.</i> БІЗНЕС-ПЛАН ГОТЕЛЮ У РЕКРЕАЦІЙНІЙ ЗОНІ	64
21. <i>Матковський Б.</i> ГОТЕЛІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ТЕХНОЛОГІЇ НАДАННЯ ПОСЛУГ	67
22. <i>Москвічова О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ	69
23. <i>Половський Д.</i> ПРОЕКТ ПОБУДОВИ ГОТЕЛЮ 3* В МІСТІ З НАСЕЛЕННЯМ 1 МІЛЬЙОН ЧОЛОВІК	72
24. <i>Савицька А., Левицька І.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ СЕРВІСУ ТА ДИЗАЙН ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ: АСПЕКТИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ПЛАНУВАННЯ	76
25. <i>Серебрянніков О.</i> БІЗНЕС-ПЛАН СІЛЬСЬКОЇ САДИБИ	79
26. <i>Сіренко І.</i> ТЕХНОЛОГІЇ НАДАННЯ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС ВІЙНИ	81
27. <i>Стещенко Л., Савченко І.</i> УНІКАЛЬНІ ГОТЕЛІ АВСТРАЛІЇ	85
28. <i>Стретович О.</i> АУТСТАФІНГ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ: НОВА ПАРАДИГМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	88
29. <i>Шалатовська Т.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАШТАБНОЇ ВІЙНИ	91
30. <i>Фіалковська Л.</i> ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В ЗАКЛАДАХ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ	94
31. <i>Фоменко А.</i> КАТЕГОРІЇ «СВЯТКОВОЇ» ТА «ПІСНОЇ» ЇЖИ В ХРИСТИЯНСТВІ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ	97

Напрямок 2. Соціокультурний вимір туризму та реалізація концепції сталого розвитку

1. <i>Ващенко В.</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ ХУДОЖНИХ МУЗЕЇВ, ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ	100
2. <i>Ведмідь Н., Ткачук Т.</i> ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ	103
3. <i>Вороний А.</i> РОЗВИТОК ВОЄННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	107
4. <i>Vostriakova V.</i> BIOECONOMIC TOURISM AS A STRATEGIC VECTOR OF UKRAINE'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE POST-WAR RECOVERY	109
5. <i>Гора О., Левицька І.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ КРАЇНИ	114
6. <i>Згоба Ю.</i> КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ НАЙБІЛЬШ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	117
7. <i>Кантур М., Тривайло А.</i> РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.	120
8. <i>Kalna-Dubinyuk T.</i> THE DEVELOPMENT OF AGRITOURISM IN THE WORLD AND ITS FEATURES IN THE USA	124
9. <i>Коваленко О.</i> СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ КУЛЬТУРНО -ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ	127

УДК 338.48

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ КРАЇНИ**

Олександр ГОРА

магістрант НУБіП України

Інна ЛЕВИЦЬКА

доктор економічних наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Безпека та комфорт туристів є одними з ключових елементів організації подорожі на світовому ринку туристичних послуг. Відповідно міжнародні військові конфлікти та, тим більше, повномасштабні війни, які відбуваються в різних країнах світу та в різні часи чинять суттєвий негативний вплив на світову туристичну індустрію. Окреме місце в цьому переліку посідає і повномасштабне вторгнення Росії в Україну в 2022 році. При цьому будь-який міжнародний військовий конфлікт та повномасштабні війни несуть за собою різнобічні наслідки, серед яких:

1) наслідки природного характеру (внаслідок бойових дій, техногенних катастроф та наслідків експлуатації військової техніки, здійснюється деструктивний вплив на природне середовище, внаслідок чого ушкоджується рекреаційна привабливість ландшафтів, водних та повітряних ресурсів);

2) наслідки біологічного характеру (через антропогенний і техногенний вплив завдається шкода здоров'ю або настає смерть у рослинних організмів, тварин і людей);

3) наслідки технічного характеру (відбувається пошкодження або руйнування техногенних об'єктів: будинків, споруд, доріг, транспортних засобів, комунікацій та інших об'єктів);

4) наслідки економічного характеру (в результаті інфляції, форс-мажору, втрати, крадіжки, пограбування відбувається втрата ресурсів споживачів, підприємств та відтік фінансових коштів держави);

5) наслідки соціального характеру (через значну розбіжність комунікаційних, психічних, культурних, етичних та інших установок, виникають соціальні конфлікти та деструкції);

6) наслідки управлінського характеру (обумовлені відмінністю світогляду, релігійних цінностей, ідеології, нормативно-правової бази, а також діями менеджерів, підприємців, бізнесменів та інших світових суб'єктів) [4].

Означені наслідки визначають проблему повоєнного відновлення туристичної індустрії України, яка вже сьогодні турбує як наукову спільноту, так і практиків туристичного бізнесу, і політичні інституції, що свідчить про безумовно важливу роль туризму у відбудові економіки країни. Так, саме туризм

може сприяти загальноекономічному розвитку країни в межах повоєнного відновлення шляхом відбудови міських територій, діяти як каталізатор для відновлення культурних кварталів, об'єктів світової спадщини, музеїв, відродження проведення фестивалів та різних туристичних заходів, при чому туристичні підприємства тут стають головним чинником та двигуном в процесі регенерації.

Слід відзначити, що повосне відновлення туристичної індустрії та, зокрема, внутрішнього та в'їзного туризму взаємопов'язане з необхідністю відбудови міст, фактично стертих з землі постійними ракетними та артилерійськими обстрілами і бомбардуваннями України з боку російських військових. При цьому попит на подорожі до місць, де відбувались воєнні дії або траплялись руйнівні катастрофи, зростає разом із розвитком туризму. У цьому виді туристичних подорожей пережитки війни можуть виступати навіть в якості стимулу для залучення туристів [5], які мотивовані перспективою нового досвіду, відмінного від звичайного досвіду традиційної відпустки.

У повосних містах збереження наслідків війни на окремих будівлях може нагадувати історію міста (типовими прикладами можуть бути отвори від куль на цивільних будівлях у житлових кварталах), загалом же, до відновлення зруйнованих війною міст слід підходити обережно з точки зору туризму, адже деякі конкретні зруйновані будівлі можуть змінити туристичну привабливість після війни, перебуваючи в процесі реконструкції. У такому аспекті доцільно використовувати ту чи іншу модель відбудови міста, залежно від його архітектурного стану після війни [5]:

1. *Модель відновлення окремих історичних будівель.* Для розуміння застосування цієї моделі доцільно звернутись до досвіду відомого німецького міста – Дрездену. Станом на червень 1945 р. в Дрездені було зруйновано 23% індустріальних будівель, 56% нежитлових та неіндустріальних будівель і орієнтовно 50% житлової зони. Після завершення Другої світової війни не існувало конкретного плану відновлення міста. Уламки історичних будівель були зібрані, пронумеровані та збережені за міською смутою, а конструкції зруйнованих будівель залишили недоторканими. Відразу після війни відновлювалися лише окремі будівлі, а загальне відновлення міста зайняло більше 50 років, активна фаза якого припала на період з 1990 року після об'єднання Німеччини [1]. Ця модель дуже довготривала з поступовим відновленням найцінніших історичних будівель/пам'ятників та може бути застосована для відновлення зруйнованих міст України на кшталт Бахмута, Волновахи.

2. *Модель консервативного відновлення.* Одним з найкращих прикладів застосування такого підходу є м. Кельн, Німеччина, де після численних бомбардувань союзників дивом вцілів тільки Кельнський собор. У результаті відновлення міста проходило в 1950-1960-х рр. План щодо Кельна був

надзвичайно консервативним та враховував необхідність дотримання традиційного характеру міста, тоді як ідентичність міста визначалася його культурними та архітектурними надбаннями. План реконструкції по суті зосереджувався на відновленні основних пам'яток і духу місцевої архітектури, а житлові квартали відновлювались виключно в класичному урбаністичному стилі. Іншим прикладом є м. Мюнхен, Німеччина, який був зруйнований приблизно на 42%. Роботи з відбудови міста проводились у 1945-1960 рр. [2] Особлива «мюнхенська» модель полягає у швидкому створенні зруйнованого історичного центру, переплануванні і сучасній забудові за межами історичного центру. Досвід використання даної моделі може бути врахований при відновленні Маріуполя та ряду інших зруйнованих міст Донецької області.

3. *Модель повної перебудови історичного центру.* Відображення даної моделі можна віднайти в забудові м. Роттердам, Нідерланди. На початку Другої світової війни історичний центр міста був повністю зруйнований і в результаті було прийнято рішення його не відновлювати. В центрі міста були побудовані абсолютно нові будівлі сучасних модерністських архітектурних стилів, що стало візитівкою міста як туристичної дестинації вже в 90-ті роки минулого століття. Таку модель доцільно використовувати і Україні, частково експерти туристичного ринку прогнозують застосування цієї моделі, в тому числі, для Харкова та Херсона.

4. *Повне відновлення старого міста та історичного центру.* Прикладом відновлення міст як історико-культурної спадщини є відновлення Варшави (Польща) та Талліну (Естонія). Специфіка даної моделі полягає у досить швидкому відновленні як історичного центру так і старої забудови міста згідно довоєнних креслень та планів. Фактично ця модель гарантує повне відновлення історичного вигляду міста.

5. *Модель повної перебудови міста.* Типовим прикладом виступає Лондон, Велика Британія. Характерна риса цієї моделі – повна зміна планів забудови міста, використання нових будівельних матеріалів, але при цьому намагання зберегти історичну спадщину, яка підлягає відновленню [3].

Важливо відзначити, що до процесу планування відновлення міст та вибору моделі відбудови доцільно залучити місцевих мешканців, адже в подальшому успішною туристичною дестинацією може стати тільки те місто, де гості та місцеві жителі отримують однакове задоволення від одних і тих самих видів діяльності та «споживають» одну й ту саму міську територію.

Окрім процесу відбудови міст та регіонів, що є, безумовно, чи не найважливішим чинником подальшого розвитку туристичної галузі, доцільно врахувати також загальносвітові соціальні тенденції на ринку туристичних послуг для розуміння подальшого вектору руху вітчизняного туризму в аспекті свроінтеграційного курсу. Так, відзначимо, що сьогодні, зокрема, досягнення

цілей сталого туризму визнано одним із пріоритетних напрямів національної та наднаціональної політики країн ЄС.

Список використаних джерел

1. Горбаль Н.І., Когут У.І., Лілянова А.В. Розвиток туристичної галузі України в умовах євроінтеграції. Бізнесінформ. 2018. №4. С.139-145.
2. ДАРТ. Звіт за результатами опитування: «Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців», 2021, 214 с
3. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? URL: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952> (дата звернення 11.12.2022)
4. 102. Novelli M., Morgan N., Nibigira C. Tourism in a post-conflict situation of fragility. *Annals of Tourism Research*. 2021. №39(3). P. 1446–1469.
5. Huang Y.-C., Tseng Y.-P., Petrick J. F. Crisis Management Planning to Restore Tourism After Disaster. *Journal of Travel & Tourism Marketing*. 2021. № 23(2-4). P. 203–221.

УДК 338.48.032

**КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ НАЙБІЛЬШ
ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ**

Юрій ЗГОБА

магістрант СНАУ

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Олександр КОВАЛЕНКО

Сумський національний аграрний університет

Культурний туризм, як явище, що сформувалося ще в Античні часи, сьогодні переживає новий етап розвитку, відродившись завдяки зміні інтересів та характеру потреб переважної більшості туристів. В даний час культурний туризм вже становить близько 40% міжнародного туризму та генерує близько 40 млн. щорічних міжнародних туристичних поїздок у Європі. У нашій країні розвиненість даного виду туризму ще не досягла значних розмірів. Слід зазначити, що Україна, маючи величезний туристичний потенціал, поки що займає дуже скромне місце на світовому ринку в'їзного туризму.

Перспективність розвитку культурного туризму у нашій країні підтверджується тим фактом, що окрім безпосереднього зростання туристського потоку, культурний туризм значною мірою сприятиме туристському розвитку регіонів, і навіть створенню нових робочих місць, припливу інвестицій. У зв'язку з цим дедалі актуальнішим стає докладне дослідження всіх аспектів впливу культурного туризму на світову економіку загалом, на економіку конкретної